

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206052

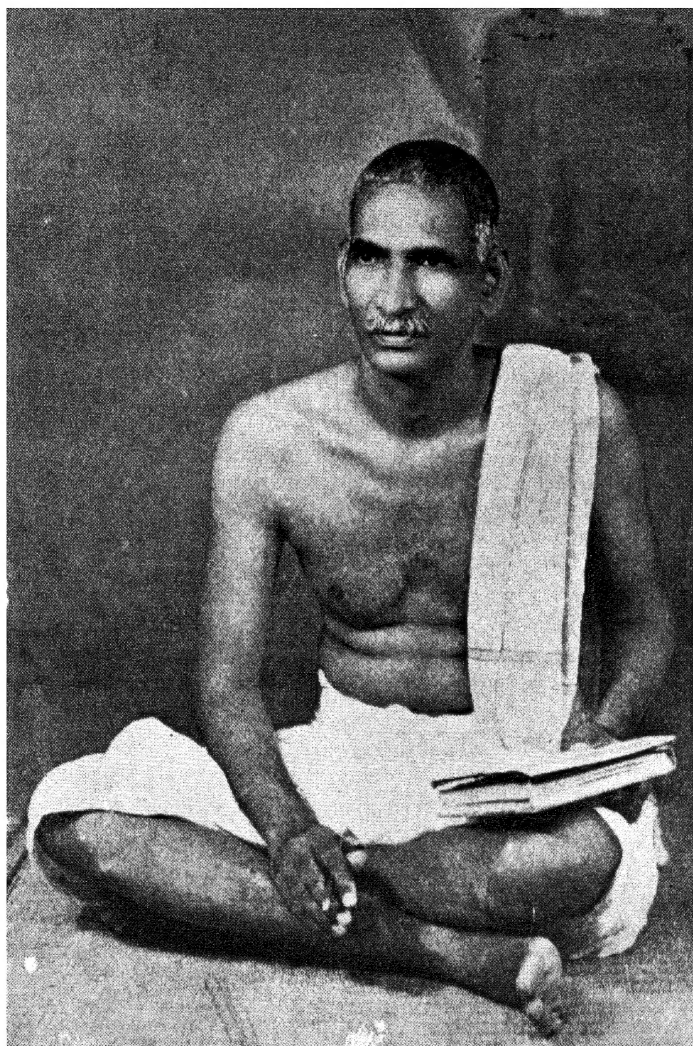
UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—730—28-4-81—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81 Accession No. PG 71158
Author SGP
Title Nataraj, S. S., 1952
Nataraj, S. S. 1952

This book should be returned on or before the date last marked below

అభినవ తిక్కన

మున్ను డువు

ఆంధ్రీ మహతీ భారతీ ప్రజామి త్రాదిపత్రికలలో, రైతుబిడ్డ మున్నగు చలనచిత్రములలో, హచ్చిన్ను లోనగు వణిజ్యండ్లలుల శబ్దగ్రాహులలో, రైతుభజనావళి మొదలగు నితరసంపుటములలోఁ జెదరి చెదరి పటిగకంకులంబలెఁ బడి యున్న నా చిఱుకబ్బముల నొక్కచోఁ గూర్చుట యుతి వని తలంచి “ పటిగపంట ” అను పేర ౧౯౪౩ లో వాని నాంధ్రావలికి సమర్పించితిని.

తరువాత ౧౯౪౮ నాటి కిట్టిరచనలు మఱికొన్ని వెడలెను. అందు వలఁతి వలఁతి కైతలు పెక్కు లుండుటంజేసి “ పెద్దకాపు ” (పెద్దపంట - బండె - (భాషకు) పెద్దరక్షణ) అను పేరిడి వాని నపుడు వెలారించితిని.

ఇపు డీ రెండుసంపుటములును బునర్ముద్రణమున కెదురఁ చూచుచుండుటచే నే నీవినికి సమకట్టితిని. విలువంగోరువా సౌకర్యము వలచి నేఁ డీ రెంటి నేకముచేసి మొదటిదానికే యుంచితిని. వస్తుసంబంధమునుబట్టి యిందలిముక్కలు ‘ ‘ టిని ‘ రాష్ట్రగానము ’ న్నకై వేఱుచేసితిని. అనావశ్యకః లోచనభాగము లుజ్జనచేసితిని. తక్కినవాన నిం మార్పులు, చేర్పులు కావించితిని. క్రొత్తలు కొన్ని హత్తించితిని.

ఇంతకుము న్నెక్కటి యెక్కటిగా వెలువరించిన - భజ
గోవిందమ్, అమరజ్యోతి, తపస్విధి - అను చిన్నచిన్నకృతులను
సైతము దీనిలోఁ గలిపితిని. కావున నిప్పటి కిది నాఖండకావ్య
ముల సమగ్రసంపుట మని చెప్పవచ్చును.

నిడుబ్రోలియున్నతపాతశాలకుఁ దన యెల్లకల్మియు
నప్పనచేసి నిటుపేదయైన నెఱదాత కొసరాజు లక్ష్మయ్యకు
నుడుగర గావించిన పటిగపంట నేఁ డిటు పెరుగుట కా నెఱదాత
నిటుపేద యగుటదాఁక డిగుటయే కారణము.

ఒకానొక తెలుగుపత్రికవారు 'పెద్దకాపు'ను సమీక్షిం
చిననాఁడు నేఁ డిందుఁజేరిన 'ఆవేదన' అనుకావ్య మాత్మస్తుతి
యని యెలిదము లాడిరి. లోతులు పరికించినచో వారి కందలి
కలరూపు తెల్లమి యయ్యెడిది. కాని యోషిక యేదీ ? సత్యనిరతి
మాత్రము కలదా ? ఉన్నచో 'మల్లెపూలదోసిళ్లు' అనుకరణం
బని పదరుదురా ? అట్లనుట క్రించుఁదన మని వీరికిఁ
దోషవలదా ? వీరింతటితో నాఁగక "ఈగ్రంథము పెద్దదగాగా
యున్నది... .. 'కాపు'కథన మిం దెచ్చటనూ కానవచ్చు
టయే లేదు, కేవలము మసిపూతకు 'శివుని మాపెద్దకాపు
చ్చింప రండు'అని దైవస్తోత్ర మొకటి ఇరికింపబడి యున్నది"
నికూడఁ దూలనాడుటకుఁ దెగువచేసిరి. 'కాపు' - అనఁగా
ద్యగాఁడని వీరితలంపు. కావుననే నాగ్రంథమున 'శివుని మా
పెద్దకాపును'అని తేటతెల్లగా నున్నను దాని నుదాహరించు
ట 'శివుని మా పెద్దకాపును' అనియ వీరు వ్రాయసము పొసఁగి

నది. కాపు - కాపుల కర్థభేదము కలదని వీ రెఱుగరు. ఈ యెఱుగమికి నేటివిద్యావిధానమే కారణము. ఇందు లాటి బాసకున్న పెద్దటికములోఁ గీసపాలై నను దేశభాషకు లేదుగదా! ఆంగ్లశబ్ద వర్ణక్రమము దేశం జూపు శ్రద్ధాసక్తులు తెలుఁగుంబల్కు రూపునడసైతము పాటింపఁగల్గిననాఁడు కాపు-కాపు, పాడి-పాడి, తీరు-తీటు, నీరు-నీటు మున్నగుతావులం గల వేర్మి చులుకం దెలియును. ఈ తెలివిలేనివారే నేటి విమర్శకులలోఁ జెక్కు రున్నారు. అందొకానొకఁడు నాపాలఁ బడియె. అతని చలువచే మన భాషాజిజ్ఞాసువుల కీపాటిపాఠము గఱపుభాగ్యము నాకు దక్కినది. కాని పేరుపడ్డప్రతిక లిట్టి పెడప్రాతలు-వెడ పల్కులు బయల్పడిచి పేరుపడ్డప్రతికలు కారా దని నాకోర్కి. అవి వర్తమానములొటయ కాదు, వర్థమానములును గావలయు.

‘ఆవేదన’ అన్న కావ్య మొక మహాకవి పేదటిమిని గన్నారజూచి కలఁగి కలఁగి వ్రాసితిననియు, నందలి ‘పాశ్చాత్య విజ్ఞానపండితుండు’ మున్నగు ప్రయోగములు తనకుం బోల వనియు, నాత్మస్తుతి కీకొన్నను సీతారామమూర్తి “ఇంతటి కవీంద్రు లేమిడి యిట్టి దనుచుఁ | జెప్పుటకు నాదులేఖని సిగ్గు వడియె”నని పొవులం దగిన యక్కఱపాటు గలవాఁడు కాఁ డనియు, నితనిని, వీనిపల్కును వెక్కిరించుట యన నలంతిచ్చేత గా దనియు హెచ్చరించుట నా కనిష్ట మైనను నేఁడు కనిష్ట కర్తవ్యము. దుర్బలులగు విమర్శకులపెనుపుం గోరి యే నిట్లు చెప్పుకొనుట తప్పనిసరి యయ్యె.

అయ్యది య ట్లండె.

దేశవాచి యగు 'నాడు' నారచనలో 'నాడు' గా నుండును. ఈమార్పునకు శాసనములలోని 'కమ్మనాండు, వెలనాండు' మొదలగు రూపము లాధారములు.

ఇత— బహుకార్యవ్యగు) లయ్య నాయందలి యను రాగముకతన నీ కావ్యావలిని సమీక్షించిన మహాకవులు, సౌజన్యమూర్తులు శ్రీ కాటూరి వేంకటేశ్వరరావుగారికి నా కృతజ్ఞతాపూర్వకనమస్కృతులర్పించుచు, సస్మదీయంబగు నేక పంచాశత్తమ (౫౧) జనుర్వాసరమునాఁ డంధ్రేశ్వరద కీ పరిష్కారము నర్పింపఁగల్గితి నని సాహిత్యసాహిత్యముం బడచుచుఁ దెలుఁగుసోదరులు యథాపూర్వము న న్నాదరింతు రని విశ్వ సింఘ చున్నాడ.

తెలుఁగురెంక

అయ్యల సీతారామమూర్తి, బా ద్రి

౧౫-౧౨-౫౧

పు ర స్కృ తి

నూటయేబది యేండ్లుగా మనదేశములో నిరాఘాటంగా చెల్లివస్తున్న తెల్లదొరతనంవల్ల మన వేషభాషలు, ఆచార వ్యవహారాలూ, సభ్యతా సంస్కృతులూ తారుమారై పోయినవి. “తల్లికొగిలి”వంటి పల్లెటూళ్ళనివాసం పంచాగ్ని మధ్య మైనది. “పంటదొరలు” పాడై పోయి “పేదకూడు కుడుస్తున్నారు.” “సాదుపలువలెన వకీళ్ళకు, వలకారిజిత్తులాండ్రగు బేకులకు” నిలయములైన పట్నవాసాలు పల్లెలను పీల్చి పిప్పిచేస్తున్నవి. “దక్షిణాపథమును బాహువప్రమున బ్రోచిన” యాంధ్రజాతి నిస్తేజమై నిర్వీర్యమై “వివేకం తఱిగి” తన యశాదార్యమును “సిగరెట్టు ముక్కకు చెక్కులు మార్చడంలో, ఎలెకను కాండలో సివంబెక్కి వేలకువేలు సామును పుచ్చిన వక్కలవలె బలియివ్వడంలో” మాత్రం మిగుల్చుకొన్నది. సంఘానికి శక్తి చచ్చిపోయింది. అ సూయాద్వేషములు మెండుకున్నవి. “తాలువిత్తినచో నరాల గుత్తులు పండే” భారత సవిత్రి నిప్పచ్చరింతో ముచ్చముడిగి పోయింది. పారతంత్ర్య లక్షణాలన్నీ సుసంపన్నములై జాతీని జీవచ్ఛవాన్ని చేసివైచినవి.

ఈ యథోగతినుండి దేశము నుద్ధరించుటకు, మళ్ళా స్వస్వరూప సాక్షాత్కారం కలిగించుటకు దేశంలో బహుముఖమైన యుద్యమం తలయెత్తింది. సంస్కర్తలూ, రాజనీతి కోవిదులూ, పండితులూ, భక్తులూ, కవులూ ఈ పతిత

భారతమును మళ్ళా అనేకవిధాల మేల్కొల్పడానికి యత్నిస్తున్నారు. సీతారామమూర్తిచౌదరిగారు ఈ మహోద్యమమునకు నడుము గట్టిన కవులలో ప్రథమగణ్యులు.

ముప్పదియేండ్ల క్రితం ఆంధ్రోద్యమం తప్పటడుగులు వేసే తొలినాళ్ళలో రాయప్రోలు సుబ్బరాయకవి “ఆంధ్రుల మహోజ్జ్వలచరిత్ర చావలేదు చావలేదు” అంటూ ఎలుగైతి చాటెను. క్రమంగా ఆరంభశూరత్వం చచ్చి, మళ్ళా ఆంధ్రోద్యమం గుంటపూలుపూస్తూ, తిరిగి ఓడ్రదేశవిభజనతో తలయెత్తింది. ఆ శుభావసరాన చౌదరిగారు వేయికంతాలతో చేసిన రాష్ట్రగానం ఆంధ్రులహృదయాలకు చురుకుదెబ్బయై వీరరసావతారులను చేసివైచినది. పారతంత్ర్యాన్ని బలియిచ్చే తెలుగుదేవరకొలుపులో చౌదరిగారి రాష్ట్రగానం పంబజోడై మోగింది.

౧౯౨౪ నుండి నేటివఱకు గడచన్న కాలములో చౌదరిగారెడపడడప రచించిన కృతులన్నీ పటిగయేరి యీ గ్రంథరూపాననిపుడుపంటపండించారు. రచనాకాలమునుబట్టి మొదటిదైన “అనుతాప” మనే కృతిలోనే ఆంధ్రుల పౌరుషప్రతాపాలు పొంగి పొరలినతొలినాళ్ళలో నేను పుట్టకపోతినిగదా అని చౌదరిగారు అనుతాపాన్ని వెల్లడించారు. ఆ పుణ్యదినాలలో చౌదరిగారు పుట్టియే యుందురని నే ననుకొంటాను. లేనిచో ఆవీరరసభావస్మృతులు వారీయం దింత గాటముగా మొలకెత్తేవికావు. తలపులో పలుకులో చేతలలో వారికింత శ్రోతియత్వం అలవడేది

కాదు. నిత్యపమువలె చేజిక్కిన పైడియిటుకలను దక్కించుకోలేక తిరిగి కోమటయ్య కర్పించి నీతులు కొట్టిపోసిన వెట్టినారయ్య కడుపున బుట్టినారు చౌదరిగారు. ఆ నారయ్య నిండుమనస్సులో వెలిగిన జ్యోతియే చౌదరిగారియందు వెలిగి వారి కింతటి అభిజనాభిమానం సమకూర్చి పెట్టింది.

తెలుగుజాతినీ దేశమునూ తలచుకొంటే చౌదరిగారి “కన్ను లాణిముత్యాలగనులై” పోతవి. “కృష్ణాగౌతములు తెలుగుతల్లికి ముద్దుకూతులై తెలుగుచేలూ తెలుగుతోటలూ పండించి పైడిపాతళ్ళు కప్పుతున్నవి.” “గమగమలాడు పైర వంకాయకూరా, నాల్కత్తుప్పుడుల్చెడి నక్కదోసబజ్జీ, మదురు గుమ్మడిపండు ముదురుపులుసూ, జడ్డుదేరిన వెన్నెలగడ్డపెరుగూ” అనుభవించే తెలుగుభోగం తలచుకుంటే “పళ్ళుపుల్లనై పోతవి.” “హేమంత వీధులయందు భాగ్యాల కడలియై కదలివచ్చే మకరసంక్రాంతి” యందు తెలుగుతల్లి అద్భుతదర్శనం లభిస్తున్నది. “సంక్రాంతి” అనేకృతి భావనలో, భాషలో సర్వోత్తమమై తెలుగునాటి భోగభాగ్యాలను, సరససల్లాపాలను, నడతనాగరీకతలను కన్నులకుగట్టనట్లు, నోరూరునట్లు చిత్రిస్తున్నది. చౌదరిగారు అచ్చమైన రైతుబిడ్డ. నిజమైన తెలుగు కవి. పల్లెల సాభాగ్యాన్ని చిత్రించే సిద్ధహస్తుడు.

ఓరుగల్లులో, పల్నాడులో, విద్యానగరంలో ధ్వజనీ నాథులై తెలుగుమాగాణమును తమ రక్తధారలతో తడిపిన రావుశులవంశంలో బుట్టినచౌదరిగారి కలము ఎంతసేపూ వీర

రసము నాశ్రయిస్తుంది. “తెలుగుబిడ్డల చిటువేడి పలుకు నెత్తు”
 తేర్లు తుకతుక నుడికి పొంగెత్తి పొరలునట్లు వీరగీతాలు వీను
 మిగిలిన” పల్నాటి పౌరుషమును దలపోసి “పోటు మానుసులం
 గన్న ఆపోతుగడ్డ”ను గూర్చి వారు పలువిధాల వలపోస్తారు.
 ఒక్క పల్నాటిలోనే కాదు, బొబ్బిలిలోనేకాదు, పాంచాలమున
 సిక్కుయోధులలోనే కాదు, వీరధర్మ మెచట బొడకట్టినా చౌదరి
 గారు రసపరతంత్రులై కలము బట్టుదురు. ఆ వీరధర్మాభివృద్ధియే
 చౌదరిగారిచే ఈ గ్రంథమును కొసరాజు లక్ష్మయ్యగారికి
 కానుక పెట్టించినది.

ఆంధ్రులు నేడు ప్రాభవదూరులై అనుభవిస్తున్న
 దైన్యమును ౬౩ వ పుటలో నొక సీసపద్యమున వర్ణించి
 ఈ యవస్థలో తల్లి నాడుకోలేని “తెలుగుబిడ్డ బ్రదుకు బరువు
 చేటు” అని ఖండితంగా చెప్పి విడిచిరి. ఈ యలసత్వమునుండి,
 వైకల్యమునుండి భారతజాతి మేలుకొనే శుభదినాలు వచ్చినవి.
 “నవయుగ మేగు దెంచి పరిణామముచెందె జగంబు” “దిశాంగణ
 మందు నటించే ఆనూతనచ్ఛవులు” చౌదరిగారికి పొడకట్టుటచే
 విద్యార్థులను “లెమ్మిక లె”మ్మని తట్టిలేపి ఆ శుభలగ్నమున
 కాయత్తుల నొనర్చుచున్నారు.

యుద్ధవీరముకంటె దానవీరమూ, ధర్మవీరమూ అంటే
 చౌదరిగారికి మఱీయిష్టము. ఆత్మార్పణము నేమి ధర్మజ్యోతి
 నేమి ఆత్మకథనేమి రచియించుటకు చౌదరిగారి ఈ వీరరస పర
 తంత్రితయే కారణం. కావ్యానికి నాడూ నేడూ శృంగారరసమే

ప్రధానాశ్రయం. కవులలో శృంగారమును విడిచినవారూ, విడువక మాటదక్కించుకున్నవారూ అరుదు. చౌదరిగా రొక్కరే దానిజోలికి వెళ్ళకుండా ఉత్తమకావ్యములను రచింప గల్గిరి. స్వభావముచేతనే వారు వీరకరుణరసలుబ్ధులు.

ఆంగ్ల సాహిత్య సంపర్కంవల్ల మన కావ్యప్రక్రియలలో నెన్నో మార్పులు వచ్చినవి. రవీంద్ర మహాకవి కావ్యమర్యాదలు కూడా మనం అలవరుచుకున్నాము. వీనితోపాటు హిందూ స్థానీ నడకలుగూడా నేర్చుకొంటున్నది మనసాహిత్యం. నేటి కవులలో ఈ మూడు ప్రవాహాలను తప్పించుకున్నవారు నూటికి నలుగురుకూడా తేలరు. చౌదరిగారికవిత్వం దట్టి సాంకర్యము మందునకైనా దొరకదు. భావనలో, భావాపిష్కరణంలో, వాక్యవిన్యాసంలో ఆంధ్రసాంప్రదాయం మూర్తీభవించి ఉంటుంది. పదబంధమేమి, సావుసంతసలేమి పూర్వమహాకవులను తలపిస్తూ, పులుముడూ అన్వయక్లిప్తతా వెలితీలేక, సర్వాంగ సుందరమైన చౌదరిగారికవిత్వం చదువుతూవుంటే ప్రాణాలు లేచివస్తవి. పద్యకావ్యములలో ఎడనెడ వారు రచియించే వచనములు సాక్షాత్తు తిక్కన నోట్లొనుంచి ఊడిపడిన ట్లుండును. ధర్మజ్యోతియందు చౌదరిగారొక మహాకర్త రచియించారు. నన్నపార్థునికి బిమ్మట మల్లా అంతచక్కగా అక్కరను రచియించినవారులేరు. సాంప్రదాయ సిద్ధమైన భాషామర్యాదలందు చౌదరిగారికుండే ప్రీతియే, నవీనులచే నిరసింపబడే చిన్నయశూరిని ప్రశంసింపజేసినది. తెలుగుకారకము చెడికుండా వాక్యరచన చేయడం వీరేశలింగంపంతులు మొదలుకొని నేటివఱకు గద్య

రచన చేస్తున్నవారిలో ఒక్క చౌదరిగారికే తెలుసును. “ఎల నాగమోవితో దులవచ్చు” తెలుగుకావ్యమునందు చౌదరి గారికి గల యీ అభిమానమే “గీర్వాణమెంత నీల్గిన జల్బిలి తెలుంగు నుడిసొంపునకు దిగదుడుపుగాదో” అని పలికించినది. స్వస్థాన వేషభాషాదులపట్ల వారికి గల యీ అభిమానమే “వంగభస్మ” మనేకృతి రచియింపజేసినది.

తెలుగునుడికారముసొంపు చౌదరిగా రెఱిగినంతగా ఇతరు లెఱుగ రేమో. వేమన్నను తిక్కన్నను గూడ మఱివిస్తూ ఉంటవి వారి తెలుగుపోకడలు. “క్షేత్రజీవి” అనే కృతిలో రెండవసీసమునందలి ఉత్తరార్థములను బరికింపుడు. తెలుగు నుడికార మన్నప్పుడు నిజానికి తాళ్ళపాకవారిదీ, పదకవులదీ ఆ సొమ్ము. అట్టి సొంపు లుట్టిపడే రచన లీ గ్రంథమందు గోకొల్లలు. చౌదరిగారి యీ ఆంధ్రాభిమానము వేఱు. సనాతనధర్మాభిరతిని, ఆ స్తిక్యమును కుద్దలించే ఇతరుల ఆవేశము వేఱు. చౌదరిగారి సంఘరక్తి, ఆంధ్రాభిమానము దేశభక్తి కడ్డురావు.

సాహితీరంగంలో తొలుతగా గజ్జకట్టేవారికిగాని యిట్టి పురస్కారవచనములు కృతప్రతిష్ఠ లగు చౌదరిగారివంటి కవిశ్వుల కక్కటగావు. అయినా నాకు ధన్యతకల్పించుటకే వారీకార్యము నాపై బూన్చిరి. చౌదరిగారి కవితాశక్తిని, పౌజన్యమును, ఆభిజాత్యమును గూర్చి యింక విస్తరింపక

“క త్రిపోటును మించిన కలముపోటు

మాట తీపిని గలిచిన మనసు తీపి

సంఘర క్తిని మీఠిన జాతిర క్తి

నీక చెల్లుగదోయి”

అని వారిమాటలే వారి కప్పగించి యింతట ముగిస్తాను.

కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు

౨౭-౧౦-౪౩

‘పటిగపంట’ కీ పురస్కృతి చెప్పి ఎనిమిదేండ్లు గడచి నవి. ఈ గ్రంథానికి ద్వితీయవార ముద్రణభాగ్యం లభించింది. ఈ లోపల దేశమున స్వరాజ్యలాభము మున్నగు అద్భుత ఘటన లెన్నో నడచినవి. స్వతంత్రభారతావతరణమున చౌదరి గారు హర్ష పులకితగాతురై

“కులవర్గములు వెంచు కు భింత లేని...

ధనవద్దరిద్ర భేదచ్ఛాయలేని

పరులకూటికిమూఁగు బదనికల్లేని

విద్యావిహీను లే వీధిలోలేని...

జీవత్సమాజంబు సృష్టిగావించి

తమ్ముడా! నీతేరు తరలింపవోయి!”

అంటూ సహజోత్సాహంతో ముందుతోవ వేలెత్తి చూపుతున్నారు, వారి వాక్కు అన్వరము గాకపోదు.

తెలుగువారి అధోగతికి మొదటినుంచి దురపిల్లుతూ వచ్చిన చౌదరిగారి కీ లోపల మరొక సంతోష మహావకాశం లభించింది. అది డాక్టరు పట్టాభిగారికి కాంగ్రెసు గడ్డపై పట్టాభిషేకం. ఆ యుత్సవమును పురస్కరించుకొని చౌదరిగారు “అతిదీనత పైచిన తెల్లజాతికా మల్లెలుపూచేరా! మలయ మండల మంజుల వాతపోతముల్ మెల్లన వీచేరా!” యని సంతోష పరవశులై పాడుకొనిరి. పాపం! చౌదరిగా రెంత అల్పసంతృప్తులొకదా! ఇంతటిలోనే తెలుగులకు పండువయ్యె ననుకొనిరి. మరి, వారు పరితపించి పాడిన రాష్ట్రగానం ఇంకా చెవులలో మోగుతూనే ఉంది. దానికి ఫలసిద్ధి యెన్నటికో? అయితే, గుడ్డిలో మెల్ల యన్నట్లు తెలంగాణకు మాత్రం విముక్తి కలిగింది. దానితో “మూడుకోట్ల తెలుంగు లిప్పుడు ముక్తినందిరిరా” యని చౌదరిగారి ‘విజయవాణి’ పలికింది.

ఇలా చౌదరిగారి వాణి యెప్పటికప్పుడు కాలంతోపాటు, కాలంకంటే ముందు నడుస్తూ ఆశాకిరణాలను ప్రసరింపజేస్తూనే ఉంటుంది. మాతరం కవులందరూ అంతో యంతో విరహ విషాదము ననుభవించి వైక్ల బ్యం పొందినవారే. చౌదరిగారు మాత్రం విషాదగీతిక లెన్నడు పాడక, ఆశాజ్యోతి చేబూని ఉత్సాహగీతములే పాడుచు వచ్చిరి.

చౌదరిగా రల్పసంతుష్టు లంటిని. ఈ కూర్పులో చేరిన 'కృతమెఱుక' యను కావ్యమే అందుకు సాక్షి. తమకు పథ్యానికి గావలసి వచ్చిన గోధుమల నయాచితముగా నొసగిన యొకానొక గేస్తు వితరణను గూర్చి ప్రవర్తించిన దది. చూచితిరా ! వందలుగావు, వేలుగావు, గండపెండెరంగాదు, కనకాభిషేకంగాదు. మూటెడు గోధుమలు ! ఈ భాగ్యాని కింతటి కావ్యం వ్రాసిరి చౌదరిగారు. అవును. చల్లపల్లి తేనికి రాష్ట్రగానం కృతయిచ్చి, రాజాగారు ప్రార్థించినా వారిగడప త్రొక్కబోవని చౌదరిగారు ప్రతిఫల మొల్లనిదాతలు, తనపై ఋణ ముంచుకొనని ప్రతిగృహీతలుగదా ! గుణమున్నచో కృతులు కాన్కపెట్టుటేగాని కన్యాశుల్కముల సంగీకరింపరు వారు.

ఇంతటి సాధుచరిత మూరక పోవునా ? మాతరం కవులలో నెవరికిని జరగని మహోత్సవము నిడుబ్రోలులో ఈ "అభినవ తిక్కన"కు జరిగినదంటే అబ్బుర మేమున్నది ? గజా రోహణంతోపాటు, కనకాభిషేకంతోపాటు, కృతిస్వీకారము లతోపాటు కవికి జరగదగిన ఉత్సవము లన్నీ చౌదరిగారి కానాడు జరిగినవి. పూర్వకృతమగు వారి తప సానాడు పండినది. కావుననే దానిని గూర్చి రచించిన పద్యములకు 'తప సిద్ధి' యని పేరిడుటలో నెంత వినయము ! ఎంతటి యశాచితి!

ఈ కూర్పులో 'చుక్కలు' అనే పద్యాలనుగూడా కొత్తగా చేర్చారు. దీనిలో చౌదరిగారి ఉత్ప్రేక్షాకల్పన లతి

రమ్యము లగుటయేగాక ఆ కందముల పరుగు అందుకోరానిదిగా ఉంది. మింట వెలుగు చుక్కల ననేకవిధాల ఉత్పేక్షించి, తుదకు

కాలెడి పొట్టతో విరతిగానని చింతలతో విశ్రీరమే
సోలెడిమేనితో బడుగుజూపులతో నిజరక్తమాంసకం
కాళము లర్థమత్తులకుగా నిచటక బలివెట్టి రెవ్వ రా
మాలలు మాదిగల్ గగన మంటపమెక్కిరె యిట్లుచుక్కలై

అని ముగించటంలో ఉన్నసాంపు ఎంతని చెప్పను !

చిన్ననాటనే తెనిగించిన భజగోవిందమును, ఆవల కొంతకాలాన కాళిదాసకృతి ననుసరించి చేసిన సేవాధర్మమును రచనను ఈ కూర్పులో చేర్చుట మరొకవిశేషము. ఈ తెలుగు సేతలు ఎంతో సరసంగా కొనసాగినవి. ఇంచుమించు ఆ కాలంలోనే తిక్కన భారతము ననుసరించిన 'ఆత్మార్పణము' వలెనే యివియు ప్రోథమమై, 'పూవు పుట్టగానే' అన్నసామెతకు సాక్ష్యమిస్తున్నవి. ఈ కృతులన్నీ పటిగయేర్పులే అయినా ఎక్కడా తాలూ, తప్పా కనిపించదు సరిగదా, చౌదరిగారు కలంపట్టినది మొదలుకొని నేటివరకు వారు చేస్తున్నరచనలు ఎక్కడా జల్లుపొల్లులు లేక కండగలిగి, రసనిర్భరములగుట నాన్యతోదృష్ట మని చెప్పాలి.

చౌదరిగారి రచనలన్నీ ఒకయెత్తు, 'ఆత్మకథ' ఒకయెత్తు. గాంధీజీపట్ల చౌదరిగారిభక్తి అతివేలము. కావుననే వారిరచన

లన్నిట నంతో యంతో గాంధీధర్మగంధం ఉంటూనేఉంది. “కన్నువిచ్చినపిదప వాసినదంతయు నీకథ, నీ సందేశంబ” యని వారన్నది నిజం. అట్టి భక్తిప్రపత్తులతో గాంధీచరిత్ర మును పద్యకావ్యంగా రచియింప సంకల్పించారు చౌదరిగారు. ఆగ్రంథం తుదముట్టక ముందే ‘అమరజ్యోతి’ రచియింపవలసి వచ్చింది. సాపం!

“శతజన్మార్జిత మామకీనసుకృత స్థానముగా నీ జగ
బ్రతుకు బాటడికావ్యము సుకవితాప్రౌఢము నిర్మించి నా
బ్రతుకు ద్రోయదలంచుకొంటిమును; సాపంబెద్దియో పండి నీ
మృతిపై నేడు కృత్రి రచించితి మహార్యోంబోని కన్నీటితో”

అని విలపించినా, వారిపూనిక తుదనెగ్గి ‘ఆత్మకథ’ పూర్తియై, ముద్రితమయింది. గాంధీచరిత్రము రచియించుటకు “మహాత్ముని ఆస్థానకవి” యగు చౌదరిగారే సర్వవిధాల అర్హులు. కనుక ‘ఆత్మకథ’ విమ్మట నడచిన గాంధీచరిత్రమును గూడ చౌదరిగారు స్వతంత్రకావ్యముగా నిబంధించి చరితార్థులు కాగలరనే ఆశంసతో ఈపునఃపురస్కృతి ముగింతును.

అంధ్రరాష్ట్ర హిందీప్రచార సంఘము { కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు
విజయవాడ } ౨౦౧౨-౧౩

మి తొత్తి

ఒక నిఱువేదజీవి తన కున్నసమస్తము నొడ్డి బాల బా
లికల కళాభివృద్ధి కని లేమిని దా వరియించుగాథ నీ
వొక రసయుక్త ఘట్టమున నూఁది జగముల మేలుకొల్పి తో
సుకవివరేణ్య : నీకవిత సూన్యతవృత్తిని రాణకెక్కెరా :

అచ్చుబిరుచ్చి లిచ్చి యందటా లెక్కించి
కార్ల మీదఁ ద్రిప్పుఘసులు గల్గ
లావు ధనము లేనిలక్ష్మయ్య కీ కృతి
నిచ్చినాఁడ వేల పిచ్చివాఁడ :

పలుచపలుచగ రాలు కంకులనె మట్టఁ
బటిగపంటయె యింతగొప్పగ ఫలించెఁ
దీర్చివేసిన కుప్పలు సూర్పునప్పు
దెన్నిధాన్యరాసులు మిన్నుదన్నఁగలవో !

కృతీసమర్పణసభ
నిడుఁబ్రోలు
౧౨-౩-౪౪

}

క వి ర త్న
కొ స రా జు రా ఘ వ య్య చౌ ద రి

విషయసూచిక

కానుక	పొది ౧౭	చిన్నయనూరి	౯౮
భారతసమితి	౩౭	ముల్ల	౧౦౧
సంకాంతి	౩౮	అనానకవి	౧౦౨
ఆచార్యవీరుడు	౪౩	కవిరాజు	౧౦౪
గురుదక్షిణ	౪౯	ద్వారమువారు	౧౦౭
ఉదేకము	౫౨	పట్టిపూర్తి	౧౦౯
వీరసర్పము	౫౭	మాధవపెద్ది	౧౧౨
తెలుకాంత	౬౪	పట్టాభిషేకము	౧౧౩
హంపిత్తేత్రము	౬౬	అనుతాపము	౧౧౭
పలునాడు	౬౭	విశ్వకాత	౧౧౮
మాయూరు	౬౯	బీదాబ్దు	,,
విద్యార్థి	౭౦	ఆవేదన	౧౨౦
పాదభూతి	౭౨	పంగభస్మము	౧౨౩
స్వతంత్ర భారతము	౭౮	చుక్కలు	౧౨౪
గౌరవనము	౭౯	ముక్త్యాలమాలిక	౧౨౭
నేతాజీ	౮౦	కూటవేదాంతములు	౧౩౩
నవభారతి	౮౫	భజగోవిందమ్	౧౩౫
కాంగ్రెసు	౮౮	సేవాసర్పము	౧౪౧
కరకుడు	౮౯	అనివేకము	౧౪౯
క్షేత్రజీవి	౯౩	కృతమెఱుక	౧౫౦
శివకరకుడు	౯౪	అమరజ్యోతి	౧౬౩
పాలేరు	౯౫	తపస్విని	౧౭౯
గోసేవ	౯౬	విజయవాణి	౧౯౯

తమ చనవులో నున్న
'సవభారతి' అను కావ్యము
నిందుఁ బ్రచురించుట
కంగీకరించిన
'ఆల్ ఇండియా రేడియో'
వారికిఁ గృతజ్ఞుఁడ.
ర చ యి త

కా ను క

చేత నొక కుంభకోణంపుఁజెంబుతోడఁ
 గఱు నొక వగ్గు వంకర కఱ్ఱతోడ
 నొసటిపైఁ దిరునామంపుముసుగుతోడ
 గునియు సనసన్నపసిఁడిపోగుల్ల తోడ
 మలఁచి కట్టిన నీర్కావివలువతోడ
 డాపలించిన మీఁదిపుట్టమ్ముతోడ
 బడలి పల్ల కిబాంగై న యొడలితోడఁ
 దఱపివెన్నెల విరియించు శిరముతోడఁ
 దూలి గుంటలువడిన కన్దోయితోడఁ
 దేపతేపకు బెదరెడి చూపుతోడ
 నల్లనల్లన మనబడి కెల్లనాఁడు
 వచ్చి గదిగది చూచు దేవళిముఁ జేరి
 వలగొనిన యట్ల బడిఁ జుట్టినచ్చుచుండు
 నితనిఁ గన్నంతనే కుఱ్ఱ లిహిహి యంచు
 వినుకలిం బాసి గోల గావించుచుండు
 రితని రాయడి నానాటి కెచ్చదొడఁగె
 న్నన్వఁ డీ వెఱ్ఱిఁ డితం డెచ్చటివాడు

గట్టిగా మందలింపక యిట్టివాని
 నేల మన్నింతు రొజ్జ లిదేమి తాల్చి

* * * *

రెండేడులనాఁ డజ్జలే
 నిండిన యిప్పలుకు లంటి నిడుఁబోల్ బడిలోఁ
 బండిన పాపం బపుడే
 పంకితుఁగా నిటకుఁ దెచ్చి పడ్డవై చె ననున్

ఆమాటలువిని సుగుణ
 శ్రీమన్నాటి సాటియొజ్జ చినరోశయగా
 రేమేమీ ! నీ వెఱుంగవె
 యీ మానిసికథలు వింత లీ నీ మాటల్

అచ్చశీలురు లోక సేవానురక్తు
 లనఘు లిట్ల యుందురు వెంగళిప్ప లట్లు
 పసికేమాలిన చవటలు పట్టరాని
 గడుసుడాబులతో మిట్టిపడుచునుండు

నిడుఁబోల్ కని పెంచిన దీ
 బుడుతే గొసరాజువారి పుణ్యగృహమునన్
 సడిసన్న బాపయాభ్యుని
 కొడుకై లక్ష్మయ్య యిరఁడు కొమ రొందుఁ జుమా

* * * *

బదియేండకు ము న్ని బడి
బదిమందియు నాదరింప బ్రజ పాలించెన్
మొదలిటిసాళన్ దీనికే
గొదవలు పె క్కొదవె దగినకోశము లేమి

ఇరువదాతేండ నాఁ డియ్యది పొన్నూర
బూరిపాకలలోన బొద్దువుచ్చు
తరుణమ్మనందుఁ దొల్కరివాస కడవల

గుమ్మరించినయట్ల కురియఁజాగ
నపుడె సముద్ధాంతమై మహాసంసర్త
తీవ్రవాతంబునా దిక్కదంబ

మల్లాడ గిరులు కంపిల్ల బెల్లుగ రేఁగి
పెనుగాలి విసరెఁ దద్భీకరార్భ

టికి జగమ్ముగుండె వికవిక లయ్యె ను
దూత మాయె సకలభూతరాశి
మోకు తిరుగ లేని మ్రోకులు పెళపెళ
ధ్వనులతోడ వ్రసెన్ ధరణిఁ గూలె

బడిపాకలు తొలిదెబ్బకె
యడఁగె రాదులును గొమరు లాకులు పెండల్
గడలు దడులు దొమ్మిది
కడలందుఁ జెల్ల చెదరుగాఁ బోయిపడె

బొమ్మలు తడిసెను దేశప
 టమ్మలు చెడె బు స్తకము లడంగె నెఱాప
 త్రమ్మలు నశించె బల్లలు
 వమ్మయ్యెన్ దులువగాలివానకతానన్

పొలకల నైన బడిం గని
 పొలిమేరల ను త్తరించి పొంగడివంతన్
 నిలుపంజాలక విద్యా
 నిలయసభాసభ్యుకోటి నిలువునఁ గూలెన్

సంతానం బెవనికి బడి,
 సంతానం బెవడు పాఠశాలకు నాఁ; డ
 పుంతయపంతులు లేమికిఁ
 జింతాశరధేనువిదచిత్తం బయ్యెన్

భావనాచార్యు లల్ల న్యాపతి హనూమ
 దాఖ్యుడును మాడభూషి రామానుజాచార్యుఁ
 డాదిగాఁ గల సభ్యు లయ్యవసరమున
 నలమటం దిగఁద్రావి ధైర్యము నూఁది

వేలు గలవారి, లక్షలు
 మూలుగులొగిల్చవారిముంగల, బడిబ
 న్నాలు వివరించి మీశ్రుప
 కాలంబముగాఁగ దీని నరయుడు విజ్ఞుల్

అని విన్నవించ నొకడున్
గనికరమును జూపఁ జయ్యె గర్తవ్య మిదన్
మన కెద్ది యనుచు గలగిన
మనములతో నింటిదెసకు మలగిరి సభ్యుల్

అనువత్సరకార్తికవన
ఘనోత్సవానసగమధురఖాదనభక్ష్య
ప్రణిపాతనమభిర్వృత్తి
జనుఁ డెదురై వచ్చె నితఁడు సభ్యుల కంతన్

ఇద్దఱు కూతులతో ముస
లెదులతో రెండుగొర్ర కెచ్చనిమడితో
నిద్దాతనమ్ముతో నిలు
దిద్దుకొనున్ నాఁ డితండు తియ్యనిచెలితోన్

ఎన్నఁదగినకల్మియన్నది లేకున్న
మన్నితండు సల్పునన్నదాన
మన్నియూళ్ల పడలు విన్నది మాట ల
క్షున్నమీఁద వారికన్న వ్రాలి

రాజులలో నధునాతన
రాజులు కొసరాజు లట్టి రమణీయగుణో
త్తేజితులు గాక మేమును
రాజుల మనువారు బొమ్మరాజులు గారే

ఇన్నెటి నీతని మెచ్చుచు
 నన్నా ! లక్ష్మయ్య ! కుశలమా నీకథలన్
 విన్నారము కన్నారము
 కన్నాకపు నీవ యీవిగలవారలలో

అర్థిసాత్కృత మెవనిద్రవ్యము కాదా
 జగతి కాలండ వ్రేగు నాదగును గాని
 యంబులుగావు, కా పరణ్యములు, తుహిన
 కనకశైలాదికంబులు గావు బరువు

నిన్నటి ఝంఝా ఝంపలు
 మన్నిగొనియె నొక్కత్రుటిసి మసబడి నకటా
 కన్నాడవె రా గమ్మని
 క్రీన్నన విద్యాలయంబుకడ కీ సుకృతి

తోడుకొనిపోయి బగ్గము
 పాడై దయనీయమైన బడిఁ జూపి కడు
 వాడిన మొగములతో ని
 ప్లాడిరి ధీవిధులు భావనాచార్యదుల్

భావిపురాతనాద్యతనభారతశౌరవలబ్ధి కెల్ల వి
 ద్యావిభవంబె మూలము గదా ధనధాన్యతురంగదంతిరా
 జ వరణీ యసాధమణిశింజితు లయ్యును విద్యలేనివా
 రేవిధి రాణకెక్కి చరియింతురు పెంతురు మానవత్వము

విద్యలేమిఁగాదె వేయేండ్లనుండియు
మోవరానిదాస్యమునకుఁ జిక్కి-
పరితపించుచుండె భారతదేశము
తల్లిగోడు మాన్పడగదె సుతులు

దానమ్ములందు విద్యా
దానం బది ప్రథమగణ్యతం గను లక్ష
య్యా ! నీ వెఱుగని ధర్మువు
గానము, మేల్బొంతి వీవు గఱువల కెల్ల

ఈ పాఠశాలయే మగ
పాప సుమీ నీకు ; దీనిఁ బరిపోషింప
వే పూను; మిహపరశ్రీ
నీ పాలం బడును ద్విభువనీపూజ్యముగన్

అనవుడు ని వీరుఁ డల్లన సవ్వ
యోపెదలార ! విద్యోన్నతులార !
యేనేడ నీచేత యేడ నావంటి
బడుగుమానిసి యింతబరు వూచు లేడ

నన్ను మన్నింపుఁ డన్నలు ! సంతతార్
సంపన్ను లగువారి సాయమ్ము గొనుఁడు
నాకుం దగిన కాస్క న న్నేలు ప్రభువు
లనుమఱించినకాస్క నందింతు నెల్లి

నామీద సన్నసన్నని వాని మీదఁ
బెడపెద్ద యాసలు పెట్టుకో నలదు
గడువు పెట్టితి నంచుఁ గలతపాల్గొక
సెల వొసంగుఁ డటంచుఁ జేరె గేహమ్ము

ఆనాటి రేయి నిద్రా
ధీనున కాస్తిక్యసేవధికి నిజపాద
ధ్యాన సుధాపాన మహా
లీన స్వాంతునకు మధురలిచ్చానిధికి

ఈ లక్ష్మయకు యశోదా
బాలుఁడు సాక్షాత్కరించి భక్త శ్రేయో
లోలుఁడు దరహాసరమా
లాలితవదనంబు మెఁ గలం బల్కె నిటుల్

ఆపన్నంబగు పాశశాలకయి సాయం బర్హిమె వేడఁగా
నాపై భారము వెట్టి వచ్చితివె యన్నా! నిన్నఁ బూన్నూరిలో ;
నీపావిత్ర్య మనన్యసాధిత మహా! నీ వొజ్జనె లోకపుం
కాపంబుల్ తెగజూడనేర్తువని సంభావించు నిక లక్ష్మణా !

వనసమారాధనంబు లవ్వారిగా నొ
సర్పి ననుఁ దన్నుచుంటి పీనాటిదనుకఁ
జాలు నిక నన్నదానముల్ చాలు నీదు
మదిని మగలింపు మొండొక మార్గమునకు

ఆధ్యాత్మికసంపత్తికి
విద్యయే మూలం, బెచండు విద్వాంసుఁ డతం
శాద్యపురుషు న్ననుం గని
యధ్యక్షించును వినశ్వరానందంబున్

న న్నెఱుంగ లేని మానవు
లన్నా ! పశుతుల్యు లట్టి యజ్ఞులఁ దెలుక్ష
బన్నిన సంస్థకు నీకడ
సున్నధనం బెల్ల నొసఁగు టుచితంబు సుమా !

తన్నుమాలినధర్మంబు తగునె యంచు
నోహటిల్లకు నీ కింత యోగిరంబు
చిక్కదా లోకమునఁ జేను చెట్టు లేని
మనుజు లెందఱు లేరు ముమ్మాఱు తినుచు

ఆవంత సంశయింపకు
నీవం తీ కరమంచు నియమింతు హిమ
గ్రావ దశికంతపుర మ
ధ్యానని నీ కొండ్ర యుంట కనుమతినేయన్

యాగాదులుం దనూజులు
సాగరముం భోని మేటిసంపద లమృతం
బీగలవా నిరవధిక

లే లే మ్మెవ రే పగిదిన్
 కేలి యొన్నినను నీవ గెల్తువు నా ప
 లాల్లము సేయకు, విద్యా
 శాలోద్ధరణప్రయత్ని శాలివి కమ్మా !

అని పల్కి తిరోహితుడై
 చనె నట; యీసాధులోకసత్తముఁ డంతన్
 దన వేల్పుం గొనియాడుచుఁ
 గనుదెఱచెన్ సతికి స్వప్నగాథలు వినిచెన్

ఆ పడఁతుక యీ పురుషున
 కేపుణ్యఫలంబా “శంక లేటికి బృందా
 గోపాలుపన్ను శిగమున
 తే పూనగదయ్య ! మల్లెవిరిదండవలెన్”

అనుచు నాథుఁ దెల్పెనట ! యెంతదొడ్డయి
 ల్లాలో లక్ష్మణార్యుఁ డేలువెలది
 పొడమజాలు నెట్లు పూర్వసంస్కారము
 లేనిచాన కిట్టిలెస్సతలపు

ఏటి కని మగఁడు లాగినఁ
 గోటికిఁ దా లాగి వానికుత్తుక కురియా
 జాటికి నీమె సతీత్వము
 మాటికి మాటికిని బుద్ధి మప్పగఁజాలున్

సహధర్మచరీపద భర

వహనక్షమ రామమాంబ వాసచ్ఛరితం

బహరాద్యనిమేష ముహూ

ర్ముహూర్గుదేయమ్ము విశ్వమునకాంతలకున్

పదపడి మనలక్మయ డె

బృది యేన్గల బలముతోడ బడిపని బూనెన్

బదియూళ్ళకుఁ గూడలియై

పొదలెడి యిచ్చోటు విలిచి పుణ్యాహమునన్

త్రవ్వెఁబునాదులు కార్ముల

ఱివ్వన రావించె నెల్ల తేపులు మాపుల్

నొవ్వెఱుగ కన్నిపనులం

దివ్వీరుడు పాలుగొనియె నించినవేడ్కన్

పొల మమ్మె న్నగ లమ్మెను

గలవస్తువు లెల్ల నమ్మెఁ గడ కీల్లమ్మెన్

మలమల నెండకు మాడుచు

లలిఁ జెట్టన కుట్టిగట్టి లక్ష్యము గొట్టెన్

పదునాల్గువేల విత్తము

వెదపెట్టెఁ గదన్న దానవీరుం డితఁ డీ

సదనమున, కెన్ని విఘ్నము

లొదవిన నావంత సెడని యుత్సాహమునన్

కూలికి బండిం దోలుచుఁ
బాలికి మడిదున్నుకొంచు బ్రదుకుచు నున్నాఁ
డీ లక్ష్మయ నేఁ డోహో
హో లే రీదృశులు కర్మయోగులు జగతిన్

తన ర క్తమాంసములతోఁ
దనసర్వస్వముతోడఁ దనిసిన బిడ్డన్
దినదిన ము న్జూడక యీ
జనకుఁడు నిలఁజాలఁ డీ విశాలగృహముల్

ఇతఁ డిచ్చు నింటితో ను
న్నతవిద్యాశాలయై తనర్చి మనీషా
చతురుల వెలయించుచు సం
స్తుతి గను నీబడి నితాంతసుందర మగుచున్

దేవుఁడుగా కీతఁడు నరుఁ
డా విశ్వజనీనవృత్తు లగు వా రెల్ల
దేవపదవాచ్యుఁ; లేవఘ
ద్రోవలఁ జనుమనుజు లెల్ల దూరక్షుస్సుల్

* * * *

ఏ మనుకొంటివో నిడుఁబో
లీమాన్యచరితుఁ నొకనినే కాదు గుఱో
ద్దాములఁ బెక్కురఁ గని తన
నామమ నన్వరముగ నొనర్చె వయస్యా !

రసికతకు నాశ్రయంబు నా రాణకెక్కి
 కవులఁ దనియించి గాయకాగ్రణులఁ జెంచి
 దానకంఢూతి కగ్గమై దీనలోక
 సురభి యైనట్టి వేంకటసుబ్బరాయఁ
 డిచటనే పుట్టె - నచ్చతాప్రచురభావ
 భరితుడై పాండితీబలప్రథితుడై వి
 గర్వియై నిజదేశవికాసకృత్ కీ
 యా రిరక్షులుగాఁ దన యూరియువల
 సంస్కరించిన జంపని సత్కులుండు
 పొడమె నిచటనె యాంజనేయుఁడు - తెలుంగు
 నేతలం దొకడై రాజనీతిలోతు
 లెఱిగి యుత్తమపీఠంబు లెక్కి పెక్కు
 వత్సరంబులు బ్రాహ్మీనివాసమునకు
 దీని కేలికయై యేతదీయపుష్టి
 కారణంబై తనర్చినవీరుఁ డసమ
 జిష్ణుతాభాసి వేంకటకృష్ణుఁ డింద
 కలిగె - బ్రాచీ ప్రతీచీ జగత్కళా స
 మగుడై త్యాగజీవియై మాతృదాస్య
 దళనకేళీనిమగ్నుడై దైన్యగాఢ
 తిమిర సంఘన్న సైరిక సమూదయమ్ము
 పాలి జీవనజ్యోతియై పతితసంఘ

ముక్తికై ప్రాణమానము ల్కుడుపుగట్టి
 నవ్యకర్షక శకకర్తనాఁ జెలంగు
 భారత శ్రీవిధాత నాఁ బరఁగు వీరుఁ
 డవతరించెను రంగనాయకుఁడు నిందె
 నీ నెఱుంగవో నిడుబోలిచేవ దీని
 బిడ్డలం దెంద తెందఱో దొడ్డవారు
 కలరుకాని వా రొకయెత్తు కలిమిలేక
 చదువులే కిట్టి నెఱచేత సలిపినట్టి
 లక్ష్మయాభిధుఁ డొకయెత్తు లక్ష లున్న
 వాఁడు వే లిచ్చు టబ్రమావంద లున్న
 పేద సకలమ్ము నిట్లు లర్పించుటన్న
 నెంతయాదార్య మజ్జారె ! యెంత తెగువ !
 యెంత ధర్మాభిరతి ! సత్కవీష్ పబంధ
 వస్తువై తెల్గునాటిలో వాడవాడ
 లందు వీనిచరిత్ర పేరందవలయు

“ఘోతులును బ్రహ్మవేత్తలును సూన్యతవాదులు గోవులుం బలి
 వ్రోలు నలుబ్బలై నెగడువార లుదారవదాన్యతా కళా
 రతులున కాక యిమ్మహిభరమ్మున కెవ్వరు చాలువారు ప
 ర్వతములునేన్గులున్ఫణియుఁబందియు మోయుట నమ్మనయ్యెదకా
 “ధర్మకోటి”

అని మున్ను నీవు మెచ్చిన
యనఘులయం దెన్నదగిన యతఁ డీతఁ డనన్
విని వ్రీడకు విస్మయమున
కనుతాపంబునకు లోఁగి యార్తింబడుచున్

ఇతఁ డింత యొప్పునే ఋషి
నతిమాత్ర పవిత్రతాసమంచితు వీనిన్
మతిలేక దూఱు నా కే
గతి కలదో మోవరానికలుషమ వచ్చెన్

ఈతఁడు సక్తుప్రస్థం
డీతండు మరుత్తుఁ డీతఁ డీనసూను వహా!
యీతఁడు బలి యీతఁడు శిబి
యీతండు దధీచి పూజ్యుఁ డీతఁ డెల్లరకున్

ప్రజలకొఱకు నిట్లు బలివోవు లక్ష్మణు
నూరు పేరు తడవఁ డొక్కఁడేని
లోక మెంత గుడ్డివోకదా చెన్నటి
వానిఁ బిలిచి పీటవైచి కొలుచు

సడిసన్న యే డైఱన్ దన
యొకలిక రణభూమి కిచ్చు నొసఁపరిబంటున్
నొడువ; దని కోహటించిన
పడవాల్ తలమీఁదఁ జల్లు బంగరుపువ్వుల్

ఇట్టిపీరుల జగద్ధితకార్య మరసి
 యంతుపట్టని జీవితావధుల్ దలంచి
 యూడంబరమ్ముల కలవాటువడని
 మనుగడఁ గాంచి వేమఱు వాడవాడ
 వెక్కిరింపకుండు గర్వితచిత్తులార !
 సంపదల్ భోగముల్ చక్కఁదనమ్ము
 లధికారమత్తత లఖిలదంభములు
 ననివార్యమై పొల్చు నవసానవేశ
 కొకనాఁడు తప్ప కాహుతియౌట నిజమ
 ఓమరహంకారు లో జనుషాంధు
 లిట్టి జానపదాలి కెవ్వరు న్గుసుమ
 శోరముల్ నింపలేదని, కవుల్ వీరిఁ
 గీర్తింపలేదని గేలిసేయకుండు
 మీ రుపేక్షించు గ్రామీణులలోన
 విశ్వైక తేజోఽగ్ని విస్ఫులింగములు
 గమికొన్న హృదయముల్ కల వనేకములు
 రాజదండము దాల్చి రాజ్యమ్ములేలు,
 జీవసారస్వత శ్రీవీణమీటు
 మధురహస్తాలకు మాత్రమ్ము కఱవె
 బ్రాహ్మీకటాక్షసంపత్తి కీ ప్రజలు
 దవ్వెరిగాని దుర్దాంతదారిద్ర్య

మేచి నీలశౌర్య మిట్టికెఁగాని,
 కల్పనార్పున గడ్డకట్టెను గాని
 యలతి నారా నీర లంతగత వారె?
 మున్నీటిలో విశ్వమోహనచ్ఛవులు
 పండురత్నము లెన్ని పడియుండలేదు
 పరువమ్మ కమ్మనో పాడతిపోవఁ
 గటకటా ! నర్జనకాంతారపేధిఁ
 బుష్పరాజము లెన్ని పొలియుట లేదు
 మానవేందుల రత్నమగుటముల్ దించు
 నెందులెమ్మిల్లు లిందు లే రడఁగి
 యించుకలతియుఁ గీర్తి నెఱుఁగని మూఁగ
 మూఁగులగు చిల్కమర్మ కవించు
 లే ప్రజారాశిలో నెఱుఁగు లేదు
 ఉన్నార వేలు వేలున్నార గాని
 యెక్కలేరు చరిత్ర కీ మహామహాలు
 లేమి కొందఱవేరు లేకుండజేసె
 గులము కొందఱపెంపు గోతిలో ద్రొక్కె
 మతిము కొందఱరూపు మాపి యుప్పొంగె
 నకిటా ! గర్వమాంసులగు విరికొఱకు
 నొక్క నిట్టూర్పు - నిట్టూర్పు - రానిండు -
 రానిండు మీ పాపరాశి పెంపఁగ

అని శౌఖాచంక్రమణం
 భాసరిచి యే నింతఃకేటి యుడుగని తివుటన్
 జన సేవా పరతెంతుని
 మునివర్మని లక్ష్మీమూర్త్య మొగమున్ గనుచున్

నీచుల మెచ్చుట కెన్నఁడు
 వాచవి లేసట్టి మతము వాఁ డని వాణీ
 వైచిత్రీ వెలయు బరిపూ
 తాచారుల నుగ్గడించునతఁ డని జగతిన్

నానుడి గల యే నెచ్చట
 నీ నిందాలాప మెచట నీయ్యది గాలం
 బై నాగుండెను దేవుచు
 నానావేదసలపా లొప్పిక యున్న

వాచాదోషం బిది సెడ
 మోచాఫలమధుర పిశ్యమోహన చాటు
 శ్రీ చిక్కణ మస్మత్కృతి
 కీ చారుకథానిధాను నీశు నొనర్తున్

ఇట్లు నిశ్చయించి యీనాటి కానాటి
 మాట మందమతిని మఱచినాడ
 లోకమాన్యు నెవని నీ కావ్యభర్తగా
 నాచరింతునంచు జూచినాడ

వారినిని వీరినిని పెక్కువగలఁ దలఁచు
వేళ నొక నిద్రలో ధర్మవీరుఁడితఁడు
దర్శనంబిచ్చి మత్ ప్రమాదంబు తొలఁచె
నమ్ముఁ డిది సర్వధా సూన్యతమ్ము బుధులు!

వినరియ్య ! గాఁటికర్జం
బొసరిపంగంటి నేటి కోహో ! తెలుఁగుం
జనులారా ! యె మందురు
ననుఁ దద్దురతింబు వాయుగా వాసినదా

రావయ్యా ! కొసగాజు లక్షణకృతీ ! రావయ్య కబ్బంబు గై
కోవయ్యా ! భవదీయపావనకథాకూలంకమాన్నాతులై
శ్రీవాణీపదభక్తు లీ కవిత సంతవింతు రాంధ్రక్షమా
దేవీవత్సలతాపహరచణ పుత్రీపుత్రు లాకల్పమున్

కాసుల కాశచెంది కృతికన్యల నమ్మక ప్రిజ్ఞకోటిలో
వాసిగడించినట్టి కవివర్యులు కాసుక వెట్టు కబ్బముల్
మోసెడిగాగ్య మెల్ల రకు ముట్టదు విశ్వజననశీలురై
భాసిలు నిన్నుబోని గుణభద్రులకే సమకూడు లక్ష్యయా !

ఇక సీక్తిజ్యోత్స్నలు
సకలాశలఁ బ్రోడి దిగ్గజము లవి యెల్లన్
బ్రకపై రావణభావ
ప్రకాశములుగా నమర్త్యపతి నాడించున్

నిన్నువంటివారె ఏన్నని నాకైత
 నేలుచుందుగాత ! మిథగులు
 పసిడికొండ లం మఁ బశువులఁ గొండాట
 వలవకుందుగొక ! తెలుగుకవులు

౧౫-౮-౪౩

భారత సవిత్ర

వెన్నతోడనే చతుర్వేదముక్కులు పంచి
సుతుల కేజనయిత్రి చుంచు దువ్వె
త్రిజగంబు లస్యభా సృజయించు గడుసరి
కొసరి యేతల్లి చన్ గుడిచి తనిసె
తాలు నిత్తినచో వరాలగుత్తులు పండు
సవసై నేరాణి హక్కు వడసె
పాత్రింబులగు నిహామత్రిసగడ లిచ్చు
తటిను లేదనిపూదండ లయ్యె
మూడుసంద్రాలు సగరాజు మోకటించి
యేమహాశక్తి నర్చింతు రెల్ల దెసల
సమ్రాట్వేల్వొర కఖిలకల్యాణానికి
భారత సవిత్ర కన్యకై పొందబింతు

సంక్రాంతి

కొసరి నూతన పచ్చిపసపుబూతమొగాన

గుమ్మడిపూచుమారమ్ము నద్ది

కండరేగడ నారబంశి కిన్నండు వై

పాలుచు మిర్యపుబండు బొట్టు వెట్టి

వలిపమ్మునకు నొక్కవాసి హెచ్చెనట్టి

నునుమంచుదెరచీర నూలుకొల్పి

ఒంటిపూవులకుఁ జేమంతినెయ్యము గూర్చి

కబరీధరమ్ముచక్కన కుదిర్చి

పంటకల్లాలు మును బరాబకులు సేయ

గూడుగట్టిన తెలిమబ్బుగొడుగునీడఁ

గదలివచ్చెను భాగ్యాలకడలి వోలె

మకరసంక్రాంతిలక్ష్మీ హేమంతవీధి

లేగటిపాలలోఁ గ్రాగి మాగిన తీయ

తీయకప్పురభోగిపాయసంబు

చవులూరు కటివేపచివురాకుతో గమ

గమలాడు పైరవంకాయకూర

తరుణకుస్తుంబరీదళమెత్తిమై నాల్కు
 త్రుష్ణుడుల్పేసి నక్కదోసబజ్జి
 కొత్తబెల్లపుదోడికోడలై మఱిఁగిన
 మదురుగుమ్మడిపండు ముదురుపులుసు

జిడ్డుదేతిన వెన్నెలగడ్డ పెరుఁగు
 గరిగరిక జాటు ముంగారుచెఱకురసము
 సంతరించితి ఏందుభోజనము సేయ
 రండురం డని పిలిచె సంక్రమణలక్ష్మీ

నెలదప్పినట్టి కోడలిచేత నొక యత్త
 బోగిపొంగలిపూజ పూర్తిచేసె
 పుట్టినింటిక వచ్చినట్టి కూతు గులాబి
 చెక్కిళ్ళ నొకరిల్లి చెనకి పుణికె
 మాటువడ్డించెడి మఱదలి కెంగేలు
 పిసికి వల్లనె నొక్క పెంకెబావ
 వంగి ముగ్గులు దిద్దు వధువుపై నీర్చల్లె
 గది వీడిచను నొక్క గడుసుమగడు

అపుడె వచ్చిన ప్రియునిసోయగముఁ గనుచుఁ
 దలుపుచాటున నొక్క పైదలి చెనురెప్ప
 మధురమధురానురాగ సామ్రాజ్యపీఠి
 జగము కొలువుండె మకరధ్వజంబు నెత్తి

తొలిమీని దుష్పాపఫలము వండిన కోగి
 మొట్టోయనుకొలంది బిట్టబిగిసి
 వసవల్పు పసిపాపదెస కేగి నీతికి
 బాహిరంబైన దర్పంబు నెఱపి
 దగ్గు మున్నులతాత వగ్గుదనము సూచి
 గొనయమ్మ గనయమ్మ కొనకు లాగి
 పంచాస్తు దయరాని బ్రహ్మచారుల దాడి
 తోరహ త్తమిలోని జోరు సూపి

పొగరుపొంగున రివ్వంతెబుది లేక
 పొలయలుక చన్న తిఱపిడతలు నెఱపి
 కొంటెచలిగాడు కొంఠ కొంగింటిపెగల
 గటకటా ! మగ్గిపోయె సంగ్రామణి నెళ

ఈ కోడిపందెంబు లేమి చెప్పెడినయా
 ఆంధ్రజాతీయశౌర్యాభిలిషు
 ఈ రంగవల్లిక లేమి తెల్పెడినయా
 తెలుగునారక శాధీనబుద్ధి
 ఈ గంగిరెద్దువాఁ డేమి పల్కెడినయా
 మఱుగువడ్డ తెనుంగుమాట వేట
 ఈ గొబ్బిసంబరం బేమి చాటెడి నయా
 తసివిగొల్పెడు నాంధ్రీధర్మభిక్ష

ఈ రుచిరపాయసాన్నంబు లేమి చూపు
తెలుగు లేజంట తొలుకారు వలపు జవులు
వింత లొలికించు కలికిసంక్రాంతి నిల్లు
తెనుగుదన మింట నింట మూర్తీభవించె

ఉదయాస్తమగహిమఘ్నాహసేతువు లెల్ల
లగు మహారాజ్యంబు నతకరించి
అఖిలప్రజావిష్ణయానాదకంబై న
బ్రహ్మచర్యవిధానభార మూని
ధర్మేతరక్రియాతత్త్వభోధనసేయు
గురునైన హరునైన గుడ్డి గుడ్డి
అపరాజితోరుశస్త్రోత్తరోచిష్టునె
రణకళానీతిగౌరవము పెంచి

పున్నెములముద్ద నాఁ గీర్తి గన్న భీష్ముఁ
డంపసెజ్జు గాయంబు లప్పగించి
నీ యొడం గన్నమూతకై నెలలు పైచె
మకిరసంక్రాంతి ! నీ నెంత మాన్యవమ్మ !

తెట్టుతెట్టలే త్రివ్య * సుంకులు వోసె
బాలికేకలో నొడల్ పుకరింప
పొలికటె నందియు మొలకనవ్వుల నిండు
కళ్ల మిచ్చెను జీతగానికొడుగు

* గ్రామదేవతకు నర్పించు ధాన్యము

వెలనుచి చిటుదిండి విలిచెనా కొబ్బెర
 చిప్పకే చేటలుచేట లాసగె
 గాజుల కని కోరగా గంప కెత్తించి
 పాలేరుసతికి సంబరము గూర్చె

కుంటికిన్ గుడ్డికిని వేడుకొన్నవాని
 కెల్లవానికి భాగంబు లేర్పరించి
 లేము లెఱుగని సంకాంతిలేమ కపు డ
 నుంగుచోడయ్యె గుప్పలు నూర్చురెతు

లేబొట్టతో బిసాళించు నామునకు న
 కోరుదూడలు వెండికొండ లయ్యె
 నిముసాన కొకసారి నిండుసక్షయపాత్ర
 గాసించే సాతాని గజైవిష్ణె
 కల్లుపె ల్లాని రంగము పెట్టె గాకలీ
 నాదమ్ముపంట యేనాదిజంట
 ప్లాజీర విడి మాలపడతి కొత్తలు దాల్చి
 నూచించె శిశిర రుసుదతిరాక

కొత్తకుసుమకూడు కుత్తుకబుట్టి గా
 బిచ్చగానికుక్క పెచ్చరిల్లె
 చేవ తనివి వేడ్క చెలవంబు కావరం
 బగ్గలించె నుత్తరాయనమున

ఆ ద ర్శ వీ రు డు

అది మొగల్ పాదుసా యారంగజేబు రా

జ్య మొసర్చు పదియునేడవశతాబ్ది

అది భారతీయదాస్యాంధకారప్రభల్

దోబూచు లాడెడు దుర్దినంబు

అది పరస్పరమైత్రీ యడుగంటి హైందవుల్

లోలో నెదుర్చు దుష్కాలఘటిక

అది స్వాభిమానరక్షార్థమై బెదరి హిం

దూ మతం బల్లాడు దుర్ముహూర్త

మది నిజసుమారదై న్యచశావలోక

జనిత సంతాపపావకజ్వాలికా వి

తప్తమానసయై భారతంపుజనని

వేడికన్నీరు గార్చెడు విశపుబోధు

మతవిద్వేషముపెచ్చి సిక్కులు ముసల్మానుల్ విజృంభించి వి

శ్రుతశౌర్యం బనివార్యవీర్యము రణక్షోణిం బ్రవర్తించి క

ల్పతరుప్రాంతలతాకుటీరగత రంభామేనకాద్యస్సర

స్సతతాలింగనభోగభాగ్యకలనా సగుణువ్వులై రత్తతీర్

ఈడంబోవని మగటిమి
 తోడన్ బెక్కెడు లెదిరి తుద కొక రణమం
 దోడిరి సిక్కులు; తురకలు
 పాడిరి జయగీతములు నభం బృదువంగన్

చిక్కెం గాలవశెంబున
 సిక్కుగురూత్తముడు సర్వసేనాపతి పే
 రెక్కిన తేజబహద్దరు
 దిక్కెల్ల జెడిన్ మహమ్మదీయులచేతన్

మలక లతనిం గడుంగడు
 గులుకుచు బంధించి విజయకోలాహలముల్
 బలియ న్నొసచని నిల్వీరి
 సలాము లొనరించి పాదుసాకటైదుటన్

సంతోషాంబుధి నోలలాడుచుఁ బ్రశంసంజేసె నొరంగజే
 టెంతేని న్దనవారి; సంతట సహో! యివ్వీరు లెవ్వారు దు
 ర్దాంతాహంకృతులైన సిక్కుదొరలా తధ్యంబు! వీరేలమా
 చెంతం జేరి రటంచు నమ్మగని నాక్షేపించి యిట్లాడెడిన్

పొగరెగసి మొగలు వీరుల
 మగటిమి గనవైత వింతమాత్రయు నారా!
 తగరు నగరాజు నెదిరిచిన
 పగిదిం జరియించి తింతవటు వెడంగా

చిక్కిరిపి దక్కిరిపి మొగల్ సింగమునకు
నేటి కిటు వంటయింటికుండేల వైతి
బహదూ ! దిక్కుమాలినపక్షి విచ్చడు
బ్రదుకుపై నాసయున్న నాముదల వినుచు

నా కనుసన్నల మెరుగుము
నా కొలువు నొలిచి మన్నన ల్గంచుము నా
మూతకు నొక్కటి కేలిక
వై కనుమాని స్సమాన మైన యశంబు

కాదనక సిక్కుమతిము
బోదోలుము మన్మతెంబు భూషింపు నా
యాదరిమున వరిలుము
లేదా చచ్చెదవు జాలితే దీతినికే

నావుడు సిక్కుదంట చిటునవ్వు మొగంబున దాండవింప ఢి
లీ విభుతోడ నిట్లను బలే ! యననాధప ! నీ వివేక మీ
తోవల బట్టుటొప్పునె ! విరోధి వశంగతుడైన వేళ నే
యే విధి నాడజెల్లు నొకయింత యెటుంగ వికేమి సెప్పుదు

మీసము నువ్వి శాత్రువులమీదికి దూకుమగండు విక్రమో
ల్లాసవిభాసియై రిపుబలంబుల నొక్కపు డొర్పు, నొక్కచో
గాసికే జిక్కుగాని నిజగౌరవనాశకవృత్తి కాలం డె
టాసపడంగ నేర్చు వినవా కనవా మొనగాండ్రచెయముల్

మతమునెడ విజ్ఞుడు బలా
తృప్తి సల్పునె యది మనుష్య నిచ్ఛావశమా
ట తగదె యాస్తి క్యముగల
మత మెయ్యది యైన సుజనమాన్యముగాదే

విశ్వవిఖ్యాతసభ్యతాపరిసరంబు
భారతావని ధర్మంబుపట్టుగొమ్ము
నీకు నెలపు గదా ! యేమి నేర్చి తిందుఁ
గమలసారభ మది యెంత కప్ప తెలిసె

దుర్వారప్రభవక్రియాచతురతాదుర్ధ్వలై మించు మా
పూర్వుల్ పెక్కురు దేశమాతృచరణంబుల్ చిత్తమందూనియీ
యర్వి న్నార్చిసరక్త మిప్పటికే నోహో ! యింకి పోలేదు నీ
గర్వోక్తుల్ ఫలియింపజాలునె వివేకం బున్న నూహింపుమా

చచ్చెదు సచ్చె దంచుఁ బలుసారులు హెచ్చరికించె దేల యీ
చచ్చుటకై భయంపడి విశాంపతు తెల్లరు నవ్వ నేడు నీ
బిచ్చము నిచ్చగించి రిపుభీకరభారతజాతి కీతఁ డే
మచ్చయుఁ దెచ్చిపెట్టఁడుసుమా ! విడువందగు నీప్రలాపముల్

చావనివాఁ డెవండు జితశత్రులు సప్తసముద్ర ముదిత
త్రౌవలయాధిపత్యపరిసర్వితకీర్తులు చక్కనర్తు లే
రీ వచియింపు; కీర్తి యొక్కఁడె యమరత్వము గన్నదోయి త
తేనకె ధారవోయదురు జీవము భారతివీర శేఖరుల్

చిక్కినవానిఁ బట్టి వధసేయుదు నందువు దానిఁ దీర్చ నే
ముక్తికొడిసాలఁ డోయి బలమున్ మగపాడియు నున్న దేని పే
రెక్కినక త్తినించి యిపుడే యెదిరింపుము నన్న నీకు నా
సిక్కుఁదనంబునంగల విశేషము సూపెద నొక్క వేల్పిడి

జెల్లి మువ్వకో సిక్కుల ని

స్తులధైర్యసైర్యశౌర్యధూర్వహనకలా

బలలబయశఃపిహితా

ఖలదక్కుల భారతొర్వికి నలంకృతులన్

ముప్పదికోట్లమానవుఁ మూర్ధములన్ దనసేయుశాసనం
బెప్పుడు స్వల్పగోరు ధరణీసుఁ డిటుల్ నయబద్ధపద్ధతీ
దప్పిన, వానిరాజ్య మయథాతిథమై నెడకున్నె వానికి
ముప్పలు పెల్లురేగి తలముస్కలుగావె మదిన్ దలంపుమా

కూరితనూది నీ విపుడు కోసెడు నాశి ; మంతమాత్రఁ జే
కూరదు నీకు సంతస మకుంతితశౌర్యలు సిక్కుజోదు లీ
వీరునినెత్తుచుక్క కొకి వేవురుపట్టి ముగల్ ప్రభుత్వధా
తీరుహమున్ బెకల్తురు గరిష్ఠులు కుంకటివేరు లూడఁగ

నిచ్చలు గుండెగాల మయి నిన్నుఁ గలంచు మగండు నేటితోఁ
జచ్చెను జచ్చెనంచు నితఁ సంబరమంద కతండు రేప తా
వచ్చు రణోర్వి కోకిలవరవల్లి నిగర్భమునుండి మార్తూర్ణ
గుచ్చు నిశాతిభల్లమునకున్ జయలక్ష్మికవుంగిలింపఁగ

వీరాగేశరు లిద్దశేజులు జగద్విఖ్యాతకీర్తుల్ మహా
దారుల్ భారతపుత్తు లాత్మజననిదాస్యంబు మాయంప దు
ర్వారోత్సాహమునన్నిజాంగము తృణక్రియంబుగా నిష్టు రీ
ధీరోదాత్తచరిత్ర నీకు నిపు డే దెల్లంబు గావించెదన్

ఉక్కున్ జక్కిటి పేడక

యెక్కిటియై సిక్కువీరుఁ డిచ్చిఁగ బల్కున్

మొక్కలమున కెంతయు బే

రెక్కెన యమ్మాననేంద్రుఁ డెంతయు నల్కున్

తోడందొక్కిన నాగుఁబా మగుదు హద్దుల్మీటి, కన్నుంగవన్
మూఁకల్ మూఁకలు విప్పులింగములు నిర్దుక్తంబులై కాల న
స్తోకస్థైర్యని భారతీప్రియసుతిస్తోహాగ్రణిఁ బొరుష
శ్రీకందమును సిక్కువీరుఁ గబళించెన్ బెంచ నుష్కిర్తులన్

౧౦-౮-౩౪

(భగత్ సింగు సరితీసిన సమయము)

గు రు ద క్షే ణ

చిక్కిన సిక్కువీగు మగ చేపమెయిన్ రణ మిమ్మటంచు దాఁ
జక్కటి సూప క మొగలుషా పరుషక్రమమూఁది వాదరన్
ముక్కలుచేసియున్ బ్రమదముం గనఁజాలక పూతిగంధముల్
గ్రక్కుచు గుల్లి కుల్లి చెడఁగావలె వీఁ డని యెంచె నీసునన్

ఆతనిపన్నున భటులు ప
రేతక్షేతి శనము నిల్పి రేయుంబవలన్
జై తన్యముగల పీనుఁగు
లై తమధర్మంబు నడుపు నాసల నుండన్

ఒక్క ముహూర్తములో సిది
పొక్క నమృతసరములోన; బోరన సిక్కుల్
వెక్కిరి లేటమొగములఁ
జక్కిరి పరిభవదవాగ్ని సిగల సెగలకున్

ఒక ముసలిసిక్కు గురుభ
క్తికి లోఁగినసాదు వగలఁ దెరలెడి తన వా
రికి నిట్లు వల్కె నెత్తురు
తుకతుక నుడుకెత్తి పొంగి తొందరపెట్టన్

పగలుకు నోహటించి నగుబాటునబుగ్గింగుటగాక లోకముల్
 పొగడిన మేటిజోడు గురుపుంగవు మ్మింగుటగాక గెల్పులో
 సొగసిసశత్తు లట్లు తెగజూచియుఁ దత్కుఁగఁపంబునిమ్మెయిన్
 దెగడుట సమ్మతించురె నుతించురె శూరులు మీచరిత్రముల్

పోవలయును గురుశవమ౯
 దేవలయును సిక్కుమతవిధిన్ మఱుపఱుపం
 గావలయును సత్కీర్తులు
 రావలయును మనకు నిహపరంబుల రెంట౯

రాచపుట్టువు గన్నవారలకు నిట్టి
 తరుణము లఖండపుణ్యలబ్ధములు గావె
 నీచముగ నింటఁ దెవులుచే నీలనేల
 నడుముగట్టుడు గురునిఋణమ్ము నీగ

* * * *

నే వెడలెద నే వెడలెద
 నే వెడలెద సన్నవళి నిండెను సభలో
 నే వానిభాగ్య ముఱివో
 దైవ మెఱుంగు నంచు వృద్ధు తనివోయె నెద౯

పుత్తుని గూడి కోడియలఁ యూన్చిన కంచర మెక్కి నిగ్గర
 ట్టెత్రిము సందడింప నొకసైకికుఁ డెల్లర కంటె ముందె మ
 ద్దాత్రిము నేడు ధన్యమవుగా యని పొంగుచు హస్తినాపుర
 ట్టెత్రిము సేరె సన్నసన చీకటి దాఁగురుమూత లాడగన్

హైందవుఁ డెన్వఁడో తెలియ నాడినజాడలు పట్టి సంశయ
స్పందితచిత్తుఁడై యొలికిపట్టున కల్లన సేరి కాపరుల్
సందడి మాని నిద్రకు వశంపడినంత ముసుంగుచాటునన్
గందిన గాజునాటిన జగముగనిన్ గుఱుతించె సద్గుణ్

వీరలఁ గన్మోఁతంగి పదవిం బడినంతన కార్యఖడ్గముల్
తీరవు కాపువాండు తలతెల్లగవేగిన వెన్క నాగ్రహా
దారత వెంబడింతురు గదా మనవజ్జవనాశ్వకోటిపై
బారులుదీరి; నఱులివి పాపము టక్కలు లేని సాధువుల్

ఈ దుప్పటి మఱువున గురు
పాదులమా తొండుపీను పడియుండినచో
మీఁ దెల్ల రుద్రసిఘ్నో
త్పాదనమై వెలయుఁ గీర్తిఫలసాధనమై

కొడుకా! ధైర్యమ జీవగఱ్ఱ యనుపల్కుల్ పల్కి వెన్వొంటనే
బెడిదంబౌ నడిదంబుదూసి తనుఁ దా భేదించె, రోమాంచముల్
వెడలెన్ దివ్యులమేన, నందనవనావిరూఢముల్ క్రొవ్విరుల్
జడియైముంచెను సిక్కురైతు నఖిలాశల్ తెల్విజెల్వొందగన్

ఉ ద్దే క ము

సేనలతోడ నవ్వెలమసింగ మభంగురసంగరోత్సవ
శ్రీనిధి బ్రహ్మనాయకు విశిష్టచరిత్రుడవార్యవీర్యస
మ్మానితమైన జేజము సమానుషపౌరుషచుక్ వెలుంగు దా
నా నలగాముతోఁ దొడరి యాజి నొనర్పఁ దలంచి పోవుచున్

అంతిపురంబునంగల కులాంగనలం బరికి సేయ దు
ర్గాంతబలప్రతాపసముద్రగుఁ గుమారుని బాలచంద్రు ధీ
మంతులు ధైర్యవంతులన మంతున కెక్కిన వానినెయ్యురన్
దంతివిరోధివిక్రములఁ దా నియమించి రణోర్వికిం జనెన్

సిజభుజశక్తి చూపుటకు నేడుగదా! తటి యయ్యెనంచు న
క్కజమగు సంతసంబు నెడఁ గాంచెడు బాలున కీయచుజ్జ దుః
ఖజనకమయ్యె, నైన జనకప్రతివాక్యము గూడదంచు దా
గజిబిజి మానియుండెఁ జెలికొండురతో నల వీరమేడపిన్

మేడపిలో నతండు తన మిత్రులతో నొకనాఁడు బొంగరా
లాడదొడంగ వీటఁగల యంగన లెల్లరు నేగుదెంచి యా
వేడుక నూచుచుండి రల వీగులయాటలలోనినేర్పు గొం
డాడుచుబొంగరాలఁ గొనియాడుచుఁబాడుచు గుంపుగూడుచున్

పంబినవేడ్క- నత్తటిని బాలుడు ద్రిప్పెడు పైడిబొంగరం
బంబముఁదిగంతములునార్వగ “రింయి” మటంచువచ్చి విం
తం బొడగాంచుచున్న యొక తస్వికి నన్నమ కజ్జమీఁద నా
ఁం బాలివోసి వేగమున డెప్పరిమంచు జనంబు లాడగఁగ

అయ్యుటిది నేటు గొని “య
య్యయ్యో చచ్చితి” నటంచు నన్నమ్మ వడఁ
నెయ్యంపుఁజెలులు చెవులఁ
జయ్యన మూసిరి విచారిసంతాపములఁ

అంతఁ గొంతవడికి నయ్యంతి లేచి దు
రింతరోషకలుషితాత్మ గుగుచు
మొనసి మొప్పె నంచు మాకుళితహస్తుఁడై
మ్రోసి నిలిచియున్న బాలుఁ జూచి

“శేచెర్లాన్వయులై న వెల్కదొరి లుగ్గఁ జండకోదండ వి
ద్యాచాతుర్వము మీఁట శౌరివకులధ్వంసంబు గావించి ధ
ర్మాచార్యత్వము నంది పేర్వడసి రిట్లన్యాయ్యమార్గంబులఁ
నీచారింభములం బొనర్పరుగదా సర్వీకులై యెన్నడుఁగ

కలన నిశాతి హేతుల నఖండవిరోధినిరూఢినీ శిరో
ధులఁ దెగ వేయఁబోవ రణమరయుతా దొర లెల్ల, నీ విటఁ
గులుకుచు సిగ్గుమాలి మదిఁ గొంకక జంకక బొంగరాలతోఁ
జెలువలపాదపద్మములఁ జెండెన విస్సిగో! రాచబిడ్డవై

కలదొకొ నీకు జారుషము కల్గిన గారెమపూడి సేరి నీ
దళముల గూడి శత్రువసుధాపతిసేనల నుగ్గుసేసి దో
ర్బలమును జూపి తేని మగపాడికి మెత్తురు లోకు; లిట్లు దు
ర్బలగు నింతుల జదుమఁబాల్పడినన్ నినుఁ బ్రువ్వఁదిట్టరే

మీసము దీటి శాత్రువులమీఁదికి దూఁకఁగ శక్తిలేక సం
తాసముచెంది పందవయి తిండులకీర్తికి మచ్చఁ దెచ్చి యే
దోసములేని చాసలకు దోర్బలముం బ్రకటించుచుంటి వి
స్సే! సరివారిలోనఁ దలయెత్తఁగ నిమన సెట్టు లొప్పెడిన్

అని తెగడుచున్న వైశ్యాం

గనపలుకులు ములుకులట్ల కాఁడిన, మది న

గ్గుణనిధి కినుకం జెందక

విసయంబు నయంబు వెలయ వెలఁదికి ననియెన్

“తల్లిరొ! బాంగరంబు నిను దైవవశంబునఁ దాఁకెఁగాని నా
పల్లదమోటు? గాటమగు బాధకు నోరునలేక శోకమన్
వెల్లువలోపలం బడి వివేకముఁ గోల్పడి నన్నుఁ దిట్టుదే ?
శల్లనిజంబులం గనమి కర్జమె? నీమదిలోఁ దలంపుమా

దోషంబో! పొరపాటో! య

దోషమొ! నేదోషి నయఁచుఁ దోచినఁ గడుసం

తోషంబున మన్నింపుము

రోషంబును బూని చాసరో! తిట్టకుమా!

అని యవ్వెలంది గాయం
ఋనకుం దన మేలిపట్టుబుట్టంబును గృ
క్కునఁ జించి కట్టు గట్టెను
వనితకు మందులకు నూలువరహా లొసఁగెన్

ఇచ్చి యచ్చెల్వ నింటికే బుచ్చినైచి
యూటపాటలఁ జాలించి యనుఁగుఁ జెలుల
నన్నపోతాదులం గాంచి యాగ్రహంబు
దుఃఖమును సంభ్రమంబుఁ దోడ్తో జనింప

“గండరగండయై యలపు గంకును మెండుగఁ దాండవింప ను
ద్దండవిరోధికాండముల దర్పమునన్ విదళించి మించుచున్
గొండలఁ బిండిసేయఁగల కోల్పిల్లులి కెట్టి యవస్థ వచ్చె నీ
ముండకుఁ జల్కనైతిఁ గద మూరినదుర్విధి నేమి సెప్పుదున్

రోశములేని పందనని రోయుచుఁ గోమటిపీఠకాంత నన్
గూసినకూత లెల్ల ననుఁగుంజెలు లందఱు వింటిరే? యింకన్
మీసము దువ్వి శాస్త్రపుల మింటికే గెంటక యింటనున్నచో
వీసరవోవకున్నె మన విశ్రుతిపౌరుషవీరసంపదలో?

నిరుపమ విక్రమక్రము లనిందులు నాఁ బలనాఁటి వీరశే
ఖరులు ప్రిసిద్ధిఁ గాంచిరి యఖండయాశోనిధులై వెలుంగు న
ప్పురుషులలో నొకండనయి పుట్టి కృపాణముఁ జేతఁ బట్టి సంత
గర మగుచో నిట నిలువఁ గాంఠలు నవ్వుట వింతయెట్లుగన్

ఈ పలునాటిసీమ జన్మించిన వీరసరేణ్యుఁ డీలస
 ద్రాక్షవిలాసవిక్రమనిరూఢచరిత్రుఁడు నేడఁ కామధా
 త్రిక్షతి గుండె జల్లుమనఁ దెఱచియై రణసీమఁ జేరు మీ
 రోపిన రంగు చండరిచ్చ యోగిరంగులబంతులాడఁగన్”

వీరసోద్రేకంబున
 నీరీతి నలెండు వల్కు, హెచ్చినవేడ్కన్
 ఘోరాహవప్రయాణ
 శ్రాగంధము చెంగలించి బాలుని మిత్రుల్

“ఓపిన రిండటంచు మము నల్లసమాడఁగ నేల బాల! మా
 యోపిక లెట్టివో! శెలియవో! వినవో! పెఱవారమో! యశః
 ప్రాణమైనఁ జూపయినఁ బాయకి నీవెనువెంట నుంటయే
 మాపని గాదె భీరువులమాడ్కి మముం నలపోయు టొప్పునే”

అని బాలచంద్రుతో నా
 డిన విని యవ్వీకుఁ డినుమడించిన శౌర్యం
 బున వారిగూడి లగు దీ
 వనలం గొనఁ దల్లికిడకు పడివడి నశిచెన్

వీరధర్మము

[బాలచంద్రుడు గణ మునర్పణబోధతలంపు
వెలువరించినతఱి దల్లియగు నైతాంబ]

అక్కట కుమార ! నీ కెవ
రిక్కగిణ్ణ బోధచేసి రీ నెక్కడ బో
రెక్కడ బొరుష మెక్కడ
జెక్కిలి నిటు మీటఁ బాలు చిందెడి నీకున్

బంతులాటగాదు బలిచెడుగుడుగాదు
బొంగరాల విసరుభంగి గాదు
గోలిగుండ నాడికొనుఫక్కిగాదు స
గరము తగగుపోగు కాదు తనయ !

హుంకారము లశులధను
ప్రంకారము లార్భటులును జంకెనలును బల్
ఱంకెలు బొంపినివోయెడు
సంకులసమరోర్వో నిల్వజాలుదె తండ్రీ !

మదగజఘ్రింకృతుల్ తురగమండలిపేషలు భేరిభాంకృతుల్
రథగణనేమిసంధణ లరాశక రాశకృపాణజంఘుళల్
గుదిగొను సింహనాదము లకుంతితధంగి జెలంగ సాధ్వసా
స్పదమగు యద్ధరంగమున బాలుడ వీ వెటు నిల్తు సెప్పుమా

కత్తుల తళతళలకు నీ
 చిత్తము కంపించు గనుల జీకటి కృష్ణ
 దత్తఱుడువడి బగ తొక
 మొత్త మొట్ట ముట్ట నెట్లు మొత్తెదు వారి

యద్గము లొసర్చి దేశంబు నుద్ధరించి
 జాతికిం గలమునకు విఖ్యాతి దెచ్చి
 మమ్ము సలరింప భావికాలమ్మ లేదె
 తరుణ మిదిగాదు మాను మీతలపు గుఱు!

సంతతి లేక కడుంగడు
 జింతిలిచింతిలి చిట్టచివరకు జెన్నుం
 డింత దయ సూచి నిన్గని
 సంతసపడితిన్ ఫలించె జన్మం బనుచున్

నానిధానంబ వీవు న్నానాణ మీపు
 నన్న వెడలబాసి పోయెదే నాయ మెడసి
 తగవుగా దీప్రయాణంబు తగదు తగదు
 విడువు సంగ్రామవాంఛ నో వెడలగుఱు!

నీతండ్రి రణోర్వోకి జన
 నాతో డీ వుందు వసుచు నమ్మితి నెదలో
 నోతండ్రి! నాకడుపునం
 దీరటి జిచ్చిడకు మేటి కీ సాహసముల్

ఆలింపుము నాపల్కులఁ
జాలింపు మపాయజనక సంగరయ్య త్
దూలింపుము రోషం బన
బాలుం డీటు లనియె ధర్మపరవశుఁ డగుచున్

వెఱుగయ్యె నీదుపల్కుల
తెఱుగుం బరికింపఁ దెల్లుఁదెఱవకు నెఱవో
టరియగు బ్రహ్మనపత్నికే
బిఱికితనం బిట్లు వెల్లివిరియందగు నే

జాలుడవంచు సంగరముభంగు లెఱుంగనివాడ వంచు గు
ట్టా లిగిలించినంతనే కరంబు భయంపడె దంచు నా కహో!
జోలనినీతులం గఱపఁబోకుము వైరివిదారణకియో
ద్వేలయశెస్కుడౌ వెలమవీరశిఖామణి నీఁ డెఱుంగుమా!

జాలుడు గాఁ డితండు యువపట్టము నేలెడుదిట్ట యశావన
క్రీలలితుండె సక్రియలఁ జేయ వలంతి యతండె దుస్థితి
దీలుడండంగఁ దోలి నిజదేశసముద్రగణం బొనర్పఁగాఁ
జాలినమేటి వాడె పటసాహసదోహాలుఁ డూహసేయఁగన్

కొండలఁ బిండియొనర్చెద
దండధరుండన విరోధిదళముల నెల్లన్
జెండాడెద వేల్కిడి బ్ర
హ్మాండంబులఁ బట్టి బంతు లాడెద బనసి!

కారెమపూడి రంగమునఁ గయ్యముసల్పఁగఁ గాలుదువ్వుచు
 న్నారు తెలుంగుజోదు లదనన్ గదనంబున దూకి మూఁకలో
 వీరవిహారము ల్సలిపి విశ్రుతికీర్తి గడింపకున్న నా
 పేరును బెంపు సొంపు చెడఁ బెద్దలుబిన్నలుబున్వదిట్టరే

జనకుం డాహవభారము నిజభుజస్కంధంబునం దాల్చి తీ
 టనికష్టంబులఁజిక్కి-సుక్రకుతటి ధైర్యస్థైర్యవిభ్రాంజి యా
 తనయుం డెవ్వఁడు రాణివాసములఁ జింతంబొసి వర్తించు నో
 బననీ! వేగ ననుజ్ఞ యిమ్ము సమరోత్సాహంబు తీండించెడిన్

అహవమున కిప్పుడ చని
 దోహలమునఁ గసిమసంగి దుష్టవిరోధి
 పూహంబులఁ దుగించెద నా
 బాహుబలమెల్లఁ దేటపడుచందమునన్

తెలుఁ గుండేశచరిత్రకుఁ
 జెలువిచ్చి సునర్ల వర్ణచిత్రములు నై
 పలునాటివీరగాథలు
 విలసిల్ల నొసర్తు నారవిసుధాకరమన్

గత్యంతరంబు నెప్పుడు
 మత్యంతోత్సాహమలర నాజి “యశోవా
 మృత్యుర్వా” యని దూఁకెద
 నిత్యంబగు నసము దేశల నింపెదఁ దల్లీ!

వెలమలు కమ్మవీరు లలవిప్రుమారులు రెడ్డిశోదులుం
దెలగలు దేశదాస్యమును ద్రోప విరోధిరోధిఖండనో
జ్వలకరచాలహస్తలయి సంగరలక్ష్మి నలంకరింప నన్
నిలువదలంచె దిందు జననీ! నిను నే మనువాడఁ జెప్పమా

స్వార్థనిరతుండు తుచ్ఛభోగాభీరతుండు
పాటుబోతు దేశద్రోహి బైసిమాలి
మూలదాగిన దాగుఁగా కాలమునకు
దూఁక కెవఁ డుండు నిత్యతీ వీకతోడ

నీ వెఱుంగని ధర్మంబులు
లే వై నను బుత్రిమోహలీనాత్మకవై
యీవిధిఁ బల్కెదు, తమముం
బోవిడువం దగిన యదను పొమ్మిది తల్లీ!

పుత్రుఁడని మిత్రుఁడనియుఁ గళత్రమనియు
భర్తయని సోదరుండని బాంధవుఁడని
బాలుఁడని వృద్ధని తలంచువేళ గాదు
తల్లిరో! సాగుచుండె స్వాతంత్ర్యరణము

కరికరాంతనిలోలము
శరీరము తడితృమంబు సకలార్థంబు
సరసీరువాదళగత శ్రీ

కరములు భోగములు వీనఁ గాంక్షలు దగునే

కాయం బసపాయము గా
దోయమ్మరొ! కీర్తిమాత్ర ముండును గవిరాడ్
గేయంబై యాచంద
చ్చాయానాయకము దశదిశావ్యాప్తంబై

వీట నున్నను గాటంపుఁగాట నున్న
మిత్తి నెదిరింప నెవనికి సత్తి గలదు
ఉప్పతిల్లుచుఁ జెల్లుచు నుండుఁగాని
యెల్లపొద్దులు నొక్కమే నెట్లు నిలుచు

బ్రదికిన నాల్గుదినంబులు
నదిరా యని జగము మెచ్చునటు పౌరుషసం
పద పొంపిరివోవఁగ నుం
డఁదగు న్నరుఁ డంచు బుధు లన నిన్వనవొక్కో

“ఆరయ వివృతస్వర్గ
ద్వారము రాజులకు నాహవం” బంచు మహా
దారుఁడు శాంతనవుఁడు తా
భారతసంగ్రామవేళ భాషింపఁడొకో

అమ్మరొ! వీరసింహముల కాహవరంగ మొకండ వాసయో
గ్యమ్మగు కాననం బచటఁ గాయముఁ బొసినఁ బాయకున్నసా
ఖ్యమ్మన కించుకంతయును గల్గదు లోటటకేగ లేని ద
ద్దమ్మలు భుక్తిముక్తులకుఁ దస్పదురంగ చనరొక్కో పండితుల్!

తను వస్థిరంబు గావున
మనుజుం డనయంబు నప్రమత్తతనోడం
బానరింపం దగు మృత్యువ
దనసదనావాసి వోలెఁ దనధర్మంబున్

ఉత్తమమగునరజన్మం
బెత్తిన ఫల మేమి సుగతి కేగెడుమార్గం
బెత్తోయంబునఁ గానక
మత్తిల్లి చరించునతఁడు మాతరొ చెపుమా!

మాతృదేశం బన్యమనుజేశ్వరునిచేతఁ
జిక్కి స్వాతంత్ర్యంబు దక్కి తనదు
జాతీయతను బాసి చేతోగతంబైన
తలఁపు వెలురరింపఁ దగినహక్కు
నెడసి లోలోపలనే కుల్లి కుములుచు
నీచదాస్యమున మునింగి పిటికె
తనము వరించి నితాంతకష్టపరంప
రల నీగి దార్మిద్య మలమ దిక్కు
లేక శోకించువేళఁ దల్లిమొఱి నాల
కించి మై పులకింపఁ జరించి కొంచె
మేని నామెకుఁ దోడ్పడలేనిబిడ
బ్రతు కదేటికి ధాత్రికి బరువుచేటు

౧-౧౦-౩౦

(ఉప్పు సత్యాగ్రహ సమయము)

తెల్లుకాంత

నేలనాల్లుచెఱంగు లేలె మార్తురగుండె
 గాలమై యొక తెల్లుకలువకంటి
 సకలతంత్రావాసచాతుర్యరాశియై
 రాణించె నొక తెల్లురాచవెలది
 శీలసంపద చెక్కుచెదరకుండుటకునై
 బలివోయె నొక తెల్లుపద్మవదన
 కవ్వించురిపులధాకకు జంకుమగనికై
 పసపిచ్చె నొక తెల్లుపసిడిగుమ్మ
 కాసి బిగియించి రెండవకాళివోలె
 సంగరము సల్పె నొక్క తెలుంగు లేమ
 తెలియవలెఁగాని తెల్లుకాంతల చరిత్ర
 కోహినూర్లకు నూర్ల కేకొదువలేదు
 ఒకచాన వాసంతమకరందవాహినుల్
 పరువు లెత్తించె గబ్బంబునందు
 ఒకచాన సర్వశాస్త్రకళాపయోనిధుల్
 కడచె నానాతర్క గతులతోడ
 ఒకచాన నందగోపకతపస్కులపంట
 నింటిబంటువిధాన నేలుకొనియె

ఓకచాన రాజభక్తికే దారకాణ్యమై
నిజభూపవంశంబు నిలువఁబెట్టె

చాన యొక్కర్తు విసరిన శాపవాక్కు-
బీరముంజూపెఁ జిచ్చఱిపిడుగువోలె
తెలియవలెఁగాని తెల్లుకాంతలచరిత్ర
కోహినూర్ కు నూర్ కే కొడువలేదు

౧౫-౧౨-౩౮

౧ రుద్రమాదేవి ౨ నాగమ్మ ౩ మల్లమ్మ ౪ రణతిక్కన భార్య
చానమ్మ ౫ పెమ్మసాని తిమ్మనాయని చెల్లెలు గోవిందమ్మ ౬ మొల్ల
౭ నాని ౮ వెంకమాంబ ౯ కొంపెల్ల మహాలక్ష్మమ్మ ౧౦ రాయజగపతి
భార్య సీతమ్మ

హంపిక్షేత్రము

ఇచ్చటనే పుసి రెలజవ్వనులు తెల్లు
వెలదుకల్ మగలకు వీరగంధ

మిచ్చటనే త్రోసి రిద్దశౌర్యులు తెల్లు
లగిసేనఁ గన్నెకయ్యంబునందె

ఇచ్చటనే మోసి రెల్లదిక్కులరాజు
లంధ్రసమాట్లు ముత్యాలగొడుగు

ఇచ్చటనే వ్రాసి రెలనాఁగమోవితోఁ
దులవచ్చుకబ్బముల్ తెలుఁగుకవులు

ఇచటనే కోసి రమరతాపచురశిల్ప
చతురు లాంధ్రులు కీర్తిసస్యములపంట
నేటి కిటు దుర్గమారణ్యవాటి యగుచు
రూపునెడిపోయె గాని హంపీపురంబు

కర్ణాటకీతిపాలపండిత జయాఖండప్రభాకర్పిత
స్వర్ణస్నానము నంది తద్రసిక రాజశ్రేష్ఠ నిచ్చటనే
వర్ణించెన్ గవిరాజు ధూర్జటిశిరోవాటినటల్ స్వర్ణదీ
తూర్ణాంధః పరిభావి భవ్యకవితా దుర్వారధారోద్ధతిన్

పలునాఁడు

నాగార్జునాచార్యసవ్యతేడశ్చటల్
 చిందు త్రొక్కిన దివ్యచిత్రశాల
 వీరవైష్ణవమతావిష్ణులై తేన్గులు
 తిరుమణి తీర్చిదిద్దిన పొలంబు
 వెలనాటిబోటిగో వియ్యంబులు బిగించి
 కేరింతలాడిన మీభూమి
 చంద్రభాగాశనిజలశీకరంబులఁ
 జెమ్మగిల్లిన జగాచేవనేల
 ప్రకృతిసౌందర్యలక్ష్మీకే బృహగొమ్మ
 చిన్ని నా తెల్లతల్లికి జీవగట్ట
 పోటుమానుసులం గన్న పోతుగడ్డ
 నాదు పలునాఁడు మేలిగొనాల గూఁడు

శ్రీనాథ కవిరాజ వాణి విపంచికా
 సుగ్రు సుధాధార లెచ్చోట నొలికె
 మధురాపురీబుధప్రభఁ దూల్చు సోమన్న *
 సాహితీసుమము లెచ్చటను వలచె
 సోమరసంబులోఁ జొనిపి పింగళి మంత్రీ
 సుకవితారసము నెచ్చోటఁబంచె

కాకుమార్యపున్న గంటంపు గజ్జియల్
గడుసుపోకడల నెక్కడను మొరసె

తెలుగుబిడ్డల చిటువేడి ♦ పలుకు నెత్తు
శ్రీర్లు తుకతుక నడికి పొంగెత్తి పొరల
వీరగీతంబు లెచ్చోట వీచుమిగిలె
నదియె పలునాడు దీనికున్నదియె జోడు

చండశాలెవశిరఃఖండ కాండమ్ముల
బాలచంద్రుం డెందు బంతులాడె
గంటంబు నెఱవాలుగరవాలు చే బూని
రెడ్డినాగమ్మ యేగడ్డ మెఱసె
హంవీరసింహంబు లయ్యారె! యని మెచ్చ
ననపోతు రుధిర మే యవనిఁ గార్చె
శూరనారీపరిస్తూయమానచరిత్ర
మాంచాలయెచ్చోట మగనిఁ దెలిపె

నటదుమానాథ మస్త్రకటెట విరాజ
దభ్రగంగా ప్రవాహంబుఁట్లు తెలుగు
దొరల కీరుతు లేనేల దుర్భిషడియె
నదియె పలునాడు చూడరావయ్య!తోడు

మా యూ రు

ప్రచలితస్వాతంత్ర్యరణవీరకాహళీ
రుతిరా ణ్మచుర్మహు ర్మఖరితంబు
జాతీయవిద్యాప్రచారసంతోషిత
బ్రాహ్మచిరంతన భర్తవీతి
సాబర్మతీయోగిసమ్రాణ్మహాశీః ప
రంప రాదానపాత్రప్రవృత్తి
సేవాతపఃక్రియాజీవాతుమండలీ
విశ్రుత వినయాశ్ర మాశ్రయంబు

మధురతరశీల సంవర్ధమాన తరుణ
వృద్ధనారీనరచ్చటావేష్టితంబు
మఱిపునకురాదు “కాపూరు” మామకీన
గాఢతరపుణ్యురక్కుచి కాణయాచి

విద్యార్థి

ఆద్యాఖండయశోధనం బెడసి దాశ్యస్ఫూర్తిఁ జింతాభరా
పాద్యంబై భరతోర్వి నేడు విలపింపఁ నాగె దద్రోదన
ప్రహేద్యద్వానము వీనులం జొరదో? యేబుద్ధుల్ నినుంజుట్టెనో
విద్యార్థీ! నినుఁ గన్నతల్లి మొఱ నీవే యిట్లు పేక్షింతువా

చెలఁగి మార్తరఁ జించి చెండాడినై చిన
యభిమన్యఁ డేరియింక మెక్కె
చిచ్చుఱిపిడుగు పుంజీభూతిశౌర్యంబు
బాఱఁ డేయమజోలపాట మెచ్చె
నొజోదు పగఱగుండెలలోని గాలమై
మనినశివాజి యేజననిఁ గొల్చె
జగ నేకవీరప్రశస్తతేజోరాశి
జవహరుఁ డేమాతచన్ను గుడిచె

సమ్మహాసాధ్వి సకలలోకైకజనని
భారతాంబకుఁ బండినపంట వీవు
అన్నలకు మచ్చుఁ దేబోకు మెన్నఁడేని
సుతగుణాధార ! వీరభారతకుమార !

నవయుగ మేగుదెంచె బరిణామము సెందె జగంబు నూతన
 చ్చవులు నటించుచున్నవి దిశాగణమందు స్వతంత్రతావధూ
 నవనవదివ్యయానన మనంతముఖంబుల నిండి భారతీ
 యువజనచి త్తవి త్తముల నూపుచుజూపుచునుండె దళింబులన్

లెమ్మిక విానమేషముల లెక్కలు మానుము భావదాస్యబం
 ధమును దెప్పి నేయుము వితండవివాదము లుజగింపు ద
 ద్దముల భేదవాదసముదాయముతోడఁ బనేమి నీకు నీ
 యమృతములము దీర్చి చరితార్థత నందుము మిత్రసత్తమా

అమరులు గుంపుగూడి విజయోస్తని నందనచందనస్ఫుర
 శ్చుమసముదాయముల గురియఁజొచ్చిరి నీపయి; దిక్తటంబులం
 దుములములై ధ్వనించె జయదుందుభిఘోషలు మంచలగ్నమీ
 నమయము; లెమ్మలెమ్మ పటుసాహసదోహల దుర్భరార్భటిన్

లోకు లిసీ యనన్ జగతిలోఁ గలకాలమునూగులాడుచున్
 గాకముక్తైవడిం బ్రతుకుకంటె బుధుల్ తలలూప గంటయే
 గోకిలమై వెలుంగు టది కూడదొ విజ్ఞాను కీర్తి కాయముం
 గైకొన రక్తమాంసమయకాయము హేయము నీసడింపఁదో

పాదధూళి

అది దురాశాపిశాచీ సమర్పన పృ
 భూత సవన బృహద్భాను హేతి వదన
 హుతదయాధర్మలకు, నరాకృతి నివిష్ట
 దుష్ట రక్షస్సులకు, జగద్ధామకేతు
 వ్రలకుఁ గేతువ్రలకు వణిక్కులకు నిలయ
 మది నిరంకుశతామ దుగంత దుర్భ
 రాగ్రహవేశ వికటాట్టహాస జవన
 గమనవిన్యాసముల కసంఖ్యాత సాధు
 మానవీ మానవచ్ఛటా పాణిమాన
 రాశి బలివోయినట్టి నిర్భాగ్య దేశ—
 మది మహాభూతవేతాశమదవలీ ప
 రంపరా రూక్షఖడ్గనిర్యతే ప్రభా స
 ముజ్జ్వలద్దంప్రియై మృత్యు వుగ్రదీర్ఘ
 జిహ్వలార్చుచు వాహ్యళి చేసినట్టి
 రంగ—మది మదిఁ గరఁగించు వంగభూమి

*

*

*

సత్యకంకటధరుఁ డహింసాకృపాణి
 శాంతిరణవీరమండలీ చక్రవర్తి
 మోహనుఁడు విశ్వకల్యాణమూలమూర్తి

జాలికి న్నెలవైన యీ నేలఁ జూడఁ
గదలె భగవానుఁ డార్తరక్షితపస్వి

* * *

గుండెలో నగ్నిగోళముల్ మండి పేల
నూర్పులో మూఁడులోకము లూఁగియాడఁ
జూపులో నెయ్యతియ్యాల సోన లురలఁ
బలుకులో నవజీవసంపదలు పండఁ
బల్లియలు పట్టణంబు లాప్రభువు చూచె

* * *

తటిసె ఋషిరాజు “రాంపుర” ద్వారవేది
బలసె నా బాలవృద్ధ ప్రపంచ మతని
నెరసె నాశాద్యుతుల్ ప్రజానేత్రివీధి
మొరసె జయజయధ్వని దిశామూల మదరఁ
గురిసె యోగీంద్రు శిరముపైఁ గుసుమవృష్టి

* * *

పౌరు లేతస్మహాజాత పారివశ్య
మగ్నులై యున్న వేళ డింభకుఁ డోకండు
పరుగుమైవచ్చి తత్సభా వ్రాంగణము
డాసి జరరితమ్ము కూర్పాసమూడ్చి
మూటకట్టదొడంగె నచ్చోటి దుమ్ము

* * *

ఏమిరా వెట్టి పాపడా యీ ప్రజా స
ముద్ర మిటు పొంగి మిన్నులు ముట్టుచుండ

దృష్టి సారింపవైతి వాదిశకు నీవు
సాగి దర్శింప వాకర్మయోగించందు
నేల ముడిచెద వీపాంసుజాల మిచట

* * *

అయ్యగారూ నమోనాక మమ్మహాత్ముఁ
గంటి నేనఃపిశాచికం గదలుమంటి
హరిజనత్రాత నా స్వామి యడుగుసోకి
పరమ పావిత్ర్య లక్ష్మీవిభాసియైన
యీ గజోరాశి జననికై యెత్తుచుంటి

* * *

అమ్మ ! నన్నీసదస్సున కనుచు వేళ
దివ్యపూరుష చరణ బాంధవ్యమంది
పతితపానః పాద సంస్కృతమంది
సుకృత సురభిశ్చైవ పాంసువునుదెచ్చి
దుఃఖనిస్తారకంబైన ధూళి దెచ్చి
యస్మదీయము పరితాప మార్పుమనియె

* * *

మున్నొకమహాత్ము నడుగుదుమ్మనకు శోచి
కఠినశిల పూవుబోడియై కదలెనంట
ఘోర జానుషబంధముల్ కోసెనంట
బాబయా ! యమ్మహాత్ముని పదమునంట
దుమ్ముచే గంట లేమె మాదుర్విపత్తి

* * *

దీనబాంధవురూపమ్ము దెల్పుమంచు
వేషభాషావిశిష్టతల్ వినుపుమంచు
జేషితమ్ము నర్జించి చెప్పుమంచు
దల్లి ననుబంప జన్మసార్థక్యమొదవె
సాక్షిగావచ్చె గనుము బాష్పస్యవంతి

* * *

నా సవిత్రీ నా సోదరి నగ్నలగుచు
గుడిసెనున్నారు జేనెడు గుడ్డలేక
కుములుచున్నారు బ్రతుకు వ్రేగుచునోడి
యడలుచున్నారు పృత్యక్షమైన వేల్పు
దెసకు గనువిప్పలేని దుస్థితికి లోంగి

* * *

జనకుడెందుండెనందువా జరరకోశ
మెరియుచున్నది నీకు నుత్తరమొసంగ
నంబలియులేక రోగాల నడ్డలేక
యాలుబిడ్డల కన్నీటి నార్పలేక
సుక్కి మము దిక్కులేని పక్షులనుజేసి
యతడు దుర్భిక్షవహి కాహుతిగమాటి
పోయె నసిపల్లిశిక్షావిధేయ హేయ
విత్తదాసులకొక నవ్వు విసరి, కొసరి
పిలుచు నమరేంద్రు గద్దెపై గొలుపుదీర

* * *

పటియలై వీరై నాగుండై బాలకా ! త్వ
 దీయ కథ లీదృశెంబులా ! దీనతా ని
 మగునలకు మీకు, మిమువంటి మూసవాలి
 కిట్టి దుర్యోగ మింక లిష్టయేని నిల్వ
 దిట్టి దుష్కలమింక నెన్నడేని డాయ
 దిది పరాధీనతాఫలం బిది నికృష్ట
 దాస్యఫల మస్వతంత్రతా దారుణాంధ
 తమసమును జీవు మాతృభావమనజన్య
 ధన్యతగడింప నేడు సోదర్యులెల్ల
 నడుముగట్టిరి ప్రాణము ల్కుడుపుగట్టి
 రడచి రాత్రియ కులమతాహంకరణము
 విడిచి రీర్యామషీజుష్ట వీక్షణము
 నలది రుప్పొంగి వీరగంధావలేప
 మగ్గలించి రహింసారణాంగణమున
 నెత్తిరి తివర్ణశోభి తామృతపతాక
 నొత్తి రొక్కుమ్మడిగ దేవదత్త కుహర
 మంతిపుర మజ్జించి శౌర్యాచ్చరేఖ
 లింతు లెసరేగి వీరతాయేతులుగట్టి
 కుసుమపూవన్నె నల్వము ల్కుస్తరించి
 మాతృసేవాపరాయణామూనదీక్ష
 శిక్షితాత్మలు ధీరలక్షీ సనాథ
 లపరిదుర్గలు రుద్రాంబలగుచు నగుచు
 గలని కహమహమికతోడఁ గదలివచ్చి

రెవ్వరీ యోధ్యమండలి నదిరినిల్పు
 ద్విధిమ గల మగ, రెవ్వరీ తరుణభార
 త స్రవంతి నిరాఘాట ధాటికోర్పు
 డమ్ముగలబంటు లదిగో స్వతంత్రాత్మ
 మండలారుణరోచిస్సమాజ సుదయ
 పర్వతప్రసభూమిఁ గ్రొం బసిడిడల్లు
 చల్లుచున్ విజయోత్సవ సమ ముసిద్ధి
 నూచియయ్యెఁ బ్రసన్నతల్ పూచి దేశల
 వెల్లివొడిచె హుటాహుటి నిల్లు సేరి
 తల్లి కేమేలుపల్కి చూతప్రవాళ
 తోరణము కట్టవోయి! మందాఁకుసుమ
 హరిమిది తాల్పవోయి! దీర్ఘమురర
 భారములు మోయవోయి! నవ్య స్వతంత్ర
 భారతము నేలవోయి బంగారుతండ్రి!

౨౪-౧౨-౪౫

స్వ తంత్ర భారతము

జయచంద్రుఁ డపగతతొత్తుఁ డానాఁడు
 రగులుకొల్పిన చిచ్చురవ లేచి యేచి
 యఖిలభారతభూమి నల్లార్చియార్చి
 యిన్నాశ్లకిన్నాశ్శ కీఱ్ఱింకులింశె—
 ఈ దవాసలమార్ప నీదాస్యమడఁప
 నెత్తురోడ్చిన శూరనివహమ్ముపేర
 నురికంబమెక్కిన యోధులపేరఁ
 బూనవోయీ ! మల్లెపూలదోసిళ్లు
 పాడవోయీ ! వీరభక్తిగీతములు—
 కులవర్గములు పెంచు కుళ్ళింతలేని
 మతవిశ్వాచంబుల మనుగడలేని
 ధనవద్దరిదభేదచ్ఛాయలేని
 పరులకూటికిఁమూఁగు బదసికల్లేని
 విద్యావిహీను లేపీఠిలోలేని
 దైన్యరేఖలకు నాధారంబులేని
 జీవత్సమాజంబు స్పృష్టిగావించి
 తమ్ముఁడా ! నీ తేరు తరలింపవోయి !
 మనప్రాక్తన మహస్సు మరలింపవోయి !

దొరతనము

తోలుసంజ బుట్టునాజులకు బైసి దొంగి
 మలుసంజ నపరికర్మంబు సలిపి
 కులపాశములఁ దగుల్కొని శుంథలను బిల్చి
 యుత్తాలపదవి గూర్చుండఁ బనిచి
 లంచాలగడ్డి కాసించి లోకులఁ గ్రుమ్ము
 నధికారిపశువుల కచ్చుపోసి
 చీకటిబేరముల్ సృష్టించి పేద నె
 త్తురు వీల్చురక్కసి నురక విడిచి

పరువు దక్కించుకొన్నట్టి దొరతనంబు
 లేదు భువనత్రయములలో లేదు లేదు
 చెప్పనేటికి విద్యావిశిష్టుఁ డైన
 మంత్రిముంగడ ధర్మమర్మంబు లెత్తి

నే తా జీ

ఇదే మహాదయవేళ యయ్యెను
వదలుమీ యజ్ఞాతవాసము
కదనకేళీ రుద్రమూర్తి
కదలిరావోయీ !

బ్రతుకు బరువై కుంగిపోయిన
గతులు కఱవై దెసలుసూచిన
వెలలముగ్గిన తల్లి కొఱకై
విక్రమించితివా !

మహిషరక్షో రుధిరమేదో
మగ్నకాళీ మాతృరూపము
దహరసీమ ఘటించి ఖడ్గము
దాల్చి నడిచితివా

జిత్తులన్నిట నందెవైచిన
చేతులే నీయెత్తులో, బడి
చిత్తుచిత్తై తెల్లవోయిరి
చిన్నవోయిరిగా

బానిసమ్మనఁ గ్రుల్లి కుమలిన
బ్రదుకుకంటెను జాపు మేలని
మానవాజ్ ధిలాసు సేగాల్
సేన గూర్చితివా

పొగల పెల్లున సెగల పెంపున
యగ యగమ్ములు పెరిగి వేరిన
పగలు మానిపి హిందు ముస్లిం
బాట దిద్దితివా

విశ్వభారత వీరకోటిః
శాశ్వత ప్రేమమ్ము గూరిచి
యాశ్వీధ్వజినీ పరంపర
కాజ్ఞ లిచ్చితివా

ర క్త తిలకము దిద్ది భారత
రమణి పౌరుషలక్ష్మియై మన
ముక్తికై నీ కన్నాసన్నం
మోహం చెనఁటే

కంటగించిన పోటరులు నీ
కంటి యెఱ్ఱిన కాంగ్రజులక
మంటిబొట్టెలలోన నక్కల
మాడ్కి దూఱిరఁటే

ప్రాతగాధల నిద్రవోయిన
భారతీయుల సమరచండిమ
లోతు లోతులు చూపి జగముల
లోభ పెట్టితినా

ఎదురుదొరతన మేగ్గరించితి
వెదిరిగుండియ గాలమైతివి
కదరుజెండా యెత్తి యిన్నాల్
కదన మూపితివా !

చాలుఁ జాలు మహాప్రభూ ! మన
సాహసం బొకసారి చాటితి
హేలగా నీడ నైతు బన్నము
లన్ని పెకొనినన్

కట్టుబట్టల నిల్లు వెడలిన
వట్టిమానిసి వీవు రాజ్యము
లెట్టు గల్పితి, విన్ని మాయల
నెపుడు నేర్చితివా

వెక్కిరించిన రథకమండలి
చిక్కమొగమై డిల్లగోవంగ
నెక్కితివిరా సర్వమానవ
హృదయ పీఠములన్

జాతి యొకటే లక్ష్య మొకటే
నేల యొకఁడే దేశమున కని
నీతి నేరిపి మాకు నాశా
జ్యోతి వెతివిరా

తారకంబై మమ్ము లేపెను
తావకము జైహిందు నాదము
ఘోరవిక్రమ మూని ధిన్
కోటగెల్తు మింక

వీరతాండ్రు గట్టినారము
వీరపాణము చేసినారము
లేరు లేరెడ నడ్డుకోగల
వారు మాకెచటక

భవ్యభారత మధుఃకూర్తి
దివ్యభారత సవ్యసాచీ
సవ్యభారత చక్రివర్తి
నతులు నీ కివిగో

ఆసమై గంగా జలమ్ములు
మోసి తెచ్చిరి, దేశభక్తులు
డాసెరా, యభిషేక లగ్నము
డాగవల దింక

పాగిరమ్ము స్వతంత్రి హిందూ
 సైన్య చక్రమణ నేతా
 ఏగుడెంచిరి కమ్మహారతు
 లెత్తగా మహిళల్

కోసి తెచ్చిన పూలగుత్తులు
 గుచ్చి దండలు కట్టినారము
 బోసు వీరా ! పూజలంధము
 పురుష సూక్తమునక

పంటమొగ మైసట్టి పొలములు
 కొంటె గాలికి దెబ్బ తినెనని
 యొంటిపాటున వెచ్చనూర్చుచు
 నుంటివా తండ్రి !

మేటి మగటిమి చూపుటాకటే
 మెచ్చుకొ డగినట్టి పనిరా
 ఓటు గెల్పులు సాజముల్ గద
 పోటు మానిసికిక

పాడినది నీకీర్తి మురువై
 పాలసంద్రము మీది నుచువై
 నిండినదిరా విశ్వజగతీ
 ఖండ ఖండములన్

న వ భా ర తి

కడచిపోయిన వెన్నెముకలుగాదు లొక్క
 గీతిగా - వానికేమిలే - జాతికెల్ల
 నభినవానంద పారవశ్యము సిద్దుడు
 బండినయ్యగాది యిది తపఃఫలము మాది

ఒకయేడో పదియేడులో యరునదేండ్లో నీచదాస్యంబు త
 ల్లికి వేయేండ్లుగ నచ్చి యిప్పటికి వీరెన్ దూలె స్వంబు జో
 హుసుముల్ సెప్పుచు సగ్గిమగ్గిచెడు దుర్యోగంబుల్లెన్ విశా
 వికలై చన్నచి నవ్యభారతశకవిరూపతయై నేటికిన్

తన బోసినవ్యుత్థలపంటలు పజా
 వ్రాసయిదార్చి ద్యంబు కడలద్రోయ
 తనచూపుజిగి రిసాతలతమఃకూషస
 జంతుకోటికిఁ దెల్పి సంతరింప
 తనకల్క లుపనిష త్సారనిష్ఠులై
 సమతామనోజ్ఞసస్యములు పెంప
 తనబాట్ర కేవ సత్యము నహంసయుఁ దరు
 చ్చాయలై పాంథులశ్రమ మడంప

తనపతాక పరమధర్మచక్రకాంకిత
 మై సమస్తజగతి కభయ మొసఁగ
 తనదు బ్రదుకుబ్రదుకు జ నిదాస్యవిముక్తి
 కప్పగించుగాంధి కంజలింతు

తానై శాంతిరణంబునం గనిన స్వాతంత్ర్యంబు పూతంబు లో
 కానీకమ్ముచరిత్ర కే యొకవిమాతాధ్యాయమున్ బెంచె స్వా
 రాసన్ గుల్మినమానవాళికె మిథోంత స్నేహదీక్షా రిర
 తూ నైర్మల్య మొసంగుచున్ వెలిగె నాశాశ్వతియై దిక్కులన్

ఎక్కడికక్కడ ముక్కలు

ముక్కలుగాఁ దెగిన దేశములు జాతులు నై

స్రస్థి-నడగంబు నీయుషి

ముక్కులుగా కేవి యుద్ధరింపఁగ నేర్చున్

చెదరిపోలేదు దేశిక పాదముల్

నాకలీ శాంతియాత్రాకృతములు

ఇంకీపోలేదు నల్లంక పాగిన స్వామి

రామనామ సుభాధునీమతల్లి

చెరిగిపోలేదు హస్తరాజధిని

దండ్రీ చిందిన బహదూనరుధిర

మాటిపోలేదు యమీ రాజఘటాన

రేగిన ప్రభుచితార్చిశ్చయంబు

నిత్యనూతనచైతన్య సత్య మస్మణ

మూర్తియై జగదంతరవ ర్తియైన

మనమహాత్మున కీ చైత్రమధురవేశఁ

జిత్త మిగురొత్త నివ్వాళి నెత్తవోయి !

మతమాధ్యక్షనిత రామ రహీమ భేదనా
 దావేశసప్త కష్టాత్ములారి !
 స్పృశ్య తాస్పృశ్యతా హేయచింతా కర్త
 రీ చిన్నచిచ్చిన్నహృదయలార !
 దారుణ దారి ద్యురహంతస్త ప్రిజా
 ర క్తవానక్రిగూ సెనణులార !
 చార్వాక పాపండు దుష్టమృగవిధా
 లబానిసీతి విహబులారి !

రండు రండుోయి త్రిభువనాధనియ
 బాపుతీ ప్రేమధర్మత త్వోపదేశ
 జాహ్నవిస్నాతులై సాధుచరితులై త
 రింపుఁ డీనూత్తనత్సర శ్రీమూఖమున

కత్తికిఁ గత్తిఁ జూపి రిచ్చకంతయింతన మాచంచు దు
 ర్వృత్తి నశించి శాస్త్రవ్రతయెత్తి సత్తిఁ గంతమిచ్చుచున్
 దత్తరపాటులేక రిపుతన్ దెగటాల్పుట పేరజాతి క
 త్యుత్తమధర్మమై ననయగోదయమై జగముల్ సుఖించుతన్

మోడు మోడును జిప్పరించి మొగ్గతోడుగఁ
 గవిపికమ్మలరవళి నల్లడఁ జెల్లంగ
 నవ్యభారత సింహాసనస్థుఁ డైన
 వాని కగు స్వస్తి నవశరిద్వల్లభునకు

GE-3-౫౦

(అలిండియా రేడియో- విజయవాడవారి సౌజన్యముతో)

కాంగ్రెసు

తరతరాలతమస్సు తరలించి మరలించి

యేళ కి మనయింటి కిచ్చె వెలుగు
కులమతాది కఠోరకుడ్యముల్ ఎడగొట్టి

యేతల్లి సౌహృద్య మిడియె మనకు
జగదజేయము నహింసామహాస్త్రముఁ జూపి

యేదేవి మనచేన సిగురుకొల్పె
విశ్వప్రజారాజ్యవీధిలో మనజాతి

కేరాణి వేయించె పే మపీఠి

కర్మచంద్రతనూభ వాఖండ సత్య

శౌచ రోచిస్సు లేసన స్నాచికొనియె

దాని కంజలిఁటి సారకతి నెంచు

మిండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెసిది కుమార !

పదవులకేమి తెగంబడి

వదలకుమా తల్లికొల్వు వక్రమనీషన్

పదిమంది నీదుసేవకు

ముదమందిననాఁడు పట్టములె నిన్ వలచున్

కదనం బొనర్చురాహుతు

పదపద మని యాజ్ఞలిచ్చు పడవాల్కంటెన్

గొదవపడునొక్కొ మఱి నా

మది యెపుడు బంటు దెసకె మన్నన చూపువ్

క ర కుఁ డు

మండు నెండలలోన మలమల మాడి దు
 ర్భగశీతభాధఁ గొంకరిలు వోయి
 వానలో వఱదలో నాని జీవము లాఁపి
 కఱకుముండులలోనఁ గాళ్ళుమోపి
 శేల్లి పాములలోన దెసమాలి తిరుగాడి
 మోవఁజాలని వ్రేఁగు మోసి డస్సి
 ఒడలెఱుంగని నిద్ర యొకనాఁ డెఱుంగక
 కుఱ్ఱినిండని పేదకూడు కుడిచి

ఆఱుఁగాలంబు గండంబు లన్నిగడచి
 సేద్య మొనరించి తుదకుఁ దా సేకరించు
 పంట సకలంబు నరికి నప్పన మొనర్చి
 కంటసీర్వెట్ట నక్కటా! కాఁపుబిడ

కూలిపోయిన కొంప కుదుటఁ బెట్టఁగ లేక
 యుస్సురు మనుచుండె నొక్కకాఁపు
 ఎలనాఁగ కూతు పెండిలి సేయలేక శ్రీ
 ర ము వంచుకొనియెఁ గరకుఁ డొకండు
 పసిబిడకె బుడ్డిపాలు తేలేక చీ
 కాకులొబడె నొక్క కమ్మతీడు
 కొడుకుఁగఱ్ఱను మంచిబడికిఁ బంపఁగ లేక
 గోళ్లు గిల్లెడి నొక్క గొప్పరైతు

హెచ్చు కట్నాలు వైద్యుల కీయ లేక
చిక్కి- సగమయ్యె నొంతొక్క సేన్యగాఁడు
పరువుబరువున బ్రదికిన పంటవొరకుఁ
గటకటా! నేటి కెట్టి యిక్కట్లు వచ్చె

మీసరంబునఁ గోరమీసాలు వడివేసి
భూపతుల్ నెఱబంకెచూపుఁ జూడ
కలికి బంగారు మేడల రాణివాసంబు
లెండక న్నెఱుంగకయే సుఖంప
దొరలేని గరువంబు తొలఁకాడ నుద్యోగు
లఱుఱుత లూఁగుచు విఱ్ఱవీగ
కోట్లకోట్లుగడించి కోశంబులకు నించి
బేహరి తనబాజుపెంచి కులుక

అన్నమో రామచంద్రా! యటంచు నేడ్చు
కటికబీదలు దోసెఁడు గంజి ద్రావ
నీవకద కారణం బహా! నీకు నెట్టి
కట్టుకడగండ్లు వచ్చెరా! కాఁపుబిడ్డ!

బిందెలతోడఁ బాల్పిండెదు గాని నీ
కంచంబులోనికి గంజనీశ్వ
కొండంత నునుప్రత్తి పండితుగాని నీ
కాయంబు మూయంగఁ గప్పడంబె

వలుపుటవడ్ల గాడెల నింతుగాని నీ
 ఘోరబాస నడగింఁగ జోళ్లజానె
 కమ్మనిశాకముల్ కాయెంతుగానీ నీ
 కూర్కై కటికిసంబారుపాడుమె

ఏమని వచింతు నీబాము లెల్లఁ దడవి
 కడుపుచుమ్మలువాటు నీకథలు విన్న
 నిన్ను మఱచిరె దొగ లయో! నేటి కెట్టి
 చెట్ట నిను ముట్టడించెరా! సేద్యగాండ!

పెద్దవడ్డీలాడ్డి వీల్చె నీ గ క్తంబు
 చటుతాగుండియ సానుకారు
 బన్నం బెటిగి నీహట కల్పకయం
 బిచ్చి బండకు నెత్తె బచ్చు కటిక
 లంచంబు నాసించి కించిత్తు నీతిలే
 కధికారి నీ కూటి కడ్లు దగిలె
 దారుణం బగుపన్న దయమాలి విధియించి
 కటకటా! నృతీ నీకడుపు మాడ్చె

ఇన్నిరీతుల నీసామ్మ తిన్నవారె
 కూచుచున్నారు నిను గడ్డిపోచవోలె
 లేదోకో ధర్మ ముర్విపై శ్రేణమేని
 సారగుణరత్నహరి! కర్మకకుమార !

సుక్షేత్రములు దయాశూన్యలై పీడించు
 ఋణదాతలకు సమర్పింప వలసె
 ఇల్లాలిమెడలోని నల్లపూపయు వెచ్చ
 పెట్టి పన్నలపొట్ట బెట్టవలసె
 దినవెచ్చమునకునై తెచ్చు బాకీలకై
 కొంప తాకట్టులో దింపవలసె
 కడుపుకక్కుటితికై గతి లేక పశుకోటి
 నెల్ల మెల్లన విక్రయింపవలసె

ధరలు పడిపోయె సేద్యంబు లక్కువాయె
 శిస్తు మెండాయె సింకేమి సేయదోయి !
 నిర్జనారణ్యమే నీకు నెలవెటోయి !
 కర్షకా ! యిది యేనాటి కర్మమోయి !

శంఘశక్తి నెటింగి జనపదంబుల నెల్ల
 రై తొక్కుటంబు లేర్పఱుపవయ్య
 నీ శారవము నెంచి నీ చేనఁ బాటించి
 తలయెత్తి దీనతన్ దలఁగవయ్య
 వెఱపు దవ్వుగ జోపి దొరలఁజ్జకుఁ జేరి
 నీగోడు నెల్ల విస్మింప వయ్య
 నీ మేలు గోరి నీ నేత లిచ్చు దురాయి (అజ్ఞ)
 పూదండవలె దలం బూనవయ్య

సాటిదేశాల కాపులజాడ లరసి
నేడు నీకర మెద్దియో చూడవయ్య
ఉమ్మడిక లెల్లకాలంబు నుండఁ బోవు
చింతపడకయ్య ' భారతక్షేత్రజీవి !

౪౬-౩-౩౪

క్షే త్ర జీ వి

అమ్మలెల్లులవంటియావు లింటింటిలోఁ
గడుపులై యమ్మలంబు పిచుకఁ జేసి
కండబింకము నూపి కొండలై నను మోసి
కలుము లందిచ్చు గిత్తలను బెంచి
పనిముద్దు గాని సంపద ముద్దుగా దన్న
జీవసూత్రము శిరనావహించి
గొడగరి వడ్కింగి గోసంగి కనుదోయి
దైన్యరేఖలకు చాద వ్యోనర్చి
కదురు గలచోటు కవ్వంబు కదలుచోటు
కలుపులకు ధూమకేతువుగా నెఱింగి
త్యాగమున కాశ్రియము కర్మయోగి వగుచు
గీర్తి గనవయ్య భారతక్షేత్రజీవి !

పరధర్మముల మెచ్చి పరువులెత్తెద వేల
 కోటివిద్యలు కొండ్రినాటి యగునె
 పట్టణంబులఁ జూచి లొట్టవె చెద వేల
 తల్లికొఁగిలి గదా పల్లెటూరు
 కొంప నిల్వనఁగూల్చు కోర్టులఁజట యేల
 దిద్దుతీర్చి, లేడె పెన్దకాఁపు
 బక్కరై తును దొక్కెట్టజూచెద వేల
 మేలోర్వ కెవ్వఁడు కోలుకొనియె

కలవరించెద వేల శుల్కంబుకొఱకు
 వివరణం బది నీదుజీవితపుసుధకు
 సడలిపోయినశీలంబు సంతరించి
 కీర్తి గనవయ్య భారతక్షేత్రజీవి !

౪-౩-౪౦

శి వ క ర కు ం డు

చదవేటి నీటిసంపద రి త్రవోనీక
 సేగముడి నానకట్టగ నమర్చి
 యల జాహ్నవీమఖ్యములు చిన్న పెదకాల్వ
 లఖలభారతభూమి నల్లుకొల్చి
 ముక్కారుపంటల మద్దుటెక్కెంబనఁ
 గేల ముమ్మైనల ముల్కల నూడి

మెడమువ్వపాటలో నొడలఁ బుల్కులు రేఁగ
బసవన్న నసివాఱుపనికిఁ బనిచి

యిల్లు వెండియు బంగారు విల్లుగాఁగఁ
బండి కైవ్రానినజగమ్ము పెంబపొలము
కావలికి ఘోరశర్మకంకణము గట్టు
శివుని మాపెద్దకాఁపు నర్చింప రండు
3౧-౧-౫౫

పా లే రు

అధికారి యెవఁడు నీ యసిదండములోని
పచ్చిమూలగ జాఱు పాలసుండు
ధనవంతుఁ డెవఁడు నీదైవ్యముద్రాజను
రూలకారణమైన కాశిరాత్రి
మతి మన్న నేమి సోమరిమూఁకలకు నిన్ను
బలి యిచ్చుట పాపగ్రహంబు
రాజన్న నెవఁడు నీరక్త మాంసములతోఁ
దనువు పెంచెడు మహాదానవుండు
బేరి యెవ్వఁడు తడిగుడ్డ నూటి నీదు
కుత్తుకను గోయు వలకారి జిత్తులాఁడు
చూడు మొకపారి కరకా ! చుట్ట మనఁగ
నెవ్వఁడున్నాఁడు నీకు బాలేరు దక్క
౧౩-౩-౪౦

గో సే వ

టాపనివదనూక్తు లవి గవాక్మతు, లావు
లమృతరాసు, లుత్తమాధ్వరంబు
ధేనుపూజనమ్ము, గాన విసేతిమై
మోక్షజీంతు సురభిమూర్తియెదుట

స్వస్తికి మున్నుండు గవీ
శస్త్రావిరూభతి వలచుజాతిని సూభి
ప్రస్తుతి సకలాఘంబుల
కస్తంగతి యన్నజాతి నభినందింతున్

ఏతపము లేవ్రతమ్ముల
హో! తీర్థము లెవ్వయెవ్వయును గోహత్యా
పాతకము నార్చ వని నా
జాతి గదా నిల్చి ధర్మసం దేశమిడెన్

గోవులు లేనియిండ్లు పసికోడెల ముద్దుల చెంగనాలకున్
దావులు గానిబీళ్ళు మఱి తండ్రులవోలె సమస్తసంపదల
పోవులు సేయు నెట్లసిరి పొంగని చావకు లెన్నియున్న ద
జీవన మీజగంబున రుచింపదు నింపదు తృప్తి నెన్నడున్
నిదుర లేచి తేటి యెదుటికొట్టమ్ములో
గంతువైచు పెయ్యు గొగిలించి
ముద్దులాడి వశ యుముదము నానంతాప
రాశి నడచు కప్పరంపుహృదము

దధిమథనవేగ విచల

నృధుకరవేణి సువర్ణమణివల యోద్య

నృచునాదమ్ములు కమలా

పథమ్మ లెవ్వఁడు మఱియఁ బ్రాభాతికముల్

“పాడి గలదె” యన్నప్రశ్న మున్నుందుగాఁ

బుట్టు జట్ట మిల్లు మెట్ట నేని

పంట చదువు సంధ్య పాపలకల్మి యే

పాటిదేని పాడిసాటి గాదు

సంపదలఁ బెంచుపశువుల

కిం పవు నేగడ్డియెన; నిది యేమి సిరిన్

దంపెడినరులకు సంతయు

నింపవు పాకమ్ము లెన్ని యేర్చి యొసఁగినన్

భోగము మరగిన మానవు

రోగమ్ము నడంప నెందఱోకల రెందున్

త్యాగము వలచినధేనువు

యోగమ్ముఁ దలంప నెంద యున్నారు మహిన్

చిన్నయసూరి

అంకిలిలేని పాండితియు నన్యదురాశద శాబ్దికత్వపుం
బాంకము నీక దక్కినదిపొమ్ము! తెలుంగుల నెల్లకాలమున్
లెంకలఁ జేసికొంటివి బలే ! కనుసన్నలఁ గోవిదాభిచే
సుంకము లందికొంటివి యశోనిధి వైతిగదయ్యచిన్నయా

గాసట బీసటల్ సదివి కర్జ మెఱుంగఁగలేక సంతతా
యాసమునందు సోదరుల నారసి వాఙ్మయవారి శేముషీ
భాసురమంధదండమునఁ బట్టిమథించి సుధీపగత్తు నీ
బాసన లక్షణామృతము పంచితి వంచితవైభవంబునన్

పురుషార్థము తురీయము నెఱుంగఁ గోరుచో
నుపనిషద్రాజమై యొప్పుదాని
భాషాస్వరూపంబు పరికింపనెంచుచో
శిబలక్షణమై యెసంగుదాని
లోకజ్ఞతా విశేషాకృతుల్ సూచుచో
నీతిశాస్త్రంబయి నెగడుదాని
చేతోహర రసానుభూతి నర్థించుచో
నుత్తమకావ్యమై యుండుదాని

సకలధర్మతత్త్వసారమై విశ్వజ
నీనమై వెలుంగు నీతిచంద్రి
కను రచించి తెల్లుజనయిత్రి కెచ్చు నీ
పుట్టు ధన్యమయ్యెఁ బో ! కవీంద్ర !

వ్రాయగవచ్చుగట్టుములు వందలు వే లెటులో శ్రమించి దే
శీయులు వానిఁ గైకొని భజింపరయే నవియేల? భాస్కర
చ్చాయలు నీదుసత్కృతులు సంచరణం బొనరింపకున్న చో
టీ యఖిలాంధ్ర భూమిఁ గలదే! వలదే! యిటువంటిభాగ్యముల్

జాతిదేవ్యపిశాచదాస్యమున కిచ్చ నైచ్చు దుశ్చిత్తులన్
నీతిత్యాగుల నిన్ సమస్తవిబుధానీకస్తుతున్ జేరు వి
ఖ్యాతీన్ దూల్చుఁగడంగి దొంగ కృతులన్ గల్పించుదోషజ్ఞులన్
జేతోపిధిఁ దలంచువారలకు నిస్సీ! రోత నాటిల్లదే ?

ఏతద్గుత్తు లెంతచేసినను నీ కేలోటు వాటిల్ల దీ
ర్యాతీతుల్ సమబుద్ధు లుత్తములు సంఖ్యావన్మణుల్ సూన్యత
ప్రీతుల్ పూతచరిత్రు లీజగతి లేరే ? పల్కు రుత్సాహులె
చేతఃపూర్వకకారవం బొసఁగి నిన్ సేవించు తెల్లంబ్రజల్

* వేంకటరమణుడు సూన్యత

కింకరుడై ధూర్తవిబుధకృత్రిమస్పృహన్

జంకక చాటడై విద్వద

లంకృతి కాలనికి మ్రోక్కులం బచరింతున్

ఎందఁక గౌతమీ కృష్ణవేణీ తుంగ

భద్రా స్రవంతులు పరువులెత్తు

ఎందఁకఁ దెల్లుల కీలువేలుపై వేంక

టేశుండు లోకంబు నేలుచుండు

* దువ్వూరి వేంకటరమణ శాస్త్రిగారు.

ఎందాఁక నమృతనిష్యంది కవిత్రయ
 రచితకావ్యంబు భారతము వెలయు
 ఎందాఁక నాంధ్రుఁడ నే నంచు భావించు
 మానిసి జగత్తిపై మలయుచుండు

ప్రాక్పయోనిధివీచికాపాణిదత్త
 మర్యపాద్యాదిపూజనం బందికొనుచు
 నీ తెలుగుతల్లి యెందాఁక నెసఁగుచుండు
 నీకు దక్కినకీర్తి యెందాఁక నిలుచు

ఉన్నయ్యలలో దివికిం
 జన్నయ్యలలో నెవండు సరి ? తెల్లుపసల్
 కన్నయ్యకుఁ బరవస్తువు
 చిన్నయ్యకు నీకు నాంధ్రచింతామణికిన్

మొల్ల

మల్లెలు పూచెబో! మలయమండల మారుతశాబకంబు ల
 లల్లన వీచెబో! చవుల కాశ్రయముల్ మకరందవాహినుల్
 వెల్లువ లయ్యెబో! తెలుగుశేమ కపూర్వయశం బొసంగుచున్
 నెలురిమొల్ల రామధరణీపతిపుణ్యచరిత్ర పల్కిసన్

కుమ్మరిపిల్లవంట పలుకుండవరాలికి నీకు బాంధవం
 బెమ్మయి నబ్బె నీకుఁ జడు వెవ్వడుసెప్పె నుదారతానిధా
 నమ్మగు నమ్మహాపురుషునామము సెప్పెదవేని హృద్యప
 ద్యమ్ము లొసంగి వాని శతధా నుతిసల్పుదునమ్మ! సోదరీ!

తెలుగులనోముపంటయగు తిక్కనకావ్యము తాటియాకుపైఁ
 దొలుత లిఖించుభాగ్యమును దోచిన వ్రాయసగానికోవలో
 మొలచినమొక్కవా చరితమున్ వినిపింపుమ యట్లుగానిచోఁ
 గలుగునె నీకు నింతనవకమ్మునఁ గబ్బముగూర్చు నేరుపుల్

చూచినయంతనే చదువఁజొచ్చినయంతనె యర్థభావముల్
 పూచి ఫలించునేని యదెవో! సుకవిశ్వపదంబు నందఁగా
 నోచిన కైతయం చతిమనోహరఘ్నీ వచించి నీప్రతి
 జ్ఞాచరణంబు సార్థకమ యానటు సల్పితి వింతయొప్పునే!

ఆ స్థా న క వి

కింకవిరాజ మత్త గజ కేశరియై తెలుగుం గవిత్యపుం
బొంకములెల్ల జూపిరుచిపోయిన శారద సోయగంబులూ
వంకలు దిద్ది సత్కవుల వందల వేల సృజించె నెవ్వఁ డా
వేంకటశాస్త్రి కంచిత కవిత్య విధాతకుఁ గేలుమోడ్చెదన్

అంకిలి లేనిధాటిని సహస్రవధానము లాచరించి స
ర్వంకష నైపుణుల్ మెఱసి వారికీ వీరికి నంధ్రసాహితీ
కింకర తానురక్తి నొలికించి రహించినవీరుఁ డెవ్వఁ డా
వేంకటశాస్త్రి కంచిత కవిత్య విధాతకుఁ గేలుమోడ్చెదన్

జంకనిశేముషీపటిమ సాయముగా నెనిరుడ్లవృద్ధతా
పంకమునందుఁ జిక్కయు సభంగురశిల్పసమగ్ర నూతనా
లంకరణమ్ములన్ నుడివెలందికిఁ బండువుసేయు నెవ్వఁ డా
వేంకటశాస్త్రి కంచిత కవిత్య విధాతకుఁ గేలుమోడ్చెదన్

లెంకలవోలె నెవ్వనిఁ జలింపనిభక్తి భజింతు రాంధ్రుల
భ్రంషకీర్తి పెంపున సుపర్యధునీవిహరన్మరాళి కా
హంకృతిఁ దూల్చు నెవ్వఁడజరామరవాఙ్మయమూర్తి యెవ్వఁడా
వేంకటశాస్త్రి కంచిత కవిత్య విధాతకుఁ గేలుమోడ్చెదన్

ఓకవిసార్వభౌమ ! భవదుజ్జ్వలయోగ మపూర్వ మెన్నడున్
నీకడ రామశబ్దమును నేర్చు తెఱుంగనివార లెందఱో
మాకును జెళ్ళిపిళ్ళకవి మండనుఁడే గురుఁడం చహ్నో నమో
వాకము లిచ్చి నిన్నుఁ గొలువన్ బులియున్ గనువారిదంతముల్

మాటలుపె క్కేలా తొలి
 నాటికవిబ్రహ్మ తిక్కనప్రభుఁ డీవో
 నేటికవిబ్రహ్మపు నీ
 నాటినమల్లియలు తెల్లనాటికపేందులో
 తోటజవజాతి నీయది
 యాటన్ దోహదము కరతలామలకంబై
 వాటిల్లె నందనవనీ
 వాటిసౌరభము నీదువనవీధికలన్

చెన్నక్కొపరిపాలకుల్ శతముఖశ్రీమత్కళాసాగరున్
 సన్నాస్థానకపేందుఁ జేసిరె పె యాంధ్రీకీర్తిచిహ్నంబుగన్
 నన్నాతేఁడులనాటివై భవము కన్నా రిచ్చటన్ దెల్లువా
 రన్నా ! పున్నెములెల్లఁజేరినవి సహ్యాగ్రావజాతీరమున్

కంటిమె యిట్టివెంత సరకారు కడుంగడు గాసి కోర్చి నీ
 యింటికె వచ్చి నీకు బిరుదిచ్చిరి మెచ్చిరి కాన్క-పెట్టి; నీ
 వంటికపేందుఁ డిట్టివిభవమున కర్హుఁడ కాని దీనిఁ గ
 న్గంట ప్రజాప్రభుత్వమునకున్ సరికొత్త వెలుంగుఁదెచ్చెడిన్

రాచటికమ్మవారు కవిరాయని కిచ్చటఁ బుష్పమాలికల్
 వై చుటఁజేసి యీవిజయవాడ తెలుంగులరాచపేడు గా
 నోచినమాట నూటికిని నూఱువిధాలయథార్థ మమ్మహా
 రోచికి నేటిపర్వ మవిరుద్ధ ముపశ్చితిగాఁ దలంచెదన్

క వి రా జు

యుగయుగములు బాజ నునిచి కృష్ణమతల్లి
 యాంధ్రలక్ష్య కౌసంగు నమృతకలశి
 అందందుఁ జెదరి సొంపటి నేటి కొక్కచో
 ముద్దగట్టిన ముద్దుముద్దుతెలుఁగు
 దివి నున్న సకలాంధ్రకవిరాజరాజ్యహః
 ప్రాతనిధ్యము బయల్పడుచు వెలుఁగు
 శ్లాఘావిలంఘన జాంఘికప్రతిభచే
 గమనీయకావ్యముల్ గన్న గేస్తు

ఏడుదీపుల కవ్వల నేపుసూపు
 కొండనెత్తమ్ముపై నై జగణలతాళి
 కల్లువెట్టిన గడుసరిహాలిగుండు
 త్రిభువనీపూజ్యతముండు మాత్రిపురిసుకవి

కృతన్న వేధస్సృష్టికిని మాఱు కల్పించి
 సడిసన్న గాధిపుత్రుడవు నీవు
 విశ్వకల్యాణంబు వెలయింప జీనముల్
 ముడుపుగట్టిన శాక్యమునివి నీవు
 దుర్వాద గుర్రత ద్రుచ్చిదావిధిలోన
 రాటుదేలిన కుఠారంబ వీవు
 నిఖిల ధర్మాధర్మనిర్ణేతయై జగ
 ద్గురుపదం బేలు సూతముషి వీవు

తెలుగుకావ్యమూర్తిగోరి తీవరింప
సురల వీడిన కాళిదాసుడవు నీవు
పరిణ తాంధ్రప్రసూ తపఃఫలమ వీవు
తిరుగునేనికవీ ! నీ కిదే జాహారు

సన్నని సంస్కృతాంధ్రములసారులు గుప్పెడు నీ కలమ్ములో
నన్నయతిక్కనల్ కదలి నాట్యముసేయుదు; రాంధ్రవాణి బల్
ప్రన్నని హైమనూపుర ఝళంఝళలల్ లయ చక్కదిద్దు నీ
కెన్ని భవంబులం దొదవె నింతటి పుణ్య మగణ్య మగ్గిజా !

వెన్నెలజల్లు సారవనవీధులు పంపెడి కమ్మగాలి కొం
గొన్ననపచ్చితేనె జిలుగుంగపురంపుబిడారు తెల్లలే
గన్నెపసిండిమట్టెబయకారిఘులంఘుల నీదు కైతకుం
జిన్నరితోడఁబుట్టువులు సెప్పఁగ నేటికి నీ యదృష్టముల్

క్షత్రకులంబునందుఁ గవిసత్తము లెందఱో లేరుగాని లో
కత్రయమేసి కిమ్మనదుగా ననెచోడనితో నృసింహరాట్
పుత్తుఁడు కృష్ణరాయకవిపుంగవుతోఁ దమతో సదృక్షులై
ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధిగన్న కవిత్వజ్ఞు లెవ్వరు లేరు లేరనా

చాళుక్యనరపాల సంపత్ప్రయోధిలో
మునిఁగి తేలినవాడు మొదటి సుకవి
మనుమసిద్ధిని వెట్టిమామయ్య నొనరించి
దిక్కులేలినవాడు తిక్కయజ్ఞు

రడ్డివేమన రాజ్యరమ లేతనవ్వులోఁ
జివ్రించినాఁడు కాశీప్రబంధ
సార్యభాముని భుజాస్కంధమ్ముపై నెక్కి
తద్ద వెలినవాఁడు తాతగారు

గుడ్డు టిక్కించి పెదవులు కొఱుకుకొంచు
నబ్రపడఁబోము వీరి కావ్యమ్ము లరసి
ముసురుకొన్న దిగుళ్ళలో మున్నలిడుచు
నెట్లు సూతపురాణ మూహించితయ్యు

తెన్నాలిన్ నివసించి ప్రాథకవితా దీప్యన్మతిన్ రామకృ
ష్ణన్న్ మ్రింగితి వంతఁ బోక గురజాలామాత్యు రేచర్ల బి
హ్మన్న్ జీర్ణ ము చేసికొంటి విడ మా హక్కైతి వీ మాట కా
దన్నన్ గెల్తుము కోర్టులోన భయమేలా మాకు బారిష్టరూ!

గురువులు నేర్చునాఁడె గురుకుంజరుఁడౌ చెళపిళ్ళశాస్త్రి కా
దరువయి కొప్పుంగవులధాటి కెదుర్కొని పౌరుషప్రభల్
కురియుట కేమి యీ గడియకున్ సడలించని కాసెకోకతో
దురము దురం బటంచు రణదోహలముం బ్రకటింతు వీవనన్

ఎన్నో బాధలు ప్రాణగొడ్డములు ని న్నేడాటలాపింపఁగా
విన్నంబోవక జాతికారవసమావిర్భూతికై నీతికై
యన్నా! సర్వము ధారవోసితవి నీ యాదార్యమున్ శేముషీ
స్కన్నుల్ దున్నలు మన్నుజెట్టు లెఱగంగా లేరు వీరోగ్రాణి!

నేటికి వక్కలాకు లిడనేర్చిరె నీకుఁ దెలుంగువార లీ
నాటికి మెచ్చుకొంటయు మనస్సున కించుక శాంతిఁగూర్చులే
మాటల కేమిపో తెలుగుమానిసివై మఱి కమ్మబిడ్డవై
పాటిలకున్న ని న్నెపుడో బంగరుపువ్వుల ముంచియెత్తరే

కత్తి పోటును మించిన కలముపోటు
మాటతీపిని గెల్చిన మనసుతీపి
* సంఘరక్తిని మీఱిన జాతిరక్తి
నీక చెల్లుగదోయి! శంభూకసుకవి!

౧౬-౨-౪౨

ద్వారము వారు

చిన్నారి తెలుఁగింటి కన్నె బంగరుటందె
వలకారి జిలుగుసవ్వడులు దిద్ది
గాతమీ కృష్ణవేణీ తరంగచ్చటా
పటుతరార్భటి హరి త్తటుల నింపి
తెలుగుభక్తులగుండియల నూరి జాల్వాలు
శేటపాటల తీరుతీయ మరసి
అంధ్రగీతిప్రపం చాశేషమృదురవ
స్ఫురణ కాచార్యకంఠును వహించి

లలిత కరాటగానకలా సరస్వ
 తీ సవిత్రి సమర్చనాధీనవృత్తి
 నలసిపోయిన గీతరత్నాకరునకు
 నేటి సన్మాన మొక్కపన్నీటిజల్లు

పోయినచూపు లోపలికిఁ బోయి హృదంతర దివ్యలోక బృం
 దా యమునాతటీ విహరణప్రవణ ప్రభు వేణునిస్వన
 చ్ఛాయలఁ దెచ్చుకొన్న యొక చక్కనినాదము పొమ్ము నీ దహో
 నాయుడ ! ముగ్ధులై మురిసినారు తెలుంగులు నీ కమానులోన్

జాతిని దిద్ది తీర్చగల జాణలు గాయకులుం కవీంద్రు లీ
 నీతి నెఱింగి ప్రాక్తనులు నేర్చిరి వీరి సమాదరించు; టా
 తాతలనాటి ధర్మము, నుదారతయున్ దలయెత్తె నేటి కీ
 శ్రీతులు సాగిసాగి చివురించుటఁ జిత్కిల లైన సత్కళిల్

ష ష్టి పూ ర్తి

కందుకూరి సమాజసంస్కరణదీక్ష
 చెళ్లపిళ్ల దివాకర శ్రీకవీంద్ర
 శతవధాన పరంపరా సరిదఖండ
 మధురకవితా ప్రవాహముల్ మలసిమలసి
 తెలుగుబిడ్డలకన్నులు తెరిచువేళ
 దెలుగులోగిళ్ల దొలికోడి పలుకువేళ
 నుదితమయ్య సహస్రభానూజ్వలాన్ని
 రూర్పిచలితంబు గ్రంథాలయోద్యమంబు

*

*

*

శాదదామూర్తి యిది సుప్రసన్నఫణితి
 నంబయ్య బుజ్జగించె నాంధ్రాభిన్న
 నొజ్జయ్య తెలులకు వెల్లు లోసంగనేర్చె
 రాణిగా నేలె దెనుగుమాగాణమెల్ల

*

*

*

వలదు పరతంత్రతాపీడ వలదటంచు
 దగదు బెంబేలుపడి సుక్కదగదటంచు
 లెందు సమరాణికి సాగిరం డటంచు
 దెరలె రణభేరి సాబర్యతీతటాన

*

*

*

ఎవరుదూఁకిరి మంటలో నెవరుమాతృ
దాస్యభంజక సవనతంత్రస్వతంత్ర
హోతలై పొల్చి రపరాజితో గృశౌర్య
నిధులుగానిల్చి, రీతెల్లునేలఁ జెప్పుడి !

*

*

*

భారతీపాద కనకమంజీరజనిత
ఘల్లులారాన మెచ్చోటఁ గడలుకొనియె
సార సారస్వతాంశు లేచాయఁ బ్రాకె
నచటనేలేచి రాంధ్రయోధాగృగణ్య
లచటనేపూచె జాతీయతాగమంబు
లచటనే పుట్టినారు మహాకవీంద్రు
లచటనే కానబడిరి మహాస్సమగు
లచటనే సాధుసాందర్య మవతరించె

*

*

*

ఎవ్వఁడీ యభ్యుదయలక్ష్మీ కిచట విత్తు
నాట, నీరెత్తె నేతెల్లుతోటమాలి
యెవ్వఁడీ చైత్రరథవాటి యివతళించి
సురభిసుమనః కదంబమై సాంపుగుల్కఁ
బాటువడె నన్నపానముల్ మాటమఱచి
యెవ్వఁ డీజాతి రతనాల దివ్యయయ్యె
నెవఁ డుపఘ్నమై నిల్చె సాహిత్యలతకు
నెవఁడు శర్వస్వమయ్యె సాహిత్యపరుల

కతనిఁ కాంధ్రసవిత్రీ ప్రియాత్మజునకు
నిస్తు లాయ్యంకి వంశాభిక్తౌస్తుభమున
కమరకీర్తికి వేంకటరమణమంత్రీ
కంధ్రసేవానిమగ్నున కంజలించి
షష్ఠిసంపూర్తి సమ్మాన సంపదిష్టి
కన్నలుం దమ్ము లీనాఁడు పన్నిరనినఁ
బెద్దలుం బిన్న లీనాఁడు పేర్చిరనిన
నక్కసెల్లెండు హారతు లద్దిరనిన
నద్దిరా! వెలునడ్డ సత్యంబదేమి
నల్లవో! తేటనడ్డ విన్నాణ మేమి
తెలుఁగు బిడ్డలు సత్కలాధీనమతులు
తెలుఁగువా రార్యపూజనాధీనమతులు
తెలుఁగునాఁ డుత్తమాచారీధీసమగ
మాంధ్ర మాచార్య మన్యదేశౌఘమునకు
నాంధ్రసంస్కృతి మోహనం బనుట గాక

*

*

*

జాతి నిటు దిద్ది తీర్చెడి జాణపట్ల
జాతికై కొల్వినెఱపు సచ్చరితుపట్ల
జాతికై బలివోపు సజ్జనునిపట్ల
జాతికిం బ్రాణమిడు కళాసమితిపట్ల
జాతికిం గీర్తి సంధించు సరణిపట్ల

మూరిఁబోయిన యీభక్తి గౌరవములు
 చివురుదొడిగిన యీప్రేమచిహ్నశతము
 నిచ్చులుం దెల్గుబిడ్డలో నిలుచుఁగాక
 నిత్యమే తెల్గుగడ్డలో నెగడుఁగాక!

౧౨-౧౦-౨౦

మా ధ వ పె ద్ది

ఎందఱులేరు నేఁడు సుకపీందు లఖండకవిత్వరాజ్య సం
 క్రిందను లంధ్రవిశ్వజనగౌరవభాజను లట్టివారిలో
 నెందఱకజ్జె నీకు లభియించిన యించిన కూర్పునేర్పు లో
 సుందరరామశాస్త్రి! నినుఁ జాచుట పండువు శెల్లువానికిన్

౧౧-౧౦-౨౨

పట్టాభిషేకము

తెల్లమొగలతోఁ గడు విధేయతతోఁ బసిలేటి చూపుతోఁ
 దెల్లమొగల కారతులు దీవన లిచ్చెడి దుర్దినమ్ములోఁ
 బల్లెలు పట్టణంబులును బ్రబ్బిన నిద్దర నున్న జాములో
 వల్లభుఁ డయ్యెలే తెలుఁగువాఁ డొకరోజున దానికేమి “మా
 తల్లి విషత్తు మాన్ని పరితాపము లార్చి దురంత దాస్యపున్
 ప్రవేశ్య కదల్చి లోకమున వీరులమై తలయెత్తి నిల్వ మా
 యెల్లసుఖమ్ములు” సిరులు నీ తనువుల్ తృణముల్లదా ! యనీ!
 క్రుశ్మిన కంపుగొన్న బ్రదుకున్ ద్రుటియేని భరింపజాల” మన్
 వెల్లవ పొంగి పొర్లి వినువీధికిఁ దన్నిననాఁడు ధాత్రి కం
 పిల్లిననాఁడు భారతము పేర్చి పెనంగిననాఁడు శంఖముల్
 చిల్లులు పడ్డనాఁడు తన చేవలు సేవలు త్యాగసంపదల్
 పెల్లు వెలార్చి యార్చి రిపు భీకరుడై యెదుఱొమ్ముచూపి ఊ
 పిల్లి యశమ్ముగన్న పులి పిల్లకు భారతమాతృ పూజకై
 తల్లడపాటు లేని బలిదాన మొసంగిన తెల్లుబిడ్డ కే
 నల్లన లేని జోదునకు నాల్గుదెసల్ జయపెట్ట ముత్తైపుం
 జల్లులు చిందఁ దూర్యముల సందడి రేగఁ దురంగ కింకిణుల్
 ఘల్లున మ్రోగ సత్కవులు కబ్బములం గొనియాడ గాయకుల్
 పల్లవి పాడఁ గ్రొంబసిండిపల్లెము లెత్తి నివాళి పట్టి సం
 పుల్ల సరోజనేత్ర లతిపూత చరిత్రలు బొట్టు దిద్ద రా

టల్లజనట్లు పుణ్యములు దాల్చిన రూపమునట్లు వచ్చి య
 లలన హైమరుక్క-బళి తాభము కాంగ్రెసు పీఠమెక్కు భా
 గ్యోల్లసనం బి.కం గలుగదో! తగదో! యిది యేమివంత యీ
 వల్లడి కేమిహేతు వనవద్యగుణముల నాంధ్రపుత్తుఁ డే
 బల్లిదుఁ గ్రిందుసేయఁ డలబాబులు బోసులు దాసులుం బటే
 భ్యుల్లము విచ్చి చూడ మనయోధుల మించెదరా యటంచుఁ జిం
 తిల్లిన తెల్లతల్లి కతిదీనత పైఁచిన తెల్లజాతీకీ
 మల్లెలు పూచెరా! మలయమండల మంజుల వాతపోతముల్
 మెల్లన వీచెరా! నిరుపమేయమనీషకు నాలవాలమై
 మెల్లలు లేని ధీరతకు నిల్లయి శూరతకుఁ నిధానమై
 పొల్లొకయింతలేని నుడి పొందికకుం గుదురై జగత్తునన్
 జెల్లెడు లెక్కలెల్లఁ దనచేతి కనిష్ఠను జూపు యంత్రమై
 నల్లవో! మోహనుండు ఋషినాథుఁడుపల్కిన ఋక్కురూపముల్
 తెల్లము సేయఁజాలిన సుధీమణియై ప్రతివాది ప్రక్కలో
 బల్లెమునై విపన్నులకు బంధువుడై పగవాని మృత్యువుక
 నల్లను వాంఛసేయని రణమున నోటయొకింత లేని, యే
 యల్లరి పాలుగాని మగఁడై ఫలమెల్లని కర్మయోగియై
 పల్లము మెట్టయున్ వఱద పాలయి వెట్టకు నుగ్గుచూచగా
 గొల్లనఁ గాపులుం బెఱలు కూడును గుడ్డయు లేక యేడ్చినన్
 గొల్లలు మానఁబోక ప్రజకుఁ దగుపెత్తన మీక గర్వముల్
 త్రుళ్ళగ నింద్రభోగములతో సకల వ్యసనాలతోఁ బగల్

తెళ్ళుట చీకటుల్ కవియుదెంచు టెఱుంగక మత్తులై ప్రవ
ర్తిల్లు నరేంద్రులక బాగుదింపి విధేయులఁ జేసి యేడ్చెఱన్
జల్లిన వీరుడై ప్రజల సత్కృతు లందిన యోధుడై విరా
జల్లిన భోగరాజకుల సింహము కాంగ్రెసునేత యయ్యెరా!
ప్రల్లదుఁడొందు ప్రేల్చిన తుపాకి మహాత్మునిగూల్చెగాని యా
చల్లని తండ్రి ధర్మమును జంపఁగ లేదను వార్త నేఁ డిటుల్
వెల్లడి యయ్యెరా! భువన వీధుల నాంధ్రజయస్వనంబు పిం
పిళ్ళు వెలార్చెరా! జననిపీడలు వోయిననాఁడు దైన్యముల్
బల్లన వ్రీలునాఁడు నవభారతలక్ష్మి యనుగ్రహమ్ము సం
ధిల్లుట కెల్ల ఖండములు దేశములు వెలలేనికాసుకల్
ముల్లెలు పంపునాఁడు నలుమూలల స్వేచ్ఛ నటించునాఁ డహా!
ఫెళ్ళున సాగి రాష్ట్రపతి పీఠము నెక్కుట లెస్స యం చిదే
మొల్ల నదల్చు కీర్తికినిమూల మటంచు మదిందలంచి యి
న్నాళ్ళు సహించెనో తెలుఁగు నాయకుఁడీపద మాక్రమింపఁగ
భల్లరె! భోగరాజకుల పావన! నీ తలఁ పెంత యశాచితీ
వేల్లితమోయి! యెంతటి వివేకము నేర్చితివోయి! యింతకుం
దొల్లి యెఱుంగనట్టి యకుతోధయతన్ జయపూర్వహాసభన్
బిల్లలు పెద్దలుం జెలఁగి పింపిసలాడ సువర్ణరత్నరుగ్
వల్లరియూ కిరీటమును వర్ణి తమున్ ధరియించి కుట్రకుం
గల్లకుఁ బేరువడ్డ రిపుకాండము బమ్మెరవోపఁగా రథం
బుల్లలితం బొనర్చి భరతోర్వి యశంబును బెంపవోయి! నీ

యిల్లు తెలుంగునీమ జగదీడితమై కెడనాడు లర్థిమై
 నులెడపట్ట రాష్ట్ర విజయోత్సవఢోలల నూగు లగ్నమున్
 ఢిల్లీని దెల్లు మంత్రిలు పటిష్ఠతమై హావణిల్లు భాగ్యమున్
 బల్లవ పుష్పగుచ్ఛ ఫలబంధురయై మన గాంధీ భావనా
 వల్లిక సాగు యోగమును వచ్చునటుల్ కృషి సల్పవోయి! నీ
 కొలమి రానియట్లు సిరియూజ్ జవమున్ బల మాయువబ్బి వ
 ర్థిలెడునట్లు నీ ప్రభుత దీర్ఘ తరంబగునట్లు నీవు హాం
 బల్లకి నెక్కునట్లు జయభారతి హారతి నిచ్చి మెచ్చుతన్!

౮-౧౦-౪౮

అనుతాపము

శ్రీమన్మౌళిరాజ్య సింహాపీఠికమీదఁ
 నాంధ్ర రాజన్య లున్నట్టివేళ
 పలునాటి నెఱజోదు బ్రహ్మనాయని కీర్తి
 వల్లకల్ సకలార్చిసల్లు వేళ
 వీరప్రతాప భూవిభుఁడు ఢిల్లీనాథు
 సేనాని నవలీలఁ జెందు వేళ
 కర్ణాట భూభర్త కవిచక్రవర్తికి
 స్వరాభిషేకంబు సలుపు వేళ
 విశ్వవిఖ్యాత బాబ్బిలి వెలమ వీర
 చండశౌర్యార్చి దిక్కుల నిందు వేళ
 నాంధ్ర జనని ! న న్నిపు కన్నట్టులైనఁ
 గటకటా ! యింతదుఃఖంబు కలుగ దిపుడు

వి శ్వ దా త

తరలినాడా మాతృదాస్యపాశచ్ఛేద
 కౌశల్యమును గన్న కర్మయోగి
 కానరాడా బలికర్ణమాంధాతల
 విస్మృతికిం దెచ్చు విశ్వదాత
 ఏగినాడా జగజ్జేయమాన సా
 హిల్య సామ్రాజ్యంబు నేలు బుధుఁడు
 పోయినాడా దివ్యభూషణమ్ము లాసంగి
 చదువులమ్ముకు సేవ సలుపుబంటు

తెలుఁగువెల్లులకొఱకు రాత్రిందివమ్ము
 రక్తమును ధారవోసిన రాచబిడ్డ
 యస్తమించెనె నాగేశ్వరాభిధుండు
 దేశమున కెవ్వఁ డీలోటు తీర్చు నకట!

౧౩-౪-౩౮

ఓ దా ర్పు

కనునైగచేసినకలికి మేనక కెంత
 సవురున్న నది సంతసాని కాదా
 తోడుగోరిన జయంతుఁడు సాధువైనను
 మిండగానికిఁ దనూజుండు గాఢా
 గీర్వాణ మెంతనీలిన జల్బిలితెలుంగు
 నుడిసొంపునకు దిగదుడుపు గాదా

అమరలోకము నాక మందువా యగుఁగాక
 విడుపులేనిసుఖంబు వెగటు గాదో
 మందార మెంతకమ్మన పంచిపెట్టిన
 జవ్వజి దాని కాశ్రయము గాదో
 పీయాష మెంతయింపిత మైన నది యావ
 కాయయాటకుఁ గిందిచేయి గాదో

ఏమి బావుకొంట కేగితి వాగాము
 లింత గనక వై జయంతమునకు
 వేయి చెప్పవయ్య * వేంకటరామయ్య !
 శాస్త్రి వయ్య నీవు ఛాందసుఁడవు

బహిరంతర సుందరతా
 మహానిధి భవత్కుమారమణి ఫణిదంష్ట్రా
 విహర జ్వలనార్చిస్తతి
 నిహతించెనె లక్ష్మణావనీపాలమణి !

ఎటు లీశోకము నుక్కఁబట్టెదవు ని న్నేరీతి నోదార్తు ము
 త్కటసాజన్యవిభాసివై మనెడు నీకా యిట్టి దుర్యోగ మీ
 కటుకృత్యంబున కెట్టులోర్చె విధి; లోకంబెల్ల నీ బంధు వా
 నటు భావించుచు బుద్ధిచెప్పఁగదవయ్యా ! కూళ కవ్వానికిన్

3-౧-౪3

* జమిందారు శ్రీ జవ్వజి లక్ష్మయ్యనాయఁడుగారి కుమారుఁడు
 వేంకట రామశాస్త్రి.

ఆ వే ద న

అతఁడు తెల్లులతల్లి పుణ్యమూపంట
యతఁడు తెల్లులబాస భాగ్యంపురాశి
యతఁడు కవిరాజు సంఖ్యావదగ్రణ్యుఁ
డేల పుంభావభారతియే యతఁడు

అతని గంభీర కవితా రహస్య మెఱిగి
మేలు మేలనువాగు వేల్వేలె కాని
బెగ్గడిలి యీరసంబెత్తి మృగ్గుచున్న
వారు లక్షలు లక్ష లున్నారు జగతి

కల్పమునఁబోని యుత్తమ కావ్యసృష్టి
వాని కలవోక వాణి యవ్వనిరాణి
యతనికి వచోవిధేయమై యఖిలశాస్త్ర)
పటలమది భీతిమై బరాబరులొనర్చు

అతఁడు పల్కిన పల్కు పాటై ధ్వనించె
నతఁడు వాక్కుచ్చు వాక్యంబు హరి కావ్య
రాజమై దేశదేశాల రాణకెక్కె
నతని హృది రసవాహినియై తొణంకె

అతఁడు మహాకవిత్వ దీక్షావలంబి
యగుచు నంతర్విలోకనం బట్టె విష్ణు
యుగయుగమ్ములు దాఁటిన జగములెల్ల
రివ్వు రివ్వున సాక్షాత్కరించితీరు

కుకవులకు నాతని విమర్శ గుండె గాల
మల్పబుద్ధుల నేనాటి కండఁ డతఁడు
పాచ్య పాశ్చాత్య విజ్ఞాన పండితుండు
పండితుఁడె కాదు పండితాఖండలుండు

తెలుఁగు హృదయమ్మునందున్న తీపి నెఱిఁగి
తెలుఁగు నుడికార మందున్న మెలపు నెఱిఁగి
తెలుఁగు సంస్కృతియందున్న చెలువ మెఱిఁగి
తెలుఁగున కలందు సరికొత్త వెలుఁగు లిచ్చె

ఇంతటి కవీంద్రు లేమిడి యిట్టిదనుచుఁ
జెప్పటకు నాదు లేఖని సిగ్గుపడియె
నిస్సిరో ! యెంత దుష్టాల మీ తెలుఁగు
జాతిలోఁ జీమునెత్తురుల్ సచ్చెనొక్కొ

కవితా రసాస్వాద కౌతుకవ్యగుల్లె
దండయాత్రలు నిల్పు దండిదొరలు

రమణీయకావ్య సారస్వతావేశులై
కవుల పల్లకిమోయు నవనివిధులు

తెల్లవారకముండె దినవెచ్చముల సంఘి
కృతికర్తలనూ గొల్పు పృథివిపతులు

కనకాభిషేక సత్కారములర్పించి
కవికృపావిభవంబు గాంచు ప్రభులు

స్వపుల యౌదాద్యమునకు వన్నియలొసంగి
 శారదాపూజ లొనరించు సచివమణులు
 నేటి కవిశేఖరుని దైన్యపాటు సూచి
 కుములుచున్నారు చచ్చి స్వర్గముననుండి

బ్రతికినన్నాళ్ళు దుర్భ రాపదలఁ గుడిపి
 చచ్చినంతనె యాత్మకు శాంతివల్లి
 వీరపూజలు గావించు వెట్టితనము
 తెలుఁగు దద్దమ్మకే సమృద్ధిగ లభించె

ఇది వెట్టితనంబని ప
 ల్కుదునా? మట్టి తోడివాని గుణగౌరవ సం
 పద కోర్వలేని నైచ్య
 స్పద మీర్వాదాస్యమనుచుఁ బ్రకటించెదనా?

లోక మితనికి నేవమ్ము గాకమున్నె
 యాఁకటికే డస్సి జీవముల్ పోకమున్నె
 పట్టుడి బహ్మరథము నీ భావుకునకు
 నవల నేడ్చిన లాభ మావంత లేదు

చవియు సారంబు నెఱుంగని చచ్చుకవులు
 పుట్టకొక్కులవలె సదా పుట్టుచుండ్రు
 శర్వతంత్ర స్వతంత్రుడౌ సత్కవీంద్రుఁ
 డెన్నఁడో కల్పమున కొక్కఁడే లభించు

వంగభస్మము

సిగ్గు సిగ్గు తెల్లనీమల దత్తు, తా
కూర్, బెనర్జి, సేను, ఘోషు, బోసు
రే, యటన్న పేర్లు రేగెను; పెగ్గడ
భట్టు, సెట్టి, నీడు వట్టిపోయె

మాడరనీరివృష్టై మమతఁ బెంచుటెకాని
కోలవెన్ను తివేణి కొనఁగఁబోము

రేల బోసుల బగల్ రేలఁ గొల్పుటెకాని
భగవత్సుధీశాస్త్రపటిమ గనము

ఏముఖిగీతమో మెచ్చుటె కాని
చదువ నొల్లము కృష్ణశాస్త్ర కృతులు

సెహబాసని సుభాసుసేవ సల్పుటె గాని
భోగరాణ్యంతివై పునకుఁ జనము

ఎవ్వఁ డీనంగభస్మంబు నేముహూర్త
మందు మన కీచ్చెనో తక్కుమందులన్న
డోఁకు పుట్టించె; మంచిఘాటుగలదాని
వెదకుఁడు కషాయమును దీని వెడలఁగ్గిక్క

అప్పుడు రామమోహనమహర్షి ముఖుల్ మన కేవిశేషముల్
సెప్పినఁ జెల్లెగాని బుధశేఖరులై ప్రతిభావిభాసులై
యిప్పుడు తెల్లవారె గడియించిరి విశ్వజగజ్జనాళికన్
మప్పెడి హక్కు సర్వేపలిమంతిపురోగము లెక్కివచ్చుటన్

చుక్కలు

సాచలసముద్రవిపిన

త్రాచక్రము నెల్ల నై జమంజులరోచి

శ్వచీమండలిఁ దన్నెడి

యీ చుక్కల పుట్టుచంద మేమందు రయా?

*

*

*

నిర్గతమోహాద్యసుహృ

ద్వగులు పరత త్వవిదులు “తమసో మా జ్యో

తి ర్గమ” యేతి వదన్ముని

భద్రులు దీపింతురా నభస్మలి సిట్టల్ ?

*

*

*

ముగ్యజాషనూ క్తములు ఛాం

దోగ్యాదులు వినిచి మనిచి తొలఁగిన బ్రహ్మ

సగ్యంతితమతు లారవ

ముగ్యవనిక నిట్టిరూపముల వెల్లెదరా ?

*

*

*

అమృతప్రసువులు యజన

క్రమకర్ణణమూలములు సురభ్యేయము ల

గ్నిమయములు భేనువు లీ

రమణీయాకృతులు రా విరాజిల్లు నొకో ?

*

*

*

పరిణతపాతివత్య
స్ఫురణత్వరమాణలై పృథూతత్యాగ
స్థిరలై పతిచితి నెక్కిన
తరుణీరత్నము లిట్లు తలచూపి రొకో ?

*

*

*

గంగాంధఃపరిభావిశీలసుషమాగారంబు లై చిత్తభూ
శృంగచ్చేదమొనర్చిదుష్కరతపోర్చిరాసులై పాయమున్
సింగారంబును జాతిధర్మపదవీ సేవార్థ మర్పించి మే
నిం గోల్పోయిన భారతీయవిధవాసేకమ్ము లీ చుక్కలా ?

*

*

*

వసుధారాజ్యమ్ములు గా
కసిపుత్రికఁ గోసి తనువు నధుల కిడి ధ
ర్మసపర్య మునిగి తేలిన
యొసపరి తెగుదారు లిట్లు లుండిరె చదలన్ ?

*

*

*

ఎత్తిన కటారి దింపక
నెత్తుటఁ దోఁగాడి శత్రునిర్మథనకలా
విత్తములై ప్రజ నేలిన
యత్తమశ్రమాట్టు లిట్లు లుందురె మింటన్ ?

*

*

*

పరిభావజనకదుర్భర
 పరతంత్రత నెదిరి దేశభక్త్యుబ్బణులై
 యురికంబము లెక్కిన పో
 టరు లంబర వేది నిట్లు తవణిలైదరా ?

* * *

పతిత్రపజాసమాజో
 న్నతికృతస్సంస్కృతికి జీవనస్వార్థము లం
 కితముల్ పచరించు తథా
 గతాదులా నింగి నిట్లు క్రాలెడి రిక్కల్ ?

* * *

మస్మణమకరందధారా
 విస్మమరపుణ్యప్రబంధవిరచనపరిణిః
 ప్రస్మతప్రథామహిష్ములు
 సజజీవులు సుకవు లుందురా యీశరణిః ?

* * *

కాలెడి పొట్టతో విరతిగానని చింతలతో విశీర్ణ మై
 సోలెడి మేనితో బడుగుఁ జూపులతో నిజరక్తమాంస కం
 కాళము లర్థమత్తులకుఁ గా నిచటఁ బలివెట్టి రెవ్వ రా
 మాలలుమాదిగల్ గగనమంటపమెక్కి రె యిట్లుచు కలె ?

ము క్త్య ల మా లి క

(రాజసమ్మాన సందర్భమున)

గండరగండలై శ్రుతిసుఖప్రద సాధుకథామచర్చికా
మండనులై మహిష్టగరిమన్ జతురభిపరీతమేదినీ
మండలభర్తలై భువనమాన్యతనోచిన తెల్లువారిలో
దండియశమ్మునేలిన సదస్సుల కెక్కిన వాసిరెడ్డి రా
ణ్మండలిపుణ్యవృత్తసుషమాపరిపూతము తెల్లునేల-త
ద్భండనపాటవమ్ము ప్రతిపక్షభయంకరమాట నన్యవో
శ్చండిమలేక శాంతిసుఖసంపద కిమ్మయి దక్షిణాపథం
బుండెనటన్న పల్కు నెదురొడ్డంగ నాడునునేడు నేరికిన్
గుండెలులేవు-వారిల యకుంతిత విక్రమకంకటమ్ముతో
నెండని తీవిగాంచి జగదీడిత వైదికధర్మ మిచ్చటన్
బండువులాచరించుకొను భాగ్యమునందె- దదీయదాత్మతా
ఖండితదైన్యలై తనివిగాంచినయాచకు లగ్రహార వే
దండతురంగహేమమణిదాసములన్ బరితుష్టిసంపదల్
మెండుకొనందలిర్చిన యమేయమనీషులు సత్కవిప్రభుల్
పండితు లార్షధగ్గపరిపాలితబుద్ధులు సోమపీఠులన్
నిండనిపల్లె లాంధ్రధరణింగన- మాస్తికతా రిరక్షమై
బిందులుగట్టి శిల్పములు పింపినలాడంగ వీరి మాతృభూ
ఖండమునందునిల్చు శివకైటభజిద్భూహరాజినెన్న శే

ముందునుజాలఁ- డిద్దగుణశోభితమైతగు నిట్టికోవలొఁ
 బండిన రామకృష్ణసరపాలక ! నీ సుతుజన్మపర్వ ము
 ద్దండవిభూతిమైవెలయు దానిఁ గనుంగొను భాగ్యమబ్బి నా
 కండలుపొంగె మేనఁబులకల్ మొలకెత్తె నఖండహర్షమై
 తాండవకేళిసల్పెడిఁగదాహృదయము- త్తిలింగరాజమా
 ర్తండుల వాసిరెడ్డివసుధాపురుషూతుల వై భవంబుల
 వెండియు వెండియుంగనెడు వేడ్కలుపుట్టు టదేమివిత-యీ
 పండుగు వర్ష వర్ష పరిపాటి సహస్రముగానెసంగ నీ
 కండగనిల్చు వేదకుధరాగ్రవిహర్త జగద్ధితక్రియా
 శౌండుఁడు నారసింహుఁడు- ప్రసాదమృదూకృతలోచనద్వయీ
 * చండి యజాండభృజ్జర శౌంకరి కింకరమందిరాంగణ
 ఖండలశాఖ నిర్భరసుఖమ్ముల నిన్నలరించు-మీఁగడల్
 నిండిన రత్నరాజరవణించిన యింటినిసుంగుచల్వ నీ
 బండరు వెల్లవేళల నపారధనాశ్రియమౌచు జాళువా
 కొండనదల్చు-మాన్యకవికుంజరపుంజము లంధ్రభారతీ
 కుండలముల్ కేరీటములు క్రొవ్విరిదండ లనల్పకల్పనా
 భాండములైన కావ్యములఁ బాడి నినుండనుపారఁజేయు-నీ
 తండిరి చంద్రమాళివసుధాపతి కచ్చయశోవిభాసికీ
 బెండెరమున్నసత్కవులఁ బెంచినకావ్యకళావినోదికీ
 రెండవ రాజరాజునకు నీ కవితారతి సమ్మదమ్రవాః

కాండములూర్పు-నీసుతుల కమ్మనిమగ్నడ గన్నవారికిం
బండులు బోరనం బులియఁబాటు-భవద్భవనావళుల్ సుహృత్
♦ తండముతోడ బంధుసముదా మముతోడఁ బెనంగి భేరికా
డిండిమ కాహళీధ్వనులు డీకొని సందడిసేయ లేత యి
ల్లాండు) పికినినాదముల నారతి పాటలుపాడ నిండుగా
వండిన భక్త్యభోజ్యముల వాసన లాసలు పెంప సర్వదా
పెండిలి వేడ్కలన్మనిఁగి పెంపగుఁజింతలపాటి రాజ్య మొం
డొండ తనర్చి నిత్యవిజయోత్సవ కందమగుఁ-హిరణ్యముల్
మండెలువైచి నీప్రజలు మాన్యచరిత్రల కాశ్రయంబులై
వేండ్రములేని డెందముల వేములు నిన్విసుతింతు-రక్షికో
దండపటీరహీరహిమధామశరజలముగ్నియద్ధునీ
కాండ మరుద్గవీకనకగర్భవధూఘణిరాజమల్లికా
పాండురకీర్తి నిన్వలచి పార్థివకోటికి నీర్వ్యపెంచు-రా
రంజని పిల్చి గౌరవధురానతదృక్కులు పంచి సాహితీ
మండితులైన సత్కవుల మాదృశులక దనియించు నీకథా
మండల మొజ్జయె ధనికమార్గములక సవరించు భూపతి !

*

*

*

కొండొక విన్నవించు వినఁగూడని కబ్బములల్లి గ్రామ్యముల్
బండులు బండ్లు నింపి కవిపాంసను లాద్యకప్రేంద్రమార్గముల్
దుండటికమ్మునక డెగడుదుర్ గద-బందరువాల్ ఫిరంగిలో

మండలు ముండు లెల్ల కసుమాలపుణెత్తయుఁ గుక్కునట్టు లీ
 బండలు భారతిం బఱచి పల్కఱునుబ్బుదు- “ రేంది కాంది కూ
 కోండి తెలీదు రాం డిహ లెగుం ” డని వ్రాసెద-రెల్లకట్టులన్
 దుండెలు సేయకున్న నుడితొయ్యలి రెక్కొనదందు-రెల్లు వా
 కొండు రటుల్ రచించుటయ కూడునటందు - రిదేమి యేటికిన్
 గండులుపెట్టి స్వేచ్ఛనిడఁగాఁ దగునన్నఁ బొలంబులుం గొటా
 ర్లిండులు పల్లెలుం బురము లెల్లయు వెల్లువజారి కగ్గమై
 వండలి దిబ్బలై సమయవా-కరికట్ట ప్రవాహజీవిక
 జెండునె-సూర్యసోములను జేడ్పడఁజేసెనె కాలబంధముల్-
 గండరు వందచందములఁ గాఱియిపెట్టి నగ్గ నలంచెనా-
 పెండిలి సొఖ్యముల్లుడిచిపెట్టి నెలంతుక నంగలారుపుం
 బిండలిఁ జేసెనా - పసులబీటికిఁ గంచెలు గోష్ఠశాలకుం
 బెండెము లేనిచో మొనపుపిండు సుఖించునె-మర్చిగ్గతా
 పిండితబ్బుదు లాంధ్యపరిపీడితు లిత్తటి నన్యసాహితీ
 మండ సపగ్యలోఁ బెడిగి సత్యమెఱుంగక మెగళప్పలై
 బెండులుపల్కి రిత్త వెడబీరముచూపెద-రీప్రసక్తిలో
 మండఁ దొడంగు నాహ్వానయమండల-మక్కట ! తెల్లులొక్కి
 పుండులు మానునట్లు పనిఁబూను-ముసుళ్లనెఁ గేళ్లువాఱు నీ
 దండు నధఃకరించి కవితావనితాశుచితామనోజ్ఞులై
 గొండిలిసొప్పనట్టి తెఱఁగుల్ పచరింపఁగదయ్య-సాధుశ్రీ
 లుండు రసజ్ఞుఁడుం దెలుఁగులోఁతులెఱింగినప్రౌడ రాజమా

న్యం ♦ డెలమావివంగడమునోచిన నోములమేలిపంట నీ
దండ నమాత్యుడయ్యెనుగదా శివరామమనీషి-సాహితీ
కండువు నీకునుంగలదు-గాన మదీయమనోరథాప్తి కే
వండయు రాదటంచు వగవాసెడఁజేదులడంగి తీయ మేల్
పండులు తెల్లువోటఁదెగఁబండునటుల్ ప్రయతింపవయ్య-కై
దండలొసంగుచుకొనిను బుధప్రకరమ్ము భజించి హర్షముల్
పిండును - భట్టతిక్కనలు ప్రెగ్గడపెద్దనసూరనాదికుల్
దండితచిత్తు లాంధ్రకవితాపరమేష్ఠులు పారిజాతపుం
జెండులుపంపి నీకుఁ గయిసేతలుగూర్తురు - రాణ్ణరేంద్రుఁడుం
గుండలివేలినట్టి ప్రభుకుంజరుఁ డన్యదురాసదప్రథక
డిండిమభట్టుబింకమును డించు మహాకవిపై వరాలమేల్
గిండులు క్రుమ్మించునృపకేసరి వేమనరేంద్రుఁ డాంధ్రభో
జుండు సిరంగరాయలు యశోనిలయుల్ రఘునాథరాణ్ణులు
తీర్థలుతక్కి శాంతిజలధి న్ముచుకల్ పచరింతు - నానుడుల్
కొండికపల్కులంచనక కోల్తలసేయఁగదయ్య - కీరుతుల్
పండునునీకు - “మీకవనపాండితిఁజూపి నితాంతసమ్మదం
బిం’డని కూర్మిపేర్మివెలయించి మహీపతు లెందఱెందఱో
గండెలవంటికావు లధికారులు కోరుచునున్న నేదియో
మొండితనమ్ముఁదెల్పి పదమన్నదలింపనియట్టి నేను నీ

రెండవపిల్పుతో ననువరించినకోరిక లంధశారదా
 గండసరద్దరశుజలఖండవిరోధులు నీకతమ్మునం
 బండునటంచునెంచి పొగబండులరాయిడ్సెచ్చి రోగముల్
 పొండని ధక్ష్మతుల్పలికె పూనినకర్జములాపి యెట్టెటో
 యెండకువానకోర్చి ధరణీశ్వర ! వచ్చితి - మాతృసేవ నీ
 గండువెలార్చి నాదుకుతుకంబునుదీర్పవె - తెల్లవాణికి
 పాండువడంగునట్లు నడుపంగదె యార్వరసాయనంబు - పె
 క్కండు మహామహుల్పడిన కష్టముపలక నేడొ రేపొరా
 నుండిన తెల్లరాప్రము శుభోత్తరమై విలసిల్లుపొంటె ద
 చ్చండతిరప్రతాపము దిశానలయమ్మును దాటుపొంటె వే
 ధోండము దాని సభ్యతకు నారతులిచ్చిభజించుపొంటె బా
 వండమతప్రచారములుస్సగ్గి జగద్ధితమబ్బుపొంటె నాం
 ధ్రుండు విశిష్టధర్మబలధూర్వహుఁ డ్కొనుడినిల్చుపొంటె నె
 న్నండొ తొలంగిచక్రవిలసనంబులు శౌరదకబ్బుపొంటె నే
 తండును వేల్పుసూపనివిధంబున దిద్దవె రాప్రవాణి - నీ
 గండముదూల్చి బాసకు వికాసమొసంగు వలంతివీవ - యె
 వ్వండిది కాదటంచు నిలువంగల - డట్లగుటక సుధీకవుల్
 దండకపద్యగద్యసముదాయములం బొగడం గదానిపూ
 దండలునింపి వాణినిఁకఁ దన్నవె ముక్తి పురీమహేశ్వరా !

కూటవేదాంతాలు

పరసతీలావణ్యపరిపాకమును మెచ్చి
 గుక్కిళ్ళుమింగెడు కొంటెగుంట
 ధనదాసుడై నిరర్థకధర్మసూత్రముల్
 పడఁగూయుచుండు ముక్కిడిగులాము
 తత్త్వంబు తాకినవి తత్త్వంబు నెఱుంగక
 విఱ్ఱవేగెడి వెఱ్ఱవిధవకొడుకు
 జాత్యహంకారంబు సడలింపజీక మి
 త్తెక్కి రజులువల్కు నేబెరాశి
 ఇచ్చవచ్చినచందాస నెచ్చడెట్టి
 కొంపిగోఁ జిక్కి లోకులకొంప ముంచి
 సశికి నోర్చినయట్టి లుచ్చాబుకూడ
 గురువులైనారు నేడు మేల్కొనుడు జనులు
 తిరుమంత్రములు సెప్ప దొరలన మొక్క జం
 దెంపువానిదెయించు నిక్కు నొకడు
 కామి గాకయె మోక్షకామిగాఁ డంచు దు
 ర్బోధనల్ పచరింపఁబూను నొకడు
 ఇది దేహధర్మంబు యిందుఁ దప్పే మంచు
 నీచవృత్తులకుఁ బ్రేరేచు నొకడు

హృత్పాపహరణ మింతేని సల్పగ లేక
 విత్పాపహరణంబ వెదకు నొకడు

ఇట్టి నీచులపాదాలు పట్టువార
 లెట్లు కామాదిశత్రుల నెదిరి తమము
 నెట్టి నిక్కంపు తెలుక జేపట్టి చావు
 పుట్టుకలులేని లోకంబు మెట్టగలరు

గౌరవాసో దైన్యగతి కాటుక గాలంబు
 దాసులై సట్టి పెద్దమ్మ లొకట
 విద్యావివేకసంపద్యోగదూకులై
 బాహువుల్ సఱచెడి పశువు లొకట
 మందు మార్కులు లేక మరణశయ్యల జిక్కి
 పరితపించుచు నున్న పక్షిలొకట
 “నా” యన్న దిక్కుగానక నిస్సహాయులై
 చింతలన్ జవికెడి జీబు లొకట

కలరు మన మెందుఁ జూచిన న్నలరు వీరి
 సేవఁ జేయక మోక్షంబు సెందె నెవ్వఁ
 డాటుముఁడంచు మూఁడు నాల్గనుచు వెఱ్ఱి
 తత్త్వములు పాడినంత సార్థకత లేదు

భజగోవిందమ్

గోవింద ప్రభు సంతత

సేవావ్రత మూను మితరచింతన మేలా

నైవస్యతుఁ డెత్తినతటిఁ

గావదురా శబ్దశాస్త్రకౌశల మహా !

విత్తము సేకరింపవలె వేలకువేల నుకోర్కీ మూనినీ

చిత్తమునన్ దురాశలను జేర్చక సాంవివేక మూనినీ

వృత్తిముచే నశంఙ్గినవిత్తము కాసయినన్ సహస్రసుం

చత్తినవేడ్క నెంచుకొనుమా వినుమా యునుమానమేటికిన్

పొలతుగగబ్బిగుబ్బలను బొక్కిలై గన్గొని మోహవార్తిలో

పలఁ బడఁబోకు దుర్గతికిఁ బాల్పడఁబో కవి చీమునెత్తుకుల్

గలిగినకండలంచు బొడఁగాంచినవేళల మాటిమాటికిన్

దలఁపుము పైమెఱుంగులకు దాసుడవై చెడిపోకు మజ్జుడా !

నలినీపత్రముమీఁది వాఙ్మణము ప్రాణం బొట కన్గోక మ

ర్మము తృప్తామయపీడితాశ్శులగుచున్ గుఱాబినిఁగొన్నలై

తేలివిం గోల్పడి దారిగానక కడున్ దేహభిమానమ్ముతో

నిల వర్తింతురు గాని సౌఖ్యపడువా రెవ్వార లీతొంపిలోన్

వేలకువేలు మానవుఁడు విత్తము నారజమువేళలం

దాలును బిడ్డలున్ హితులు నందఱు నాలని గారవింతు రా

యాలును బిడ్డలున్ హితులె యరము గూర్పగలేక వృద్ధుడై

కాలముపుచ్చువానిఁ బొడఁగాంచు పిల్చినబల్క రొక్కరున్

బొందిని బ్రాణవాయువులు పోవక నిల్చెడునంతదాక ని
 న్నందఱుఁ గూర్చిమై గుళిలమా తమ కంచును బల్కరింతు రో
 మందుఁడ నీవు చావఁగ నె మక్కువనించిన పెండ్లమైన ని
 కందినమేను చూచుటకుఁ గాతరతఁ గుడుచున్ విరక్తయై

కా సొకవేయిగాఁ దలచి కల్లులు పొలులు కూసి సొమ్ము పే
 రాస గడింపనేల నిను మగ మనరమపో సుఖం బఁ
 వీసము కానరాదుసుమి విత్తము కల్గినయట్టివారి కౌ
 రా సుతుడైన సంతతభయపడుడై కనిపించెడిన్ గదా

చెడుగుడులాడఁ బాడఁగను జిన్నతనంబున నాసచేయు లే
 బడఁతులతోడఁగూడ నెలప్రాయమునం దభిలాషపెంచు నృ
 ధుఁ డయినపిమ్మటన్ విషయదుఃఖములన్ గృశియించు నింక నె
 న్నఁడు మనుజుండు తత్త్వగమనం బొనరించి తరించు నక్కటా!

ఎక్కడి దీలతాంగి సుతుఁ డెవ్వఁడు వీరికి నీకు నెవ్విధిన్
 జిక్కెను బాంధవం బతివిచిత్రమ యీతఁగులాట మిందు నీ
 వెక్కడినుండి యూడిపడి తెవ్వనివాడవు దీవితత్త్వమున్
 జక్క నెఱుంగవయ్య సదసత్పరిశోధకబుద్ధియేర్పడన్

సంగత్యాగము కల్గు సజ్జనులతో సాంగత్యమున్ జేయ ని
 స్సంగత్వంబునఁజేసి మోహము వినాశంబందు నిర్మోహతఁ
 భంగంబున్ గనఁబోనితత్త్వ మది సంప్రాప్తించు నద్దానిచే
 వంగై కోలాసరింతు రుత్తములు జీవన్ముక్తి సాహిత్యమున్

కాయపటుత్వమెల్లఁ జెడఁ గామవికార మదెట్టులుండుఁ బా
నీయము వట్టిపోవుతఱినిన్ జెరువన్న దిఁకేడనుండు నా
దాయమడంగ భృత్యసముదాయము నిల్పునె తత్త్వ మబ్బుచోఁ
బాయక యున్నె సంసరణబంధము లాపదనీకబీడముల్

భోగము భాగ్యమున్ సతులు పుత్రులు ప్రియము నిత్యమంచునీ
వీగతి మోసపోకు మివియెల్ల హుళక్కి యటంచు వీనిపై
రాగము మాని విశ్వపరిక్షకు నక్షయసౌఖ్యదాయకున్
బాగుగ నమ్మి తత్పథము పట్టు మసారవిచార మేటికిన్

శిశిరవసంతముల్ మొద లశేషముతుల్ మఱి సందేహేకునల్
నిశలు పవళ్ళు పర్వలిడ నీబ్రదుకంతయుఁ జెల్లెఁ గాని యో
కృతమతి ! నిన్నుఁ గ్రమ్ముకొని క్రిందికి మీఁదికి లాగునేమి నీ
వశమున కింత లోపడక వాంఛలు దుస్సహధాటి నేటికిన్

వనితాకాంచనచింత నిచ్చలు నిషేవ్యంబాయె నౌకార ! దీ
నిని మానందగు నంచు నింతదనుకన్ నీకెవ్వరుం జెప్పరో
ఘనసంసారసముద్రవీచిఁ గడవంగన్ లోకముల్ మూట స
జ్జనసాంగత్య మొకండె నావ యగుచున్ సాయంబు సేయుంజమీ

కావిమెఱుఁగువేసములు కట్టి జటాలురు బోడు లెందఱో
క్షోణలయంబునం గలకు కాని గిరుల్ పరమాణుమూర్తులున్
దావులుగా వెలుంగుపరతత్త్వముఁ గాంచిరె పొట్టకూటికై
యీవిధి దంభ వేషముల నెత్తెడిశుంథలు దాని కర్హులా

ముడుతలువాతె మేను శిరమున్ నెరసెన్ బదునాటుదంతముల్
విడివడిపోవఁగా మొగము వెల్లిపడెన్ శతవృద్ధుఁడౌటచే
నడుగిడలేక దండ మొకఁ డానె గరమ్మున నూతకోలగా
విడువఁడు తృప్త నిప్పటికి వెంగలిమానిసి నేమిసెప్పెదన్

అనయము వేల్పు నాతఁడు హుతాశనుఁ జండమయూఖతాపరా
శిని బనలెల్లఁ గ్రాగును నిశీథమునం జబుకంబు జానులం
దునిచియ నిద్రపోవుఁ గరయుగ్మమునం దిను భిక్ష చ్ఛేదనీ
డను వసియించు నిట్లయి విడం డొకతృప్తనుమాత్ర మేఱుకో

గంగాసాగరయాత్రీలన్ సలిపినన్ గాంగేయదానంబు లు
ప్పొంగన్ సజ్జనకోటి కిచ్చిన వ్రతంబుల్ పెక్కు సాగించినన్
సాంగోపాంగముగా శ్రుతిస్మృతులయభ్యాసంబు నార్జించినన్
సంగుం డేగతి నందుకోగలఁడు మోక్షశ్రీకటాక్షంబులన్

గుడులను జెట్లనీడలను గూడుచు నేలను బవ్వళించుచున్
దడసరితోలు గట్టి వనితాధనదాసతురంగలభికై
బడలుటలేక భోగములపై మదినిల్చి కెవండు తత్త్వమే
ర్పడఁ బరికించు వానికి విరాగ మొసంగునుఖం బలంతియే

యోగసమాశ్రితుం డయిన నుత్తమభోగనిధానుఁ డైనఁ దా
రాగవిహీనుఁ డైన ఘనరాగపరీవృతుఁ డైన నిత్య మ
య్యోగమవేద్యు సర్వజగదాద్యు ననంత నకల్మషున్ బరున్
బాగుగఁ జిత్తమం దిడిన బ్రహ్మపదంబును జేరకుండునే

గీతలలోపల వెలయుకీలు నెఱింగినవాడు స్వర్గునీ
పూతజలంబు త్రావినసుపుణ్యుడు కేశవనామకీర్తన
ప్రీతుడు ప్రేతనాయకుని భీషణముద్గరముం దలంచి లో
భీతిలనేల దండధరుబింకము సాగునె వానిముంగడన్

పలుమఱు జన్మమెత్తుటయు బలముచచ్చుట మాతృకుక్షిలో
పల బలుమాఱుసొచ్చుటయు బాపపుసంస్మృతిచే నగుం గదా
తెలియుము కర్మబంధముల దెంచి సుఖించుపథంబు; దీనికై
వలసినమేలివెల్గు సిరివల్లభుసేవయపో త్రిశుద్ధిగన్

యోగనిబద్ధచిత్తుడగు యోగివరేణ్యుడు సందుగొందులన్
మూఁగినరిత్ర పేలికల బొంతలుగట్టుచు బుణ్యదుష్కృత
త్యాగమొనర్చి బాలునివిధంబున జిత్రవికారికై వడిన్
వీఁగనివేడ్కలో మునుకవేయుచు నిర్మముడై రమించెడిన్

ఎవ్వడవీవు నేనెవడ నిచ్చటి కెచ్చటినుండిరాక యీ
యవ్వయు నయ్య యెవ్వ రనినప్పుడు సంస్మృతి స్వప్నశుల్కమై
నివ్వెఱుగున్ ఘటించుటది నిక్కమ కాన దదీయబంధముల్
త్రేవ్వగ నేసి యున్మిషితధీనిలయుండవు గమ్ము తమ్ముడా !

అందఱలోపల వెలయునట్టిమహాత్ముడు విష్ణువొండ యీ
చందమెఱింగి భేదములజంపుము భూతదయామయుండవై
పొందుము మోక్షసాఖ్యముల బుట్టుట గిట్టుట కట్టిపెట్టు మో
మందుడ నీవు నే ననెడుమచ్చర మేటికి మాటిమాటికిన్

లోపలిశత్రుప్రక్కమును లోచినవాఁ డపరోక్షబుద్ధికిన్
 బ్రాపయి తన్నుఁ దా నెఱుఁగు బ్రహ్మముఁగా నవికారమూర్తిగా
 నేపశు వాత్మతత్త్వ మది యించుకయే నెఱుగం డతం డిసీ
 పాపగృహంబు సంస్మృతికే బాల్పడి నారకవహ్ని మృగైడిన్

గీతానామసహస్రమున్ నిరతమున్ గీర్తింపుమా శ్రీపతిన్
 జేతోవీధి నఖండభక్తివెలయన్ సేవింపుమా సజ్జన
 వ్రాతన్నేహ మొనర్చి పూతమతివై వర్ధిలుమా విత్తపుం
 బాతుల్ తృప్తి దయానికేతనుడవై పాలింపుమా పేదలన్

సేవాధర్మము

[కాళిదాసు ననుసరించి]

దిలీపుడు వసిష్ఠుండేరి తన యనపత్యతకు వగవ, నా
ఋషీంద్రుఁ డతని నోదార్చి “నా హోమధేనువును నందిని
బూజింపు-మదియ నీ యాప్సితంబు నొసంగు”-ననవుడు మహీ-
పాలుఁ డా మొదవును భక్తిమై సేవింపఁజాగె-నొక్కనాఁ డా
గిడ్డి నడవికేఁ దోలుకొనిపోయిన—

మనుజవిభుండు దుష్టమృగమండలి కాఁబసినీడ నేనియుం
జెనకుట దుశ్శకంబుచుఁ జిత్తమునం దలపోసి చేంగటం
దనరు మహిధమాళి సముద్రచిత్తశోభలు కాంచువేళ నే
పునఁ జనుదెంచి పైదుమికి బోరసనీడ్చె మృగేంద్ర మగ్గవి

గుహలు మాటుసెలఁగ గోనప్పుడఱచిన
యార్పు దీనబంధువగు నృపాలు
శైలసక్తదృష్టి సరగమరల్చెఁ బ
గ్గాలఁబట్టి యీడ్చుకరణి తోఁప

ధాతుమయమైన కొండ నెత్తమ్మునందుఁ
బూదియేచిన లొద్దుగుపోల్కి నెఱ్ఱఁ
దనము నెగఁజిమ్ము కుఱ్ఱిపైఁ దాండవించు
తెల్లమెకమునుగాంచె న వ్విల్లుదాల్పు

అంత మృగేంద్రగామియు జితారియు నార్తశరణ్యుడైన భూ
కాంతుడు స్వప్నమాదమునఁ గల్గినచెట్టకు సిగ్గుచెంది దు
స్సాంతము నధ్యమైన మృగవల్లభముం దెగటార్పఁగా నిషం
గాంతర శస్త్రమున్ దివియ నాసపడె న్నడు నల్కతోల్కఁగన్

చిత్తరువునందు దిద్దితీర్చిన విధానఁ
గదలదయ్యె నవ్వీరునికరము నఖం
కాంతినికరపరిచ్ఛన్న కంకపత్ర
శరశిరోబాంధవత్యాగసహముగాక

తన కరంబట్లు మ్రోకువాఁతిన వివృద్ధ
రోషఁ డారాజు మాంత్రికరుద్ధవీర్య
భోగియై చెంతఁగల మార్తుఁ బొందువలెనీ
తన ప్రతాపమ్ముచే లోనఁ దగులఁబడియె

తనయున్నికి వెఱఁగండెడు
మనుకులమణి సింహాసత్పు మాన్యుని గని యి
ట్లనెఁ గేసరి నరభాషల
జనపాలుఁ డవేలచిత్రచకితుఁడు గాఁగన్

ఏల వృథాశ్రమించెదు నరేశ్వర ! నీ విశిఖంబు వచ్చియున్
జాలదు నన్నఁగూల్పు నిది సత్యమ యంబరచుంబిపాద పో
న్మూలన కౌశలమ్మునకు నోచిన మారుతుఁ డెంత నిక్కినన్
శైలమునూపునా విమతసార మెఱుంగక విక్రమింతువా

శివుడు రజతాచలంబు నాఁ జెలఁగు నాము
తెద్దు నెక్కుచుఁ బాదంబు నింతమోపి
దయఁ బవిత్రమొనర్చు నీ దాసునడుము
నధిప ! నన్నుఁ గుఁభోదరుఁ డండుఁ జనులు

శివుడు ముద్దుసేయు చిన్నారిపాప యీ
దేవదారు; వభవుదేవి దీనిఁ
బెనిచె మేల్మిఁ పసిడి బిందెలతోడఁ దె
చ్చినపయస్సువోసి చిన్ననాఁడు

చెక్కిటి తీట నడంపఁగ
నొక్క వనేభంబు రుద్రె నొకపరి దీనిఁ
రక్కసిముల్కులఁ జిక్కిన
యక్కొమరుంగూర్చివోలె నపు డుమ వగచెన్

అది మొద లోనృపాల ! వనహస్తి భయంపడ నన్ను సింగపుం
గొదమనుజేసి యీతుహిన గోత్ర గుహగృహవాస మిచ్చి నన్
గదిసెడి సత్సోఁటి నెరగా నియమించెఁ బినాకపాణి య
మృదలఁ దలన్ ధరించి సతమున్నెఱవేర్తు మదీయధర్మమున్

శంభు నిర్దిష్ట భోజనసమయమగుచు
నాకుఁ జిక్కిన యీ కుట్టినల్లఁజేసి
క్షుధితుఁడగు రాహు వైందవసుధనుబోలెఁ
దనివిసెందెద నేడు గోత్రాకళిత్ర !

శస్త్రసాధ్యంబుగాని రక్ష్యమును విడువఁ
దలఁగిపోవునాకో ధనుర్ధరుల కీర్తి
యోపిఁకొలంది గురుభక్తి చూపినట్టి
నీకు సిగ్గెల యిఁకఁబొమ్ము నెలవునేర

మృగరా జిట్లు వచించిన
ప్రగల్భవాక్యములు విని నృపాలుండు నిజా
శుగ మిట్లడఁగుట శివుచే
తఁ గదాయని విడిచె నాత్మఁదగిలిన రీధిక

అతఁడు బాణప్రయోగభగ్నాదమప్ర
యత్నుడై కులిశంబునేయం గడంగి
నాఁడు ముక్కంటిచూపుచే మోక్షవాఱు
నిందుబలె నిల్చి కేసరి నిట్లుపలికె

సింగమ ! విను మిబ్బంగిని
భంగంపడినట్టి యేను బలెఁడినుడి న
వ్వంగఁ దగినదియ; యెనఁ బ
రేఁగిత మీ వెఱుఁగుదానవే యని వినుతుక

జగములెల్ల నేలు చంద్రమశ్శూడుఁ డో
యన్న ! నాకుఁ బూజ్యఁడగును గాని
యాహితాగ్ని గురుని యా విట్లుత్సృంగుచు
నెదుటనుంటసూచి యెట్లు పైఁతు

అట్లగుట నీవు నాదేహ మారగించి
యాకటిం బాపికొమ్ము; నాయంతనమున
కమ్మకొఱకు సంబాధని యటచు లేగఁ
దలచి వీడుము ఋషికులౌ త్తమునిసురభి

ఒడయని యాపల్కులు విని
పడకులచీకటులు తొలగఁబాట న్నగి య
వ్వెడఁదమొగంపు మెకం బీ
వడువున వాక్కుచ్చె నవనివల్లభుతోడన్

ఎదురుగొడుగు లేని యేలికతనముచు
గొత్త జన్మసంబు గొనబుమేని
నల్పమైన లాభ మాసించి విడిచెద
వెంత మూఢబుద్ధి వీవు సృష్టి !

భూతదయ నీకుఁ గలదేని జేతమందు
నరయు మీపల్కు; నీవు మై దొరఁగ నొక్క
మొదవె జీవించు నటుగాక బ్రదుకు దేని
జనకువలె నెల్ల ప్రాణుల సాకనోర్తు

గురుఁడు శిఖితుల్యుఁ డతని కొక్కొండ మొదవు
దాని విడిచిన నతనిశాపానఁ బడుదు
నంచు వెఱచెదె తద్రోష మార్పుపొంట
నీకు మందలులేవె దుగ్ధాఠములు

అట్లగుట నెల్ల శుభముల ననుభవించు
 నీ బలిషశరీరంబు నిలిపికొమ్ము
 మనుజనాథ! భూస్పర్శనమాత్రభిన్న
 శాతమన్యవపదము రాజ్యం బనంగ

సింగ మిటుపల్కి విరమింప శీతగిరియు
 జనవరేణ్యున కట్ల యుచ్చై స్పర్శనమునఁ
 జెప్పెనో యనఁ గందరాసీమవలన
 మూరిఁబోవుచు వెల్వడె మాఱుమోత్ర

శివకింకరుఁ డిట్లన మా
 నవనాథుఁడు భీతలోచనమ్ములతోఁ ద
 న్నవలోకించెడి గురుధే
 నువుపైఁ గడు జాలి నొంది నుడివె స్మగుడక

క్షత్రపదమ్ము గదా మద్
 గోత్రమ్మునపేరు; దీని గుట్టెఱిగియ్యునా
 వీ తోవ నుండ విడిచి ధ
 రిత్రీ రాజ్యంబు నెటు వరింతు మృగేంద్రా!

లాఁతి మొదవుల నొసఁగి యేరీతిఁ దబిసి
 మంట చల్లార్తు నిది వేల్పుదంటగిడ్డి
 కంటె వెల్లిదిగాదు ముక్కంటికరుణ
 యుంట నీ తొడుకుం బట్టుకొంటి వీవు

నా యొడలి న్వలగా నిడి
యీ యావుం బోచుటొప్పు నిటు లొనరింప
నీ యశనా ర్తిచను న్ముని
రాయని హోమాదివిధుల రాయడి తొలఁగు

రక్ష్యమును మి త్తికిడి శరీరంబు గాయ
పడని సేవకుఁ డెటు నిల్చు బ్రభువు నెదుట
నీవు నొకయయ్యకడఁ గొల్చు నెఱపహోటు
లేదె నీకును నా కావులీల మోగు

ఏ నవధ్యుడ నని యెంతువేని మ ద్య
శోంగరక్షణ సేయు మీ యంగ మంది
బుద్బుదప్రాయమును బంచభూతమయము
నైన మేనిపె మముబోటు లాసపడరు

మాటలాడికొంట మైత్రికి మూల మా
మైత్రి పాదుకొనియె మనకు నిచటఁ
గాన మిత్రుకోరికను జిన్నపుచ్చుట
నీకుఁ దగదు భూతనేతృదాస !

అనుడు నుప్పొంగి విడిచె సింహంబు కుట్టి
నపుడ నృపబాహునిర్భంధ మడఁగె-నంత
ము క్తశస్త్రుడు నిజదేహమును మృగేంద్ర
మున కొసఁగె రాజు మాంసంపుముద్దబోలె

అపు డధోముఖుడై నరేంద్రాగ్రసరుడు
 ఘోరిసింహనిపాలెముక్తొకట నెదురు
 సూచుచుండగ నతనిపై నేచి కురిసె
 నమరహస్త విముక్త లతాంత వృష్టి

అంత లేనగవోయివత్సా యటంచు
 నమృతమయి వాణి చెవిసోక నవనిభర్త
 లేచి పాల్చేపి తన తల్లిలీల నున్న
 సురభి గ నె మ్రోల సింగంబు సురిగిపోయె

ఎంతయు నబ్బురంపడు నరేంద్రుని కట్టులు పలుకు గోవు నీ
 స్వాంత మెఱుంగ సాధుజనసత్తమ ! సింగమ్మనైతి నేన న
 న్నంతకుండేని డాయ భయమందు ఋషీంద్రుని శక్తి నేన ని
 కెంత తదన్యభూతుకము; లించుక నీవ తలంచి చూడుమా

నీ దయకును గురుభక్తికి
 నాదగు హృది పల్లవించినది దుగ్ధంబే
 కా దెట్టి కోర్కెనేనియు
 నీదగుదుఁ బ్రసన్నునైన నేను గుమారా !

పదపడి మానితారి నిజబాహుసమార్జిత వీరశబ్దుడై
 పొదలిన యవ్వీభుండు కరము ల్ముకుళించి కులాభివర్ధనుఁ
 సదమల నిత్యక్రీడి విలసచ్ఛరితుఁ సుతు నిమ్మటంచు న
 మ్మొదవును వేడె నేడువ్రతముల్ ఫలియించెనటంచునుబ్బుచున్

మెచ్చితఁ గుమార ! నీ వగ
మిచ్చితి నని నల్కి ధేను విదె త్రావుము నా
వెచ్చని పాలని మేలని
సచ్చతున కానతిచ్చె జనపాలునకున్

౪-౧౨-౩౦

అ వి వే క ము

నుడువక మాను 'టెట్టులు తెనుంగునపు స్తక మచ్చుకూటపుం
గడపను దాటుచుండఁగనె కట్టులు కట్టులు ముప్పిజాబు లీ
యడిగెడువారు గ్రంథనిలయంబుల నేలెడుసార్వభౌము లీ
చెడుపని మెచ్చకున్న వికసింపదటే మనబాస లేశమున్

ఒక్కవివేకమే తఱిగియున్నది గాని తెలుంగువానిలో
జిక్కదు లాభ్య మాషధము సేయుటకున్; సిగరెట్టుముక్కకే
చెక్కులుమార్పు నాటఁ, షొకచిన్నయెల్లెక నుకాండలో సివం
బెక్కిన వేలువేలు బలియిచ్చును బుచ్చినవక్కలట్టులన్

కవులఁ గలంచుమార్గ మది కాదు తదీయకటాక్షసంపదల్
లవమును లేనినాడు శుభలక్షణముల్ పదిలక్ష లుండుఁ గా
తెనఁడు గడించుఁ గీర్తి గడియించెనపో మఖఁ బుట్టి పుబ్బలో
సవచెడి పోవుఁగాని మనఁజాలునె తా నమరత్వ మేర్పడన్

౨౮-౯-౩౮

కృత మెఱుక

వీడొదినాటి కథ యిది
నాఁడు పురాపాపఫల మనం దగురుజ కే
నోడి పరిణామశూలకు
గోడు గుడుచుచుంటి నెదురుకొనుచుంటి విధిన్

ఏడేండ్లు నన్ను నలిపిన
గాడిద యిది సమసిపోయెఁగా యనుకొంచున్
మూడేం డ్లీడ్చితి బుగిలిన
మ్రోడే చివురించి నేఁడు మొగ్గులొడిగెన్

గుఱితప్పనిపోట్లు తెరల్
తెరలుగ నెసరేఁగు నొప్పి తీవ్రతరంబై
నెఱుకులు చూడెడిమంటయు
హరిహరి! యీనరక మొల్ల ససుహృత్తునకున్

సంధివాతపీడ సరిపోవ దని ఘోర
మూలరోగబాధ చాల దంచు
నిది ప్రయుక్తమయ్యె విధి యింత కఱకరి
వృత్తి నెట్లు వలచె వీడలేక

ఆ మం దని యీ మం దని
యేమందుఁ జికిత్స లప్పు డెన్నో నడిచెన్
హేమంబు వినా జాతర
మామయ మడఁగారదయ్యె నావంతేనిన్

వ్యాధులకు వానితాళల
కాధులకుం జిక్కి యిర్వదాతేండ్ల మహా
బాధలు గుడిచితి నిస్సీ
మాధుర్యలవమ్ము లేని మనుగడ గంటిన్

దేశంబులు తిరిగితినా
యాశంసితయైన భుక్తి నాపోయితినా
దేశికుల గొల్చి కవితా
కౌశల్యము గంటినా సుఖం బంటితినా

చెలిమికాండ్ర - చుట్టముల - పెండ్లి వేడ్కల
ననుభవింప గంటినా జగమ్ము
పెద్దపీటవై వ బిలిచినరచ్చల
కరిగి కరిగినాడనా పొగడ్త

ఈ పాటుపోట్ల కగపడి
నా పొందని చెట్టలుండునా జనిరాశిన్
బాపగ్రహమ్ము కేతువు
కాపుర మొనరింప నాదుగతి వేఱగునా

అవిరతచింతావశు నను
గవితాలలితాంగి వలచి కరుణింపనిచో
భవ మిది మఱెంత వ్రేల్చె
నవతా లేశమ్ము లేక నవయిం చెడిదో

ప్రాబడినపున్నె ముంటనో పరమధర్మ
మూర్తి నాతండి యహాటనో మూరిబోవు
కలిమి నేలెడువారి కేగన్ను వలచు
కక్కసము లేమియున్ నన్ను గాచె నింత

ప్రకృతమ్మన కేక వచ్చెద
నొక మిత్రుడు నా లిఖించు నుత్తరమున నూ
మక మీ శేవులు గనుగొని
వికలాత్ముడవార్యహర్దపేలి తుడగుచున్

“ఏలా భేషజ మలమట
పాల్తే రేలుం బవల్లు పనవుట మేలా
హేలగదా గోదుమ కీ
శూలాహంకార మాటజూచుట యన్నన్

తొరామము లుడుగుము గో
క్షీరంబులు కొలు మిదియె సిద్ధాపథమై
నీ రుగ్భరమ్ము డించు న
పార మనామయము నగ్గపఱుచున్ నీకున్”

అనుచు గమ్మనంప నాతడ డాయుర్వేద
వేత్త యగుట వాని యుత్తరంబు
నాదరించి నాడె గోదుమ లాజ్ఞింపఁ
గడఁగి హట్టమెల్ల నడిగినాడ

ధగణీఖండము లన్నిట

విరిసి విలయతాండవంబు వెలయించెను దు

ర్భర సంగ్రామము దెచ్చిన

కఱవున సుమనస్ములేద క్రయ్యం బచటన్

కర్తవ్య మేమి యిక నీ

యార్త్తిం దరియించు తెట్టు లని యెంచునెడన్

♦ మూర్తిపురి నది ఫలించిన

వార్త్తి హితుఁ డొండు వినిచె ననటం చొల్లచెన్

విలిచి పంపవయ్య వెలకేమి గోదుమల్

కాకుమానిలోనఁ గలవఁ టంచు

నప్పికట్ల నున్నయనుఁగు కుత్తాసుబ్బ

రాయకవికి లేఖ వ్రాసినాడ

♦ నా యున్నినుండి యచటికిఁ

బోయెడు మోటారు నెక్కి పోవు పథికుచే

నీ యుత్తర మిడ ఘట్టము

డాయం జని కొంతతడ వట నిల్లబడితిన్

అంత గునగున గర్తపుర్యాశనుండి

చిన్నకా రొండు వచ్చి నా యున్నచోట

నాఁగె నది * మృగయాపల్లి కేగు తెఱిగి

కమ్మ నిచ్చితి నందున్న కర్ష కునకు

మఱవకు బాబూ ! మీ చను
 తెరువునఁ గల దప్పికట్ల దీని నచట నె
 వ్వరి కిచ్చినఁ జాలు నమ
 స్కరణం బని సేరికొంటి నదనంబునకున్

ముట్టు నిపుడ లేఖ వెట్టిని దోలిమా
 మఱది యెల్లి గోదుమలను జేర్చు
 రొట్టెముక్కతోడ నెట్టెద శూలమ్ము
 నంచు మివుల నురవణించుచుంటి

ఆసమెయిన్ మఱుసటి నాఁ
 డాసాయము కాచుచుంటి నా సాయముకై
 నా సంకటపా టింతల
 కోసరునా యంచు సెజ్జ నొదిగిలఁబడితిన్

మెలివేయు కడుపునొప్పికే
 విల విల పోవుచుఁ గసాయివిధి దూఱుచు బి
 డ్డలఁ జూచి వెచ్చనూర్చుచు
 నలందురుచు నుండ న క్త మర్థము కడచెన్

తలవాకిట నపు డెవరో
 నిలిచి ననుం బిలుచునట్టి నినదము వెడలెన్
 మెలమెల్ల న పర్యంకము
 వలనన్ డిగి వచ్చి యెవరువా రని యంటిన్

తిల్లి కనుబెంచి వాకిలి తెరిచి నిలిచి
 లేతజాబిల్లి జగి బుక్కిలించి యుమియు
 కదరువల్వల కొకవింతకాంతి నొసంగు
 నగుమొగమువాని గంటి న న్నదియువాని

ఇతఁ డెవ్వఁడు ననుఁ బిల్వం
 గతమేమీ యంచు నైకగతులఁ జనితిఁ ;
 సతులు కపింద్రుల కని విన
 మితుఁడై యతఁ డిట్లు పల్కె మృదువాక్సరణిఁ

చౌదరిగారూ ! తమ కా
 పాదించితి నోవి నిద్రపట్టినవేళఁ
 నాదెస మన్నన చూపుఁడు
 మీ దర్శన మాట నధిగమించితి ముదముఁ

మీ బాధ యెట్లు లున్నది
 బాబూ ! జర్రార్తి కగ్గపడితిరె విధి మీ
 కీబెడఁద గూర్చి పై వడె
 నాబోతుం జేసి మురియు నది కట్టఱవఁ

ఇవి గోదుమ లవి మిమ్మున్
 నవయించెడు తెవులు నణఁచెనా రుగ్గుఁడు స
 త్కవి కింత మే లొదవె నని
 మివులం దనినోదు మాప్తమిత్తులతోడన్

అని చేతిమూట నా ముం
 దునిచిన నత్యద్భుతం బహో! యే మిది యీ
 నను మెచ్చు గఱువచరితం
 బనఁ గీదృశ మంచు నెడఁద హాళహళి వడుచున్

ఏ నాతని కిటు లాడితి
 మీనామం శేమి యేది మీయున్ని యగున్
 గ్లాసుం డితఁ డేక్రియ మీ
 మానసమున కంటె గోదుమ ల్గానితేరన్

ఇంద్రజాల మాయె నీ కథ నా పాలఁ
 గలయె నిక్కువంబా కాననైతిఁ
 దెలుపుడయ్య నన్నుఁ గలరూపు వక్కణ
 చేసి యనుడుఁ దనకు డాసి యతఁడు

అప్పికట్లకు నిన్న మీ రనుచునట్టి
 కమ్మ నందినవారు మా కారువారె
 దారిలో దాని విచ్చిన నేర మొండు
 కలదు మాపట్ల సైరింపవలయు మీరు

* మీ కృతిని దానయాభ్యుదయ
 స్వీకృతి గావించునెడ రచించిన కవనం
 బొ కమ్మకు వెలుపల మధు
 రాకృతిమై మెఱయుచున్నయది ముద్రితమై

ఆ పద్యంబులపైఁ గల
తీపియ మ మ్మింతదనుకఁ దెచ్చెను వానన్
మీ పొలకువ గని లేఖయు
మీ పంనిన దగు నటంచు మే మారయుచున్

మీ రచనమ్ముదెసం గల
గారవమునఁ జేసి తగవు గాకున్నను బ
ల్మా అది చదివితీ మెఱిగితి
మాఱని గోరంబు మిమ్ము నలఁచుట సుకవీ!

జాతికిఁ బ్రాణము వోసిన
కైతను సృష్టించినట్టి కవితల్ల జుఁ డీ
రీతిం గుములునె దైవం
బేతత్కియ కెట్టు లోర్చె నిసిరో యంచున్

మాసాహు సాహితీ కవి
తా సంగీత ప్రియుం డుదారాశయుఁ డాం
ధ్రీ సంతత సేవావ్రత
వాసజ్జీవితుఁడు పెద్దవనటం దగిలెన్

కవి బుధ గాయక గోష్ఠీ
భవితవ్యసమాత్మహర్ష పరవశుఁ డగుచున్
దివములు రాత్రులు రసిక
ప్రవరుం డతఁ డొక్కలి ప్త పగిదిన్ గడపున్

మీ కృతులు పతివ్రత లని
 మీ కవితాప్రాధి నిరుపమేయం బని మీ
 వాకు లవి బాకు లని మీ
 పోకడ నారవము ననయుఁబో! యని మెచ్చుకొ

మెచ్చనివాఁ డెవ్వఁడు కలఁ
 డచ్చపు టాయ్యారమునకు నాదరువై వె
 ల్గిచ్చిన మీ కృతి-నీర్వ్యకు
 మచ్చరమున కంజలించు మానిసి తక్కకొ

మఱుమోయు న్నద తెల్లవీణియల యుష్మద్రాప్తి గానమ్ము మీ
 కొరడాదెబ్బకు దద్దటిల్లి పడి తెల్లల్ మేలుకొన్నా రహో !
 పురుషోత్తంసు కథకొ రచించితీరి మా పుణ్యాలకుం బంటఁగా
 మఱవంజాలరు మీరు దేశమును ధర్మంబుకొ గవిగ్రామణీ !

పరులసిరుల కాసపడి కైత కొగ్గరు
 పరమ ధర్మసేవ మరగి కాక
 జగము పల్లుపులిసి సొగసెఁబో కృతు లిచ్చు
 పట్ల మీ వెలార్చు పాడి సరసి

గర్తపురి నుందు మేము సత్కీర్తి గన్న
 మద్దివంశమునం బుట్టె మా వణిక్కు ;
 అతఁడు వేంకటసుబ్బరా వనెడు పేర
 బేర మొనరించు నెల్లసర్కారులందు

నన్ను. రాజయ్య యండు ప్రాణమ్మవోలె
నుండు నాతని సరస మిత్తుండ నగుచు
రాణ కెక్కిన మాధవరడ్డి వంశ
మన్మదీయమ్ము వలతుఁ గవ్వర్చ సతము

ఇచట వీడి నిన్న యే మప్పికట్టలోఁ
బత్ర మిచ్చి వేటపాలె మేగి
వలయుపనులు సూచి వర్జ్జనియా పొగా
క చటి తిమ్మనంద్రమందు విలిచి

మది నొకమూల డాఁగి మము మాటికి మాటికి హెచ్చరించు మీ
వ్యధను దలంచి గోదమలు పండినవా యిట నంచుఁ గాఁపులం
బదుగురఁ బల్కి వాని నొకపట్టునఁ గాంచి సుమేరుపాదముం
గదిసినయట్ల హరణము గంటిమి కొంటిమి నేటిమాపటక

ఇపుడ కొనిపోయి సుమనమ్ము నిచ్చి రమ్ము
క స్తి నున్నారు చౌదరిగా రటంచు
బచ్చుతోఁ డంద నిలిచి కా రిచ్చి నన్నుఁ
దఱుమ నిటు వచ్చితిం గవితాతపస్వి

కవులు మిముఁబోనివారు సంఘమునకెల్ల
సర్వ ణీయులు నీలువేల్పు లగుటఁజేసి
చంద్రునకు నూలిపో గన్నచంద మరసి
యిచ్చు నుడుగర దీని గ్రహింపరయ్య

అనుడు నివ్వెరపడి తేఱుకొని యుదారు
 లెంద టున్నా రికారణబంధువులు భ
 వాదృశులు కవితాకలాప్రవణు లిట్టి
 మీకుఁ జెల్లింతు మన్నమోవాకశేతము

గాలించియు నొకరూకకు
 సోలెఁడు గోదుమలకల్మి చూడని యీ దు
 హ్మలమ్మనఁ బదిసేరులు
 నాలోఁగిటఁ గ్రుమ్మరించినారా యవురా

మద్దివారికి సిరులలో నుద్దిలేని
 వారి కిది బ్రాంతి గాకపోవచ్చుఁ గాని
 యడుగకయ మున్న పంపినయట్టియీవి
 కెంచి వెలకట్ట నోపువాఁ డెవఁడు గలఁడు

వానిజీవనమ్ము వంధ్య మా జంతువు
 కలిమి రిత్త యతనితెలివి చెత్త
 కస్తీ నున్నవారిఁ గని విని యెవ్వఁడు
 వెన్న కన్నయై ద్రవింపకుండు

నెల యేల యల్లు వెన్నెలతీవపందిళ్ళు
 రవి యేల పఱపు నాఱనివెలుంగు
 పిక మేల క్రోల్చుఁ దేనెకుఁదేనె యగుపాట
 ఘనుఁ డేల చల్లు ముక్కారుజల్లు

విరి యేల పంచు మైమిఱపించు నెత్తావి
 మా నేలకాచుఁ గమ్మసిఫలంబు
 కవి యేల పల్కుఁ జక్కదనాల కబ్బిమ్ము
 గా డేల విసరు లోకము చివుర్పుఁ

గోరువారిదెసన కురిసిరా యీ మేలు
 పెరిగి నేమి కొంచెపటిచినారె
 సాధుశీలురకు నిసర్గ మభ్యర్థితుల్
 గాకమున్న తనివి కలుగఁజేతె

ఈ ఋణము నీఁగరానిది
 మీ రమణీయాశయమ్ము మీఁగడకంఁటె
 దేతిన కీర్తిస్ఫూర్తికె
 గారణమై సభల మెప్పుగనునట్టి దగున్

ఏ కవనమ్మున మీగలు
 నాకవన మ్రగుచు నిట్లు ననుఁ దన్పితి రా
 నాకవనం బిది కూర్చిం
 జేకొనుఁడీ నెనరుపాలిచిన్నెగ నిత్తున్

అని వచించుచు నస్మదీయమ్ము లయిన
 కృతులు సుకృతికి మాధవరెడ్డివంశ
 వసధిరాజున కర్పించి వినయపూర్వ
 కాంజలులు మద్ది సుబ్బరాయనికిఁ బల్కు-

ఇది కొసరాజువృద్ధు జగదీశ్వగుణోదయుఁ డేలు శీలసం
పద గల గుచ్ఛమా పటిగపంట యనం దగుకావ్యమా సుధా
సదనము నీ రొసంగినప్రసాదము నీపటిగ్గ భజించి పెం
చెద నిఁకఁ బుట్లుపుట్లు కవిసింహ ! సమున్నతభావరత్నముల్

అని వినీతుఁడు రాజయాహ్వాయుఁడు శబ్ద
మాధురీ సాధురీతులు మల్లడింపఁ
బలుకఁచుచు వీశ్లేషభరము సైఁచు
లేకసైఁచుచు వేటచాలెమున కరిగె

అపకారము దిగమ్రొంగుట
యుపకృతి బాహిరమునేత యుచితం బని ధీ
నిపుణులు సెప్పట వాణీ
కృప నీకథ కక్షరత్వ మీయంగంటె

కావించుమేలు మఱచెడు
దేవానాఁప్రియుల కవమధీబద్ధుల కీ
తోవ భయప్రీతా స
దాభవశ్రీజనక మొజబుఱియు సగుణ్

జయ మెసంగుఁ గాతె స్వదా శారదా
పాద కటకనాద సాధుమాధు
రీ ఝరీ ప్రసూ సరీయో ధ్రుకవితా మ
హోవిధాన్య పూజ నోంతుకులకు

అ మ ర జ్యో తి

ఇతఁ డహింసారణవ్రతుఁ డితఁ డభేద్య
 సత్యకవచుండు భువనై కశాంతిదూత
 యుగయుగమ్ములు కల్పముల్ ముగియుఁగాక
 తరణియై మింట మెఱయు నీతనిపతాక

అ మ ర జ్యోతి

యుగయుగముల భారతోర్వీ తపఃపుంజ
 మెసరేగి జగముల కిడిన పంట
 తరతరములనుండి తరలని దాస్యము
 కట్లుత్రొంచిన శాంతికదనయోధ
 నరనరమున జీవన జ్యోత్స్నగా సహిం
 సను సహించిన యోగి సత్తముండు
 పదపదమున సత్యభాషా సనాతన
 సౌరభ్యములు చిమ్ము సాధుశీలుఁ
 డహరహమును విశ్వ కల్యాణలబ్ధి
 కొఱకు నాత్మార్పణ మొనర్చుకొను తపస్వి
 కూలెనా దుర్మతోన్మాదకుటిలతంత్ర
 జుష్ట దుషచ్ఛటా మృత్యుముష్టిహతికి

ఒఱగెన్ విశ్వపతాకలెల్ల వసుధా వ్యోమంబు లార్తస్వర
 స్ఫురణాకంపిత వీధులయ్యె మిహిరాంశుజ్యోతు లేపారినన్
 గఱకుంజీకటు లేచి కప్పె దెసలన్ గాకోలకల్పములై
 చరమస్థానము నీవుసేర జగమే స్తంభించె నాత్మేశ్వరా !

తల్లి యుండండియున్ గురుడుదాతయు నేతయు నెయ్యతియ్యముల్
చల్లడిమిత్రుడున్ సచివసత్తముఁ గుత్తమబంధు వీశ్వరుం
డెల్లగులేని దైన్య ముదయించెగదా! యిటు లెన్ని కల్పముల్
చెల్లునో మాకు నచ్చతరిజీవను లబ్బుటకున్ భవాదృశుల్

ప్రల్లదుఁ డేచి పేల్చిన తుపాకికి నీ హృదయముక్కు వ్రుచ్చులై
వెల్లుచకట్టి హస్తపురవీధుల నీ గుఱిగమ్ము పాటెనా
తుగ్గెళ్ళిడి దుష్టశక్తుల నెదుర్చుట కందలి చుక్క చుక్కకున్
బల్లిదు లిద్దవీరిపరిపాలకు లెండలు పుట్టివత్తురో

పూవులతెప్పపైఁ గదలి పోయితివా యమునాతరంగిణి
పావనరాజఘట్టమున భౌతిక దేహము గాల్చుకొంటివా
నీ వపురస్థి చందనవనీశకలమ్ముల బూదియయ్యెనా
బావురుమంచు నీదు చితిఁజ్జల శోకము పొంగెనా పృథ్వా!

బలిసెన్ దావక భూతిమోచు యమునాభాగీరథీ గౌతమీ
బలదా సహ్యసుతా మహేంద్రతనయా భద్రా కవేరాత్మజా
సలల్పార్మిచ్చుల కీప్సితారసుఖముల్ సంధించు పుణ్యంబు త
జ్జలసేకంబున భారతక్షేతి నహింసాసస్యముల్ పండుతెన్

మందాకినీసరి త్కా

శిందీ భారతుల నస్థితేశము కలియన్

హిందూ ముస్లిము క్రైస్తవ

బృందములో నీమహాస్సు పెనఁగొన్నదిరా

నీబూదిన్ గొనితెచ్చురైలు గనువో నేత్రమ్ము లంధమ్ములై
బాబూ మూర్ఛకు జిక్కినాడ మన యీబంధంబు నేమాదువో
నా బా గోగు సమీక్ష చేసికొనుచున్ నాడెల్ల వేసారితన్
నీ బంధుత్వము నానుభాగ్య మనుకొంటిన్ భక్తి నమ్మిండ్ల నె

చేసిన నేవఁము ద్వాగము
వీసమ యగుఁ గాని కిన్నువిచ్చినవిదహన్
వ్రాసిన దంతయు నీకథ
నీసందేశంబ యని వినియుండు నగుచున్

రామా ! నన్నరుణించితే పిలిచితే ఎమ్మంటివే జీవన
స్వామీ ! ధన్యుడనైతి నంచు భగవత్ స్వామాద్యముం జేరితే !
కామాదు ల్వివళించు సామఋషి త్యాగబ్రహ్మకు నీ కహా!
సామాన్యంబు ఘటిల్లెనా వరదుఁ డాశాసించు లగ్నంబునన్

కస్తూరి చన్నగణియలఁ
గ స్తింబడ నట్లు నిల్వఁ గారణ మీ “ఏ
వ్యస్త త కడు నస్థిర” మని
యస్తంకృతి నడిసి యుంటయ కద! మహాత్మా!

అపవర్గబంధవం బదికి తాకేకధర్మ
మాలపించితి నందబాలు నట్లు
కను దిక్కులేక సోలిని మూఁగజేచాల
మూల్గు మాన్పితి శాక్యముని విధాన

సతత క్షమా ప్రేమ శిరణమై నరదైత్య
 కల్పిషం బోర్చితి కీర్తి వోలె
 ఆత్మ నిత్యమ దైవ మది యొండె యని ప్రతి
 ప్రింపజాలితి స్కోకటీసు కరణి

బానిసమువేగు డించి కింపాకజాతి
 కండగా నిల్వబడి తలబహాము పగిది
 నద్భుతంబాయె మనుగడయంద కాక
 మృతివిధిన్ వీరి ననుసరించితి మహాత్మా !

విను రామాదులఁ జేర్చి మెత్తు రది మన్నింపన్ రిపుగ్రీవముల్
 రణరంగమునఁ గోసి రక్త ఝరిలో రామాదు లోలాడి రా
 పనికీన్ నీకును లేదు పొత్తు రిపుతన్ బాధించి విద్యేషిపై
 నెనరుం జిమ్మెదవీపు చిక్కదు ప్రభూ ! నీయోగ మెవ్వనికీన్

చిరదాస్యమున బుగ్గిరి పిఱికివాఱిన జాతి
 కలవరించితివి సాహసికముద్ర
 మోఁకఱించి కృపాణములు సలాములుసేయు
 నస్త్రమెత్తితివి సత్యాగ్రహంబు
 పరధర్మలుబ్బులై పరువులై త్రైడివారిఁ
 ద్విప్పజాలితివి జాతీయవిధికి
 అడుగడుగునకు నడ్డపడిన కోటలఁ గూల్చి
 సవరించితివి సమాజవ్యవస

దిక్కెఱుంగక రేపవల్ దేవురించు
ప్రజకు నేర్పితి వాత్మగౌరవ సమీక్ష
బాపుజీ! స్రష్ట వీవు నీ చూపుసోకి
ద్రష్టలై నారు కొంద టీ తరమువారు

వేయి గాదు లక్షవిశ్వకలాపరి
షత్తు లెన్నినాళ్ళు మొత్తుకొన్న
నేర్పలేని తెల్వి నీ వీజగమ్మున
కిచ్చినాడ విరులు విచ్చి వీడ

పెరిబాసల కొల్వనకున్
బారలుట జాతికి విషమ్ముపోయుట యని తెం
పరివై చాటితి విడ నె
వ్వరు దిక్కో దేశిపల్కువఱువ ట్లుడుపన్

నీ పల్కుగాక యీ నిఖిల భారత మహీ
చక్రంబుద్రీప్స శాసనము గలదె
నీ యున్కిగాక పండిన పాపముల నెల్ల
రాపాడు పుణ్యతీర్థమ్ము గలదె
నీ కిన్కగాక మానిసిగుండెలోఁదూటి
చెడుగుపాడు పెకల్చు శిక్ష కలదె
నీ కూర్మిగాక నిర్ణద్రయోగసమాధిఁ
బడలి సంపాదించు పదవి గలదె

కలదె నీ జీవనపథమ్ముగాక లోక
శక్త సంతతి నొదవించు ధర్మశాస్త్ర
మద్వితీయంబు నీ తపస్యావిధాన
మెవ్వనిమనీష నిల్పు నిన్నెఱిగి పల్క-

నీ పరమోపవాస మశనిప్రతిమంబయి శైల సాగర
ద్వీపశిష్ట శిశ్వజగతిన్ నడకించుతఱిన్ భయార్తులై
పాపులు బల్లెమల్ మరితుపాకులు బాకులుపెట్టి తావక
శ్రీపదపీఠిపై నొరగి సిగ్గిలి రేమితపస్సురా ప్రభూ !

అశుభ ! నీ వీశ్వగునిదూక వగుట విశ్వ
మానవీ మానవుల్ భగవానుపట్ల
దేటకలుపనిభక్తి నీదెస నెలార్తు
రసలుకంటెను నడ్డి ముద్రనయట్లు

అంకిలివీడి నిర్భర నయః పరిపాకమునందె యింద్రి యా
హంకృతి దూల్చి పూనితి మహామహు లోర్వని బహ్మచర్యఃసూ
బింకము లేనినాడు వలపించి బగంబులనెల్ నిట్లు నీ
లెంకల జేసికో దగవు శ్రీ ! తెలిసెం గిటుకెల్ల గోమఱి !

వలపుల్ చిమ్మెడు పూలచెండవలె సేవాధర్మ నిర్మాతవై
మలపిండంబుల నెత్తివెడితి; వసీసుత్యాగ మై ప్రాణముల్
బలిదానంబిడ గంటి పశ్యహితముం బాటించి; నీ బాటలో
నిలువంజాలిన మానవుం డెవడు గాంధీ ! ఖండ ఖండములన్

స్వమత విధుల్ ప్రశస్తములు సత్యములంచు భజింతు నన్యధ
ర్మముల సమాదరింతు వపరాజితసూత్రములన్ గణింతు వీ
సమరసవృష్టి పాక్తములు శంకరముఖ్యుల కింత యున్నచో
సమంసు లెన్ని క్రిందునడి శాంతి యదెంతి ఫలించియుండునో

లాటీనెత్తి విశాలభారతము నేలంజూచు దుష్ప్రభు
త్వాటోఁప బడఁగించు తెట్టులని తీవ్రాననా మగ్నమై
బాబంగానని యోధమండల మెల్లప్పున్ నాఁడు 'క్విట్టిండియా'
యాటంబాంబు సృజించి డించితివిరా యాంగ్లేయు రాజ్యోదధిన్

దాచిద్యంబు నవిద్యయుం గవిసి పఠతాలాపినన్ భూపతుల్
బేరుల్ నెత్తురు పీల్చి పీల్చి బహుధా పీడించినన్ జీవనా
ధారంబై జగ ముద్ధించు బహు గార్తప్రాణబంధుండు రై
తే రాజ్యంబున కర్హుడంటి నది సిద్ధింబొందు తేనాఁటికో!

వలదు పరాన్నభుక్కుల నివాసము లీ పురముల్; పడింబిలిక
నిలువక పొండు పల్లెలకు; నేర్పుడటక జడువుల్ సదర్థముల్;
వెలుగులు నింపి భారతసవిత్రికే నాయువుఁట్టులెన యీ
పొలములు దున్నచుకనలిగిపొండని తోలితివోయి పౌరులక

బడలెద వేకువోలె మన భాగ్యము పంటకు, రాట్నపాకుగా
సుడివడె దార్తరక్షణకు, సూత్రమవై సకలపజావనిం
బడుగునఁ బేకలోఁ గలిపి పట్టన, వెట్టి విడిత్తి మూఁగినన్
జడియక నిచ్చులున్ బిగియసాగెదురా కదురై మహాప్రభూ!

మొద్దుగ నూడుగాక వెల నుమ్మరమయ్యెడుగాక దీక్షమై
 ఖద్దరుకట్టి పేదలకు గంజనిబోయుడు భారతార్థికా
 పద్ధత దీనఁ బాయునని పల్కితి పూపిరిలేని రాటపున్
 ముద్దియ తేటి తెప్పిటిలి మోహనసూత్రము లాలపింపఁగన్

నీ కదలించిన ఖద్దరు
 నీకీర్తివిధాన జగతి నిండాఁరెగదా
 రేకెత్తిన జాతీయత
 కాకల్పం బిది పతాకమై ఊపిలుతన్

వంటయు నంటు తోముటయు వల్లభుచేతి విలాసవస్తువై
 యుంటయు గర్భరారవదురుద్ధతికోర్చి ప్రజా పరంపరన్
 గంటయుఁ గాక లోకమును గానని భారతనారి నీ కృపన్
 గంటఁగదా పర ప్రభుత కెవ్వనఁ గేకలుపెట్టి పాఱఁగన్

నీ వస్త్రిశ్శుడ వీ వవాచ్యుడ వినీ ! నిన్ జూచినం బాపముల్
 పోవై చుట్టునటంచు శిష్టు లెవనిం బోనాడి, రా మాలయా
 జీవత్ప్రేతము వెల్గెడిన్ హరిజన శ్రీనాముఁ డారాధ్యుడై
 యీ వే దివ్యసమాధిలోఁ దలఁచితో యీ పేరు యోగీశ్వరా

శంబుకు వంటి సాధువులఁ జంపక, సంపద లేమి యన్న భే
 దంబులు లేక సర్వజనతా సమతా సహజన్మతల్ నభ
 శ్చంబులుగాఁగ శాంతి పరిశోభితమై నుతిగాంచు రామరా
 బ్యంబున కాశచేసి చరి తార్థత నందకమున్నె సాగితే

రాజేంద్రుండు పటే లజాదు విబుధారాధ్యుండు నెహ్రూ భవత్
సౌజన్యంబున వీరులై వసుమతీచక్రంబు శాసించుచున్
జేజేలందిరి; నేడు వారిపథ మాసేధించి వేధించు శం
కా జాడ్యంబు లడంచు దిక్కెవరు కక్కా ! భీతి క్రేళ్ళు బృజిన్

ఒకనాఁ డాంధ్రునిచెంపు డించుటకు నేదో కుంభకోణంబు నే
తకునై తోరముగట్టివని మహోదగ్గ కృధావిభ్రమద్
భ్రుకుటిం జూపితి వెట్టినై చిలిపిగఁతుల్ నైచితిన్ దండి! నీ
యకలంకాశయ మవ్వలం దెలిసె నాయజ్ఞానమున్ సైచవే

ఒడ్డారించి నినున్ వధించి కుటిల వ్యూహమ్ము పండించి మా
జడ్డల్ పోయెనటంచుఁ బ్రేంఖణములన్ సారించి కజ్జాయముల్
లడ్డల్ పంచిన మూఁక భారతము నేలన్ నేల దయ్యాల కే
యడ్డం బాఁకయులేని రంగమగుఁ గాదా భావి యెట్లున్నదో!

* . * *

కుల వర్గములఁ గ్రుళ్ళి కమిలిన నీ మతం
బుద్ధరింపఁగఁ జక్కదిద్దు కతన
మాలకై మందారమాల కై సేసి నీ
దేవాలయము తల్పు దెఱచుకతన
పొగలతో సెగలతోఁ బొగులు హిందూముస్లి
ముల కొఁగిలింతలు వలచుకతన
చేద సాదుల నెత్తు పీల్చి గఱ్ఱునఁ ద్రేచు
సాహుల నదలింప సాగుకతన

ప్రజ నెదిర్చిన నాఁడు మీ బ్రతుకు లేదు
 లేదనుచుఁ గింపుభుల మందలించుకతన
 కాల్చితఱరా జగత్ప్రయా కర్మయోగి
 లోక మూర్ఖాభిషిక్తు - గోడే కీరాత !

శత్రుభా-వాదు-సహస్రభా తునియలె సామ్రాజ్యవాదం బహూ!
 యజులంబున్ సుకలంబునంటుతటిఁ బ్రాజ్యంబుల్ ప్రజారాజ్యముల్
 క్షీణిస్తెల్లన్ కి కనించువేళ నసురస్పృహయం బసవ్యాంబు నౌ
 మతిరాజ్యంబున కుద్యమించి తఱరా మాత్స్యగుర్యాగ్రణి !

మతముపే ర్వెట్టి కపటధర్మములు పల్కి
 మోస మెఱుంగెనిసాదుల ముంచి ముంచి
 బొట్ట పెంచెడువారికి బుద్ధిసెప్పు
 కాల మే తెంచె నని యెఱుంగ వె జడాత్మ !

పైట్టుకలతో నాధిక్యము
 పెట్టున్ సోమరికిఁ బెద్దపీటను వైచెన్
 మట్టుకొనరాని మాంపుఁ
 గిట్టా ! నీ మెచ్చుచుతెమకద సృజయించెన్

ముగ్ధుల లోకనికి నొకనికిఁ జెక్కభజన
 ప్రభుల యొకనికి నొకనికి బానిసమృత్యు
 గ్రుచ్చు మొకనికి నొకనికిఁ గనటుగూడె
 మేమనెభాగ్యుల మేమిహిందూమతంబు

అనాఁ డేసుపవిత్రర క్తమున దాహం బొచ్చుకొన్నట్టి యూ
దీనాఁ డెందును దిక్కులేని పురుగై యేకారుచున్నాఁడు నీ
వే నీచత్వము నేలెదో మఱియు నేయే హింసలం గూలెదో
దీనత్రాణ పరాయణుణ్ బుషినరుణ్ దొన్నడ వేనఃఖనీ!

చిత్తయినారులే దనుజశేఖర ! నీ ఖరన్య త్రి ముం దిలా
భృత్తనమున్ వధించిన-మహిందుగ్రీవ నామజ నాశ్రితంబుగాఁ
గత్తులబావిపొట్ట కెరగా నొనరించిన-నృద్ధునావి వాల్
కుత్తుకనొ త్రి అంపమునఁ గోసిన నాటి ప్తబుద్ధు లందఱునె

అక్కటా! క్రిందువడియేగదా కిరాత
జాతి కంటెను బ్రాహ్మణ జాతి యునుచు
జుడెనును ధిక్కరించిన సాధుమతీకే
బ్రాహ్మణు లున్నెంత వేటూర్ ప్రభాకరునకు

బోయెడు విప్రుడై భువన పూజ్యుని రాముని కీర్తి నిల్ప రా
మాయణ సృష్టిచేసి నుతులందే నొకా నొక గాఁడు విప్రుడై
బోయెతనమ్మునంది బుషిపుగవు నేడు చఱచె రాను నీ
వా యజనార్ద్రచిత్తుఁ దన వంగిన మూలం బడ్డ గురిగఁగఁ

వేదము కొల్పి ధర్మపరపి నదవీయసియై బుద్ధిం
బాదులు కట్టి పుణ్యుల పంటలు నొచ్చి యున్నాశాంతికి-
మూదలయైన విప్రులమున్ బిశితాశి యింకను నేడు చు
ర్వేదనపాలుచేసె నపవిత్రుల పుట్టుక కట్టి నే కదా!

విప్రులంబెకాదు కనువిచ్చిన హైందవ సంఘమెల్ల నేఁ
డప్రతిమ త్రపాపితమై భయ దుఃఖ ధురా పరిచ్యుత
షీప్రతమై ఖలుం డొకఁడు చేసిన పాపము జాతికే వినా
శ పదమంచు నేడ్చు నవశమ్ముల ముప్పదికోట్ల గొంతులన్

ఏడ్చుటెకాదు భీష్మతర మీ ఘటనన్ విన చంద తెందతో
యాడ్చిరిమేను-కై స్తవులు యూదులుముస్లిము లెల్ల వారలున్
మోడ్చిరి మోము నెవ్వగల ముంపులతో దిగువాటి కంటిసి
రోడ్చిరి విశ్వవేధి విలయోదధి పొంగులు రేఁగెనో యనన్

చచ్చిరి దేశభక్తులు విశాంఘతు లిద్దకవుల్ ప్రవక్తలుం
జచ్చిరిగాని మ; న్నెవని చావునకుం బ్రజలిట్లు కృంగి; రే
సచ్చితుండు పోవునెడ సర్వజగంబు లీటుల్ వెలార్చె న
త్యుచ్చతరాదరంబు, హృదయోద్గత భక్తియు సానుభూతియున్

*

*

*

నాపై బాంబులు పేల్చినట్టి మనుజున్ నాపాలి చుట్టమ్ముగా
నా పుణ్యమ్ముల పంటగాఁ దలచి లేనవ్వుల్ వెలారించుచున్
దాపం బింతయులేక యే సరిగినన్ దామప్పు డా నన్ను వా
ణీపారమ్ముఁ జూపి మెచ్చుడని తండ్రి! పల్కు పండించితే

కుశ్చిన యెముకకై కుక్క గుంపుల వోలె

సధికారమునకుఁ గారాడువారి

లంచాలగడ్డి కాసించి సేవా ధర్మ

నియమముల్ బలిసేయ నేర్పువారి

కుహనా వణిజ్యోపగూహ నోద్రిక్తులై
 సుధవోలై బ్రజనెత్తు జాఱ్ఱువారి
 పరమత ద్వేషాగ్ని మరగి నారీ వృద్ధ
 శిశు మండలిని జీల్చి చెండువారి

దేశ హిత కృత్యముల పేరఁ దెచ్చు నర్థ
 మాత్ర బంధువులకుఁ బంచు నట్టివారి
 బ్రతుకుఁ గనలేక కన్నుమూసితివి గాని
 కలఁడె నీ గుండెపైఁ బ్రేల్వఁగల మగండు

నిన్నుం గొల్చినయట్ల కొల్చి నిను ఖానీ చేసి రే గోముఖ
 చ్చన్న వ్యాఘ్రము లే పయోముఖ విషస్థాల్ దయాసూన్యతః
 స్కన్నుల్ వారలె నీకు దేవశములం గట్టించు పన్నాగముల్
 పన్నంబూనిరి స్వప్రయోజనకరం ప్రజ్ఞావిధా చుంచువుల్

బుద్ధుని యెంపముక్కల కపూర్వముతో గుడు లిట్లై కట్టి సం
 విధనమెల్లఁ జూపి రపవిత్రవిధుల్ కథలుం బురాణముల్
 వృద్ధియొనర్చి రాతఁ దుదయించిన భూములనుండి యెన్నఁడో
 తాదము నెట్టివై చిరి జపాను సయాముల నాశ్రయింపఁగన్

లతని హృదయంబ మధుర శిల్పాభిరామ
 నిలయమై ప్రీతి సంధించు నీ; కెవండు
 బ్రదుకులోఁ జావులో నీమ బాట దొక్కి
 వీడితప్పజకై సల్పు నూడిగంబు

మనుజుడవుగావు నీవు కోమటివిగావు
 బడలిపోయిన భారతీయుడవుగావు
 కావు గాంధీవి లోక లోకముల వెలుఁ
 జావు నిరవధికామరజ్యోతి వోయి !

నశ్వరమైన కాయము వినాయక ధూర్జుడు కూల్చెఁ గాని నీ
 శాశ్వతమైన యాత్మ నెటుచంఁగ గలం డతఁ ; డస్త్రశస్త్ర తీ
 వ్ర శ్వసనాగ్ను లేకమయి వచ్చునపో ! యదిలెక్క సేయ దీ
 విశ్వము దానిచల్వ శుభవృద్ధము సత్యము సుందరంబగున్

శతజన్మార్జిత మామకీన సుకృతస్థానమ్ముగా నీ జగా
 బ్రతుకున్ జాతెడి కావ్యమున్ సుకవితా ప్రాథమ్మ నిర్మించి నా
 బ్రతుకుం ద్రోయఁదలంచుకొంటి మును; పాపం బెద్దియోపండి నీ
 మృతిపై నేడు కృతీన్ రచించితి మహార్మిం బోని కన్నీటితోన్

త ప ప్ప థి

ని చే ద న ను

తెలుగువారి యాచిత్య రాసిక్యము లిటీవల వెల్లవిరిసి
కనకాభిషేకాదులతో నన్ను నిడుబోలిలో సత్కరించుట జగ
మెరింగిన వార్తకదా !

ఆనాటి (౨౯-౧-౪౯) మహాపరిషత్తులో, ఆ యపూర్వ
దృశ్యములో, ఆ మధుర మధుర సన్నివేశములలో, ఆసమ్మాన
స్వీకృతిలో, నాహృదయమునుండి పొంగి పొరలి జాల్వాటిన
రసోద్రిక్త భావనాశిల్పమే యీకావ్యము.

కృతజ్ఞతాబద్ధమైన డెందముతో, భక్తి సంపన్నమైన
కైమోడ్పుతో, దీని నాంధ్రభారతీ చరణపీఠికపై నొక పూజా
పుష్పముగా సమర్పించు కొనుచున్నాడ.

వి థే యు ఁ డు

కుమ్మరి సీతారామమూర్తి చౌదరి

త వ స్సి ద్ధి

తెలుగుండేవతలెల్ల వచ్చి నిడుబోల్ తీర్థముగామాతె నా
తెలుగుంగొల్వన కాటవట్టయిన యీ దేశముల్లో, సాధ్వీయా
తలి జన్మించినగడ్డలో జయజయ ధ్వానములం గంటి నా
తోలి నోముల్ ఫలించెనేడు పితృపాదుల్ పెంచుధర్మంబులు

నాజనకుండు పావనగుణ స్తవనీయుడు నారయూర్యుడే
తేజమునందో నాదయిన దృష్టికిందక డాగియుండగా
నాజనయిత్రి నాయెడద నమ్మినదేవత చెంచమాంబ యీ
రోజున నాసిరుల్లిని విసుల్ కురియించె మదీయ భాగ్యముల్

ఈపుంభావసరస్వతుల్ సుకవిమత్రేభంబు లీకృత్స్న వి
ద్యాపారంగతు లీజగద్ధితులు సౌహార్దంబు గుప్పించుటక
నాపాండిత్యము నాకవిత్వమును ధన్యంబయ్యె నివ్వెటిలో
సీపర్వోద్గతి సీసదస్యభకు ముం దే సర్థిమై మ్రొక్కెడక

సదేశిక సర్వతోముఖకలా హేవాకరోచి స్తతిన్
నాసాహిత్యమెలర్చె నదితనయా నాభార్యనాధీనధీ
వాసున్ వాగపరావతారు నతనిన్ వర్ణింతుఁ దాడేఁచి
శ్రీసంతత్యుదితున్ గృపాప్సతి నఘచ్చి ద్వేంకటప్పార్యునిన్

రాశీభూతములర్థముల్ తురగముల్ రాజ్యము లూర్జము లే
యే శక్తుల్ తనకుండుగాక పురుషుం డెవ్వఁడు రాణించు నీ
యాశీర్వాదము లేనినాఁడు భవదీ యాభ్యర్చనాస్మత్కియా
వై శారద్యము రానినాఁడు కవితా వాణీంఠీ! భారతీ!

నాచిన్నప్పటినుండి నిన్గొలుచుచున్ నానాఁడు నీసేవలో
 ధీచైతన్యమునంది డెందమెటు లుద్రేకించి నర్తించు న
 వ్యచీనాదమునకా శ్రుతిస్థలిపి దేవి! యాడితిం బాడితికా
 బ్రాచీనాధునికాంధ్రవాఙ్మయ మహా పాథోధిలో నీఁదుచుకా

ఎదియో వ్రాసితి నిచ్చవచ్చినది యుం దేదోకవిత్వమ్ము నీ
 పదమండీర ఘలంఘలామధురశబ్దస్ఫూర్తి నర్తించుచు
 న్నది యంచుక రసలుబ్ధలోక మిటు లానందించి సంధించు నీ
 పదవిం జూచెద నీదునైభవముగా బ్రాహ్మి! దయాంభోనిధి!

రూకలతీపిలో మనుజరూపము గన్ననిశాటు, నుగ్రద
 ర్వీకగు, లోకమాన్యపదవీమృతు నెన్నఁడు మెచ్చలేద! య
 త్తాకలలోడి మైలవడినట్టిపదమ్ముల నంటలేద! త
 ల్లీ! కరుణించి నీవిడిన యెల్లయు మల్లియ వోతఁ బెంచితిన్.

కళకాటకే కవిత్వమని గంతులువేయక రోతరోతగా
 వలపులునింపి కబ్బులు వ్రాయక విశ్వజనీన బోధ్యతా
 లలిత, ముదారవృత్తము, కలాకమనీయము, సంస్కృతిప్రభా
 మిళితము నైన స్మృష్టి నెద మెచ్చితి జాతికిఁ గాన్కలిచ్చితిన్

శన్నన్ మించిన సత్కవిప్రభువు లున్నా రెందతో నేఁడు వి
 ద్వన్నాధుల్ మఱియెందఱో కలరు త త్కారణ్య సంపత్తియే
 మున్నై నిల్పుట నిట్టిగౌరవము నా మూర్ఖమ్మునం దాల్చితిన్
 పున్నెంబుల్ ఫలియించి వచ్చుటను నీ పూజాకినై నిల్చితిన్

అంచితలు లై నవారు కొని యాడిరి, బంగరుపూలజలుబో
ముంచిరి, గండపెండియరమున్ ఘటియించిరి, యేర్లుమీఁద నె
క్కించిరి, హైమకంఠము నిచ్చిరి, వేలకొలంది కానుకల్
నించిరి యే నలభ్యములు నీ కృప గల్గిన యట్టి వారికిన్

జగదానందక రాష్ట్రకట్ల నగరీ సత్కారపూరమునఁ
జగురె త్తించితి వస్మదీయహృదయ శ్రీసుంజ మానాఁడు నేఁ
డగురా ! కొవ్విరిగిత్తు లాత్తుకొనఁగా సత్తాపు నెత్తానికిఁ
జగిలెంజేసితి యుష్మదీయములు వాత్సల్యంబు లేపాటివో !

చెళిపిళ విశ్వనాథ కవిసింహులు వేలురి వాసిరెడ్డి పె
ద్దలు మఱి జాషువాదికవిత్తల్లజు ల్లుము విచ్చి మాధురీ
కలితకవిత్వముల్ కురిసి కమ్మనిసంపుట మిచ్చి మెచ్చి రీ
కలిమికిఁ జాలునా యితర గౌరవముల్ పదివేలుదక్కినఁ

ఏనుఁగుమీఁద నెక్కి పురమేగుతటిన్ దెగువెల్లదిక్కులన్
మానవు లే! యిదేమి చుభిమానమొ ! యేమియుదారభావమో!
నానిఖిలమ్ము వీరిచరణమ్ములపై నెప్పుడుంచి న మతా
స్థానమనై ఋణచ్యుతపదమ్ము గడించెదనో ! సరస్వతీ !

ఏనుఁగు నెక్కుటన్న నదియేమొ మదాత్మ 'ససేమిరా'య నెం
గాని సమస్తధర్మపరిణాధమనస్కులు మిత్తు లాప్తులన్
దానికి నొప్పుకుంట జనతాకుతుకంబు నవార్యమాటఁ ద
లీ ! నినుఁజేర్చినట్టులె మదేభముమీఁదికి ననుఁజేర్చితిన్

మును పొకరాజులే సుకవిముఖ్యులకున్ ధనభాగ్యవస్తు వా
హాసములు కాన్క-వెట్టి కవి తార్చుచునల్పిరి; రాజధర్మముల్
జనులకు సంక్రిమించిన ప్రజాయుగ మియ్యదియౌట లోకమే
మునుపడివచ్చి నీకొలుపుమోసల నౌదలంచె భారతీ !

తనవాఁ డెంతమనీషియైన, సముదా త్తప్రాభవోపేతుఁ డై
శను మన్నింపఁడు తెన్నువాఁ డనెడి నిండఁమోసె నీజాతి ; నేఁ
డనవద్యస్థిరభక్తి యోగమున ని న్నర్పించి మెప్పించుటన్
జననీ ! యాంధ్రసరస్వతీ ! తుడిచె మచ్చన్ విశ్వవిఖ్యాతమై

దేశముకొఱకై బ్రతికి ధ
నాశలు దిగ్గదావి యెవ్వఁ డంచిత ధర్మా
వేశుండగుకవి, యతఁడెప్పి
జా శంసాపాతుఁ డనుట సత్యంబయ్యెన్

నాకవనమ్మరేసులు తనర్చెడి ప్రొద్దుల భారతావనిఁ
నాకవనమ్మవోలె సుజనప్రియమంజులసౌరభమ్మునన్
బ్రాహ్మణ గాంధిధర్మ మొకపాటిగఁ బ్రొక్త నపుణ్యముంటచే
నాకు రుచించి తెల్లులకు నన్నొక విందునొనర్చె భారతీ !

ఈ సన్మానములోన మైమఱచి యేనేదో యహంకార ధీ
దాసత్వంబున కిచ్చసేయక జడత్వంబూన కీప్రాణముల్
నీసేవాప్రతిదీక్షలో విడుతుఁ దల్లి ! త్వత్ప్రపాసంపదల్
రాసుల్ రాసులు వీనిపైఁ బఱపు మారాధింతు వాగీశ్వరీ !

ఏను నిమిత్తమాత్ముడుగ నింతటిపండువు నీకొనరెప్ప, నేఁ
డినిఖిలాంధ్రలోక; మిట నేచిన కావ్యకలానుగ క్తిఁడ
శ్రీ! ననువంటి భక్తులు మఱెందఱపేరనొ త్వన్మహోత్సవ
శ్రీనిచయమ్ము లీ తెలుఁగు సీమ ననంతములై చెలంగుతన్

సాక్షాత్తావకమూర్తి, విశ్వకవితా సౌందర్య రేఖారహో
వీక్షాదక్షమనీషి, మాతృజగతీ విజ్ఞాన పీఠప్రథా
రక్షాశీలుఁడు, కట్టమంచుకుల మూర్ధన్యుండు, నన్మెచ్చున
ధ్యక్షుండయ్యె, నిఁకేమికావలయు నంబా! నా తపస్విధికిన్

తిక్కన కైతలోఁతులు మధించిన రెడ్డి మదీయవాగునిం
బుక్కిటిబంటిగా మునిగి పోయెనటే! “ కనులున్నఁ గానరొ
చక్కనికొమ్మ పారు ” లనిచాటె నిజానుభవమ్ము; సాహితీ
రుక్మమనీయ వైభవ నిరూఢున కీతని కంజలించెదన్

రెడ్డికిఁ దోడుగానిలిచి రెడ్డికిఁ దీ టనిపించి యీఁదినాఁ
జొడ్డులుదాఁక నాంధ్రకవితోదధి పింగళి; తచ్చమత్కృతుల్
జడ్డులుజడ్డలై విరియ సాగి సభాస్థలియెల్ల వింజ మాఁ
కిడ్డులులయ్యె నెంతటిమహిమని గాంచితివమ్మ భారతీ!

పారిశ్రామికమంత్రి నాదు కవితాఽట్టానిషేకోత్సవ
ప్రారంభ మొనరించుటక గవనశిల్ప శా్మికానందముల్
పారావారములయ్యెఁ గోరులెపుడుం బండించి యేతాదృశో
దారుక రెడ్డినరేణ్మజ్జోవఁగదె సీతారాము వాగీశ్వరీ!

అసదృశదిక్ష క్రందుకొన నాంధ్రముహాసభ నేలు సాహితీ
రసికుఁ డయూగునీచుయువరాజు గుణములబోవు మత్కృతి
శ్రీసవసమర్పణోత్సవసభాపతిగా దయచేసెనట్టె ! నా
దేస ననురక్తిగా నభిమతించెకొ నీదెసభక్తి భాగతీ !

కృతికర్తల్ కృతిభర్తలు రసికతా కేంద్రము లాంధ్రక్షమా
శతీచూడామణుల వెలింగినమహావంశమునం బుట్టి మల్
కృతిదానోత్సవసత్సదస్సుఁ దొలుతంగీర్తించె నెవ్వండు సం
న్మతిగానించెద హాని శాసనసభేంద్రుఁ రామకృష్ణప్రభుఁ

ఇతఁడు ప్రజాహృది నెఱిగిన
కతనఁ బ్రజమెచ్చుకొన్నకవి యని న న్నా
దృతిసేసిన దేవులపలి
సుతి నూటికినూఱుపాళ్లునఁ నిజమగుతఁ

రంగాయంతటివాఁడు రివ్వుమని చేరన్వచ్చియూరెల్ల మా
తంగ వ్రాగనకుండుగా నెలసి మత్కావ్యప్రశంసల్ సభా
రంగంబెక్కివెలార్చి భూరిసుమనోరాశిఁ ననుకదల్చి స
ర్వాంగీణముగు శోభదెచ్చెను మదీయం బిమ్మహాలక్ష్మికిఁ

కడపన్ నిద్దురలేచి హస్తీపురిలో కాఫీని సేవించి చే
రెడురోట్టె కెయిరోకడన్నమలి పాడిన్ పూటకూటింటిలోఁ
గడుపున్నంపి హితోక్తులాడును ట్టుమఁ కల్పించు దర్బారులో
నిడుబ్రో లీసుఁడు డెట్లువచ్చెజననీ ! నీశక్తిఁ గాకుండినఁ

తా రాకుంకిననేమి రాప్తసచివత్వవ్యాప్తుని క
లూరి శ్రీకులచంద్రమాళి; తన వెల్లుల్ మామకీనోత్పవ
శ్రీరంగస్థలిదాకఁ బర్వలిడి వచ్చెన్ సారకర్పూర నీ
హారోదారసుధోహారములు సభ్యప్రీతి సందించెన్

తల్లీ! తెల్లుచు నేర్పు నాదగు నుపాధ్యాయత్వముం బెంచు మా
జిల్లాబోర్డు మదీయ సత్కృతుల కాశీర్వాదముల్ సంపె నీ
యెల్ల రాప్తమునేల్ గవర్నరును దాసిచేతి నగ్గించె
జిల్లా నేడు ప్రజాభిమానముల కుజ్జిత ప్రభుత్వాదృతుల్

ఒక సాహిత్యవిభూతి ప్రబుట్టయ కా దోతల్లీ! యీనాడుతా
నకసంగీత విభూతియు జరిపడెన్ వాసంతవేళాపిక
ప్రకటారావమునించి నాగయ నినున్ బ్రాగ్గించి కీర్తించుచో
గకుబంతముల నేతదీయ పరిపద్ గాథాళి మారోక్రగుచో

జగడము నొల్లని నారద
భగవానుడు తెల్లుగడ్డ బాయని త్యాగ
య్యగదా! చిత్తునాగయ
సాగసితి నీతని సుహృత్సాగ సిట్లాదవన్

ఏమహావాధిగాయకస్వామి మధుర
మంజుసంవాదినాదంబు మామకీన
కావ్యకన్యకా కల్యాణకాల మంగ
భాచరణ మాయె నతని నప్పార్వ్యనెంతు

మణిదీపమ్మల భూభృ

నృణి వాఙ్మయపోషణాత్తమంజయశశ్రీ

భృణి నీకు నివాళించెను

జననీ ! ముక్త్యాలవిభుడు సంసన్నతుడై

ఏమిభక్తితల్లి ! యిది యుష్మదుద్ధవ

శ్రీగనంగ నెట్లా చేరికొనియె

తనువు పండిపండి తాత యయ్యను యార్

గడ్డ రంగనాయక ప్రిభుండు

*

*

*

ఈ సభలో శ్రీ ఎల్.వి. సుబ్రహ్మణ్యముగారికి నా “త్యాగం”
సమర్పించుటయెఱుంగుదు

తోనై దీగ్గ తరప్రియాసలకుఁ దెల్లుంగై తకుఁ గౌరవ
 పాఁసంచిచ్చట సంతరించుకొని రీ సమ్మానసంఘముటవా
 రీ నిర్వాహక భాభిమానమున కే నెంతే వినీతుండనై
 భ్యానింతుఁ నిరతంబు వీరి మధురౌదార్యము సౌజన్యముఁ

తనకుం గూర్చినమాత్యులై కవిజగ త్తారుణ్యకల్యాణకృ
 త్తుణులై తుమ్మల పుష్పలాన్వయమణల్ కోటయ్య నాగయ్య లు
 క్కున దీపింప నిదంవిధోత్సవము తెల్గుక్షోణి కక్షీణము
 క్షనముం గూర్చినవాని మెచ్చెదను సీతారామ ధీమద్విభుఁ

పత్రికలో నితండు తన పండువ కొగ్గుటజూచి “ భారతీ
 మాతృప్రసేవనమ్మ పదిమందికి నిష్కముకాని పుష్పమో
 పత్రిమొ చాలు సర్పసలుఁక, శ్రీమలీపురసహింఁజాల, వో
 మిత్రమ!”యంటిగై ననదిమెచ్చఁడయిమ్మహితాత్ముఁడింతయుఁ

అహముల్లిప్తలు, విశ్మతాంశములు నిద్రాహారసౌఖ్యంబు, లి
 మ్మహికంపింప గమించురైళ్ళు జడధర్మక్షేత్రము ల్లాగ లో
 కహితావేశము నూది వైభవమిటుల్ కల్పించె “సుత్సర్పిణీ
 మహతాంప్రార్థన”యన్ననూక్తికిరెడేమాచూపుతార్కాణమై

వెలువోలు, వంగసమ్మన
 వెలసిన యాధర్మమర్మవేది తనూదు
 ర్బలుఁడయ్య నాత్మబలమున
 నిందిగలిచె నేటియజ్ఞ నిర్వహణమునఁ

అంటినఁగందుమేను వెల కందనిసంపద రాజభోగమున్
 గెంటుసుఖానుభూతి పరికీర్తితదర్పసమృద్ధి కల్గియున్
 గంటికి నిద్రలేని తమకమ్మున నియ్యెడఁ గోటయాఖ్యుఁ డిం
 టింటికిఁ బర్వలైతై నది యెంత కలాపరతంత్రశీలమో !

కల్పము లెన్నిరేఁగినను గందని కుందని వీరమూర్తియై
 జల్పము లెన్ని మోఁగినను జంకని గొంకని కర్మయోగియై
 నిల్ప నెవండు కావ్యరమణీనిజయధ్వజ మిందు; సిద్ధసం
 కల్పుడు నాగయాఖ్యరసికప్రియుఁ డాతని కాయునున్నతుల్

అంతస్కంధుడనై య
 గ్గింతు నజాతార శేషగిరిరాణ్డ్రైతిన్
 చింతలపూడి వనమ్మున
 నెంతటితియ్యనిరసాల మేచి తలిర్చెన్ !

పిన్నమనేనికులేందుడు
 పున్నయ పదునాఱుగుల్ల పూజరి యయ్యున్
 మున్నె సభారమా విభ
 వోన్నతికై పెనఁగె సాటియొజ్జలు మెచ్చన్

అశ్రు దళండ సత్కృతి మహాపరిలబ్ధి విధావిరుద్ధ వి
 ఘ్నశ్రయ భంజకప్రధన కౌశలముం బ్రకటింప నేర్చుటన్
 విస్మయమయ్యెఁ గొత్తపలి వేంకటరత్న మనీషిదీక్ష, కీ
 సస్మితమూర్తి నాహృదయశయ్యఁ దొలంగని వియ్యమయ్యెడిన్

మధుమధుర భావసేవధి
కథరాశ్మర శేషగి సమాహ్వాయునను మ
త్పథ మెంత తనివి గూర్చెనో
ప్రభులాదృతి గురిసె నాదు పేర్మికి మురిసెన్

దానయచోదరి నాకై
ప్రాణంబులు పంచు నాత్మబంధువు; నే డీ
యేనుంగు నెక్కినాతడు
తానా నేనా యటన్న తర్కమువొడమెన్

ప్రబ్బిన కలావిమృష్టత
సుబ్బిన కవితామహత్త సాంఘలతో న
న్నబ్బించు కుట్ట వేంకట
సుబ్బారావునకు సకలశుభసిద్ధియగున్

నా పేర్మియ తన పేర్మిగ
రేపవలుందలచి విస్తరిల్లిన చెలిమిన్
నాపండువుకై డస్సిన
యీ పరుచూ ర్వంకయాఖ్య నెట్టులు మఱతున్

శన్నపనేనిసత్కులుడు నాగయచోదరి యేలుప్రోలికిం
గన్నడ దేవరాయకటకమ్మన కబ్బినకీర్తి దక్కె నీ
పున్నెము పంటకై సుకవిపూజలకై మహనీయుఁ డీతఁ డె
న్నెన్ని బెడంద లెత్తిన సహించి వహించె నుదాత్తధర్మమున్

వంటకమయ్యె మీ రలసి వచ్చిరి మాసుకృతమ్మునేటికిఁ
బంటకుఁజొచ్చె లెండని సభాసదులఁ బతిమాలి కేస్తు లిం
టింటికిఁబిల్చుకొందు మదికించిన విందులొనర్తు రెచ్చటం
గంటి మిదంవిధాదరవికాసము లీనిడుఁబోలు దక్కినన్

పొన్నూరున్నిడుఁబోలు నొక్కపురిగాఁ బొట్టొంది పేరందుటన్
నన్న చొట్ట బహుకరించుసభ నానాదీప్తులఁ గంటకుఁ
బొన్నూరుఁ బ్రయతించె దత్తురవిభుఁ గొప్పక వెంకయ్యన
సకన్నప్రీతిఁదలంతు సత్కవిసమర్థా నిఘ్నలిపాఖనిన్

అనాఁ డీవు ప్రతిష్ఠచేసితివి నన్నాచార్యపీఠమ్ముపైఁ
దానై వచ్చిన కైత తద్బలమునఁ దారాపథంబంట న
ధూన్ దెల్గులకూడెముల్ సలిపెతి ధన్యుడ నైతి భవ
ద్దీ నైర్మల్యము సంస్కరింతు గుణవార్ధి! కుప్పసామీ! యిటన్

“అలఁతయలఁతిగాఁ దొడర కన్యదురాసదపూజనమ్ములం
గొలుపుడు తిక్కనార్యు; నెదికోరినఁజేయఁగలాడనే; నితం
డలఘు కవిత్వశిల్పచణుఁ డౌటయకా దనఘుండు” సంచు నన్
బలికన కృష్ణచౌదరికి భద్రము! పాములపాటిమేటికిఁ

న న్ననుజుంబలెఁ జూచుచు

మన్నిపుణత వలచు ప్రాజ్ఞమణి దాసరి శ్రీ

మ న్నారాయణ చౌదరి

ప్రన్నదనం బెంతు సౌఖ్యభర మాశింతున్

అధ్యయ్యఁడై వాణి కర్చగావించె శే
 మాచార్యుఁ డారధర్మాభిరతుఁడు
 వలగొని మ్రొక్కిదీవ్యచ్చప్రభోగమ్ము
 నిచ్చె ముప్పాళ్ళ నాశేశ్వరుండు
 వేవేలుకొంగ్రొత్త విరులదండలుగూర్చె
 గోటయ్య పాములపాటి మొలక
 మస్తకమ్మున రత్నమయ కిరీటమునిల్పె
 గొసరాజకృష్ణుండు గుణపయోధి

క్రొత్తపల్లి రాధాకృష్ణుఁ డత్తుకొన్న
 భక్తిమె జయగీతమ్ము పల్లవించె
 ప్రాజ్ఞ లీదృఢులెందఱో బలసికొలువ
 నొదవె గవితాసవిత్రిమహాదయమ్ము

• • •

అంధ్రజననీసమార్జి తానంతసుకృత
 మధురఫలమూర్తి కొదిలీమానితునకు
 స్వాగతము ! గోగినేనివంశప్రశస్త
 వనవసంతున కొదార్యవాసితునకు

ఓహో ! వేంకటసుబ్బమూర్త్య ! సుకవివ్యాపాంబె తత్తనమహీ
 మాహాత్మ్యమ్మున కాదిహేతువని ధర్మప్రీతి నేత త్సుఖ
 శ్రీహాసమ్ములుకొరి వేలొసఁగు నీ చిత్తోన్నతి మొత్తు నీ
 మాహారాజిక సంపదలో వెలయు నమ్మానమ్ము లిద్దమ్ములై

లక్షలుగల్గువారు బహులక్షలు, వారలలోన చాత్యతా
 దీక్షితు లెందఱోకలరు ధీవిశిత్తము చూపి సత్కలా
 పక్షముమొగ్గి, నీవలె నపారధనమ్ము లొసంగి పొంగువా
 రీక్షితి నెందఱుందురు మహిష్టులు? వేంకటసుబ్బయూభిధా !

నను నిచ్చగా గనకాభిషేకమున న న్నావించు నీ చేతలోఁ
 దనువెల్లం బులకించెఁ గాని కవితాదక్షుంబు శ్రీనాథరే
 గనఁగాఁ జాలితి నంచు సించుకయు నే గర్వంప గర్లాటనా
 ధునిగామా త్రమ నిన్ను మెచ్చి వినుతింతుఁ నీదు రాసిక్యముఁ

తెలుఁగుమహాప్రజా నయనదీప్తిలోకములో సహస్రరీ
 తుల భవదీయదానకః తోయజరేఖలు తాండవించె నీ
 వెలదివెలుంగువెల్లువలు విశ్వము నిల్చినయంతవట్టు ను
 జ్వలములు పొమ్ము నీడనువు సార్థకత న్గడియించెఁ జొదరీ !

విన్నార మనవేమవిభుని చాత్యత్వంబు
 జలజల నొడవెల్లఁ బులకిరింప
 పరియించితిమి సార్వభౌము వాచావీధి
 హరిహరేంద్ర త్యాగనిరతిపెంపు
 తెలిసికొంటిమి గుంటుపలి రాయహమాత్యు
 భాస్కరు వితరణ ప్రాభవంబు
 విశ్వసించితి మాత్ర వేంకటాద్రినరేంద్రు
 సడిసన్న యౌదార్య నాహసముట్ట

నేటి కాంధులభాగ్యంబు నెఱయఁబండి
చూచుటయ కల్గె లోకవిశ్రుతిము సాధు
హితమునై పొల్పు నీవవాన్యతను; దాన
వీరునకు నీకు విజయాభివృద్ధిరస్తు !

కలిమిని సత్సంతానము
కలిమిని వితరణగుణమ్ము కలిమిని గవి లో
కీల కులము కాకలీ కల
కలముల నీ కుదురె కుదురుగా రవణించు

*

*

*

బంగరుగండ పెండెరము చాదమనం దొడి నన్ను సాహితీ
రంగము నెక్కడేసి శీనరామభూ ! కష్టజాతిపల్ల నీ
కుం గల మక్కువన్ దెలిపికొంటివి తానకీర్తి నర్తి
భంగిమ కాంధులొకఁఁడు సెబాసనుచు దలయూచె ముగ్ధమే

మనుచరితము సెప్పి నృపమండలమండనై న్న కృష్ణరా
యని మురిపించి బంగరపుటందియ నందెచు బెద్దనార్యుఁ డే
ననితరలభ్యుల్యుని మహాత్మునిగా ధను సర్వకాలము
మను చరితముఁజెప్పి నృపమండన ! పొందతి నీబహుకృతి

పాలకపాలితులలసభలో భ్రుభుకుంజర ! నీవు నంగి నా
కాలికి నందెనై చి కవిగౌరవము గొనయాడుపల్ల నీ
శీలముముందు సభ్యులు శిష్టమతుల్ తలయొగ్గ మోదభా
రాలనచిత్తవృత్తిని జోహారులు పెట్టితి దల్లి కార్మిధికో

“ఇతఁడు కనించుఁ దంచు నుతియించుట నాపనిగాదు, నా కయీ
చితముగ రాష్ట్రగానమిది చిక్కని చిక్కనికీర్తికూర్చి య
దృఢమిది మగ్గుహంగణము త్రొక్కఁడు స్త్రాఢిశుఁడయ్యు నిష్ఠుహా
మతి” యని నన్నునీవు బహుమానముసేయుట చాలు భూపతి!

* * *

ముంజేతి కమృత భాషా

సంజీవి సదస్సువారి స్వర్ణ వలయమా !

మంజుల కవితా దీక్షా

వ్యంజక మిది నాదువృద్ధికై తోడగుతన్

విద్యాదేవికిఁబీఠమై యమృతలూ ర్షవేలుగా వైదుషీ
సద్యోగాంచితులన్ సృజించుకొని మత్ సాహిత్యమునైచ్చగా
నుద్యోగించుటనాయదృష్ట మది గా కోహా ! మహాత్యాగ స
పద్యుక్తుండు నుతించుటా శరణు రామస్వామి నాసేవల

ఓకనమ్మానవుఁ బ్రతమిచ్చుటను లేదోత్పత్తి, ఖర్జూర పే
టికతోదాని బహుకరించి పరిపుష్టింగూర్తు రాదార్య ల
క్ష్మికి నాత్మీయకు; మంచిఁట్లఁ గడుమంచింజూపి నిద్యగ్భావి
ప్రకరప్రస్తుతి పాత్రులయ్యెదరు కారంచేడు పౌరాగ్రీణుల

ప్రేమనించి నన్నుఁ జెంచి రిన్నాభ్యు నా

చిత్ర మిదిరి పెద్దచేసి యిపుడు

తనివి ప్రభృతి గాని యెనమలకుదురువా

రెలయ నేమియిడెద నెడఁద గాక

* * *

అది నీ కేతగునమ్మ “మాతృహృదయం” బావిష్కరింపంగ నే
యెదురుక లేని మహాకవీంద్రుడును దా నీ చక్కనల్ చూచునా!
ముదిమి డాసిన నే మఱొక్కఁరి నీ మూలంబున నాదు బా
ల్యదశావాసితమాతృమాధురులు కోరింగల్గితి నోదరీ!

కృతిక ర్తృత్వమునక గడించినవి మల్ కీర్తుల్ చిరస్థాయులై
బ్రతుకంగల్లు నటంచు ధైర్యమును జెప్పంజాలఁగానీ! భవల్
కృతిభ ర్తృత్వమునక మదీయ యశముల్ కీడించు నాంధ్రీకహ
లతటినిత్యవినూత్న సాధుసుషమా లావణ్యరేఖాకృతుల్

అననూయాహృదయమువోలె మధురంబై స్వచ్ఛమై సత్కవి
ప్రణతి నోచిన నీకవిత్వమిడి నా భాగ్యంబు పండించితో
* యనసూయా! భవదాదృతి మఱవలేనమ్మా! జగన్మాన్యవై
మనుమమ్మా! కమనీయకావ్యతనయా మాతృత్వ సంపత్తితో

* * *

నాకడ నీవునేర్చినవి నాలుగుముక్కలు; నీకునీవుగాఁ
బ్రాణి గడించుకొన్న ప్రతిభా ఫలముల్ శతముల్ నహాశముల్
చేకొనివచ్చి కానుకలు చేసితి నాకేపు డీయుదారలా
శ్రీకృతి కస్మదాత్మ వికసించెచురా • పలునాటిసత్కవీ !

* శ్రీమతి దొప్పలపూడి అననూయాచారి

• శ్రీ కావ్యకరిటి తరభద్రాచార్యులు

ఎట్టురచింతువోయి! బిగువించుకజాజుదు వీరభూమిలోఁ
 బుట్టిన నీకు నిట్టినడిపొంకము సాజము ! శిల్పివీవు చే
 పట్టిన వస్తువెల్ల రుచిబంధురసుందరరూపకల్పనా
 హట్టముగా రసజ్ఞ హృదయాబ్జము లాఁచికొనుక గవీభమా !
 అంజెనవేల పేదనని యాడెదవేల మనోజ్ఞ మీ “సువ
 ర్ణాంబలి”నిచ్చుచుక; వినయమాయది? యో నది యుగ్మబాలతో
 నంజివవిద్య నీయెడ; వినమ) రసాలమకాదె మాధురీ
 మంజులములే ఫలంబు లిడి మానసముక దనియించు నెచ్చెలీ !

*

*

*

ఆయత్తము శైఘ్యపా

భ్యాయక మనపట్ల నది సమంచిత కవితా

శ్రీయోగంబిడి * రామా

రాయకపీ ! నీకు నాకు రాణ ఘటింఁచెకా

నాకుంబిడ్డలు పెక్కురుండినను బాణంబెల్ల నీమీఁదికే
 ప్రాచున్ దేకీకులెందఱుండినను నీభావంబు నామీఁదికే
 దూఱున్ నీకును నాకు నేర్పడినబంధుత్వంబు లేమీఁటివో
 యీకొమ్మలే మఱి చిల్వపల్వలుగ నిట్లే సాగి వాసించుతెన

నీ హృదయపద్యవీధిలో నెగసి చిందు

“తేనెచుక్కలు” గురున కందించుకొంటి

శాబకా ! తన్మధూత్సవస్వాదనమున

నితడు బంధరిమై విశ్వహితము మొరయు

౨౫-౧-౪౯

వి జ య వాణి

(తెలంగాణా విముక్తి విని)

విజయవాణి మధురభూషము
విరిసెరా మన వాడవాడల
కుజన కుటిలవ్యూహ కుడ్యము
కూలిపోయెనురా

ముసురుకొన్న రజఃప్రవృత్తులు
మూలమూలల ముడుచుకొన్నవి
కొసరి మన సంగ్రామకేళి
రసము పొంగెనురా

వాడిపోయిన తల్లి మొగమున
నాడెరా జాబిల్లి రేకలు
మూఁడుకోట్ల తెలుంగు లిప్పుడు
ముక్తి నందిరిరా

లోకమాన్య టౌత్రిమూర్తులు
కాకతీయుల గుండెమంటలు
చీకుచింతలు నేటితో ని
శ్చేషమయ్యెనురా

తెలుగుజెండా కదురులేదని
 తెలుగునాటికి సాటిలేదని
 తెలుగురక్తము పొంగిపారలగ
 నిలిచిపల్కు మికన్

నదులు కొండలు తోట లడవులు
 నగరములు పల్లెలు పయోధులు
 ఎదుగు రా నని మెచ్చు ప్రజ నీ
 పాలి సంపదరా

సాగవోయి ! మహాంధ్రజగతి
 చక్రధారంధర్యమునకై
 మ్రోగుచున్నవి తూర్యరవములు
 మోహనారభటిన్

దుష్కర్తకులు తొంగిచూడని
 తోట్లవలో నీ రథము తోలుము
 సృష్టి నీపై సుంభిసుమనో
 వృష్టి కురియంగన్

౨౫-౯-౪౪

